

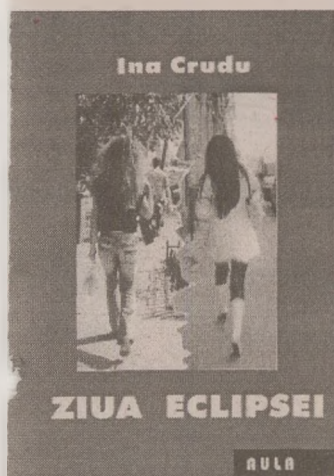
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 16

21 aprilie 2006 (Anul XXXIX)

Decernarea va avea loc miercuri, 26 aprilie a.c., ora 19,
la Clubul Prometheus, Piața Națiunilor Unite, nr. 3-5

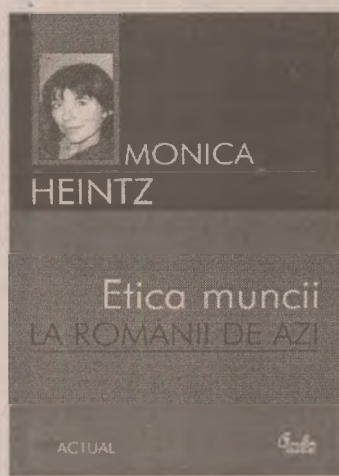
5 cărți nominalizate la premiile de debut ale României literare

Ina Crudu,
Ziua eclipsei,
Ed. Aula

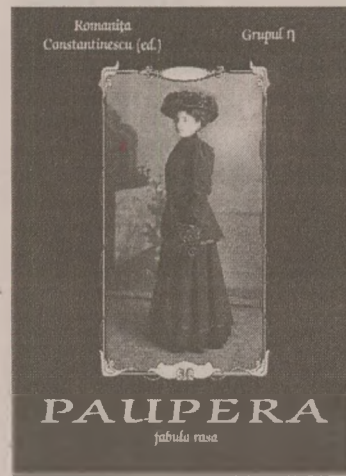
Bogdan Crețu,
*Matei Vișniec,
un optzecist atipic*,
Ed. Univ. „Al. I. Cuza”

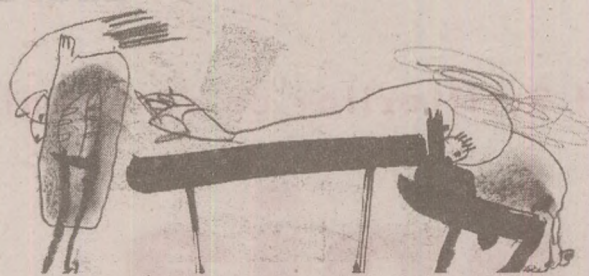
Monica Heintz,
*Etica muncii la românii
de azi*,
Ed. Curtea Veche

Tudor Lavric,
Draculand,
Ed. Domino

Paupera (fabula rasa),
coordonator: Romanîța
Constantinescu,
Ed. Univ. București

s u m a r

Simbăta paștelui de Mihai Zamfir - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Țismăneanu trebuie dărâmat!

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Funambulism critic

O CARTE PE SĂPTĂMÂNĂ de Alex. Ștefănescu - p. 6
Fantezie fără limite

Femeie scriind. Listele lui Bodiu de Cosmin Ciotloș - p. 7

Poeme de Robert Șerban - p. 8

Frivolitatea - păcat și tentație de Val Gheorghiu - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Fără adresă de Simona Vasilache - p. 9

Începutul Republicii Populare Române de Ioan Lăcustă - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Baroniada

Dresura de fantasme de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Toiu - p. 14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

DIALOG ELECTRONIC
Leon Volovici - Virgil Duda pp. 15-17

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 19
Oficina paginilor luminați

Familia Nicolae Cartoian de Mihai Sorin Rădulescu - p. 20

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvolescu - p. 21
1927 - an de grație și dizgrație (II)

TEARTRU de Marina Constatinescu - p. 22
Cînd bate mistralul

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
Danez & american

Ștefan Gheorghiu 80 de Dumitru Avakian - p. 24

Seară-eveniment de Florian Dubois - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șusară - p. 25
Eustațiu Stoenescu (rememorare)

VLADIMIR SOROKIN ÎN LIMBA ROMÂNĂ pp. 26-27
Vladimir Sorokin: „Pentru mine literatura e un animal liber”
Denisa Fejes: „Fiecare traducere e o provocare”
Interviuri de Doina Jela

Declinul prozei franceze de Matei Alexandru - pp. 28-29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 7, 8, 9, 21, 25, 30, 31, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 3, 4, 5, 11, 13, 20, 28, 29),

ECATERINA IONESCU (pag. 10, 12, 14, 19, 22, 24, 26, 27),

NINA PRUTEANU (pag. 1, 2, 6, 15, 16, 17, 18, 23).

Grafica: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Femei (lui Robert Șerban)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincal,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
agenția Șincal RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la

Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România,
Ministerul Culturii și Cultelor.

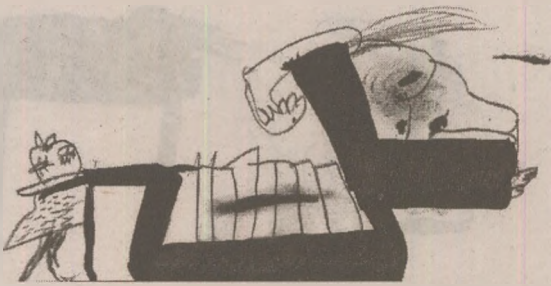
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale.

Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Sîmbăta Paștelui

Nu va fi vorba de o anumită zi, nici de vreo aniversare, ci de un simbol infinit mai cuprinzător: fiecare ori grup uman ajunge treptat, pe cont propriu, la ideea Sîmbetei Paștelui. Care ar fi traseul specific unui locuitor al României de la începutul secolului XXI — iată o problemă pasionantă.

Dacă spunem că raportul cu Divinitatea reprezintă datul fundamental al ființei umane, emitem un adevăr de bun simț, transformat de multă vreme în loc comun; dar tocmai datul fundamental în cauză se află actualmente tot mai acut pus în discuție, contestat și, în cele din urmă, negat. Iar asta nu doar ca reflex al laicizării universale; confuzia și incertitudinea la capitolul credinței s-au potențat vizibil în țara noastră — și asta nu de ieri, ci de multă vreme.

O sumă de specialiști în sociologie și în psihologie ne asigură, plini de convingere, și încă din primii ani ai secolului XX, că poporul român nu ar fi cu adevărat religios, că religiozitatea lui ar reprezenta doar o inerție folclorică și o habitudine comportamentală. Iar calendarul religios românesc s-ar rezuma la un prilej de chefuri. Argumentele în acest sens au devenit clasice - începînd cu absența unor sfinți și martiri de origine română și terminînd cu inexistența unui veritabil misticism; în literatura română, și mai ales în poezie, pragul dintre religios și mistic n-a fost trecut pînă acum de nici un scriitor român notabil. Formulele frapante inventate de cîțiva sociologi, înzestrați cu talent literar și cinism, precum Mihai Ralea, au făcut școală și nimeni nu le-a mai măsurat doza de aproximativ și de inexactitate.

Or, această doză mi se pare extrem de ridicată. Existența unor trăsături psihice “naționale”, sustrase timpului și transformate în realități metafizice, reprezintă în cel mai bun caz o iluzie. Modul în care o colectivitate uriașă — adică un popor — reacționează față de dilemă esențială a existenței nu va fi niciodată determinat de un misterios *fatum* ancestral (căruia i-am putea găsi eventual chiar argumente genetice!), ci de circumstanțele în care colectivitatea va fi pusă. Iar aici nu mai există previziuni certe și nici rețete. A fost de ajuns ca teroarea unui regim prin definiție ateu să se abată asupra României, pentru ca țara reputată prin lipsa ei de religiozitate să-și schimbe radical comportamentul.

Cei șase episcopi uniți, asasinați unul după altul în închisoare, cei cîțiva prelați ortodocși scoși din scaun și arestați, ca și cei peste opt mii de preoți ortodocși omoriți în detenție și în lagăre de muncă ne-au pus în fața martirajului asumat. Toate mărturiile directe (de la aceea a lui N. Steinhardt din *Jurnalul fericii*, pînă la numeroasele consemnări ale lui Ion Ioanid) mi se par nu doar inatacabile sub raportul veridicității, dar și înalt-semnificative: în România de după 1945 s-a născut, spontan, o “religiozitate protestatară”, autentică și necomandată de nimeni.

Lectura enormei și prea puțin utilizatei Arhive reprezentate de revista *Memoria*, ajunsă acum la numărul 54, ne conduce la concluzii neașteptate. O cantitate covârșitoare de documente — provenind de la oameni simpli, dar și de la persoane educate, aflate unele în elita societății românești interbelice — mărturisesc o surprinzătoare credință religioasă, împinsă la ultimele limite, adică la sacrificiu. A invoca în asemenea împrejurări conformismul ori interesul momentan mi se pare complet deplasat: aflați în situații-limită, redactînd uneori documente cu alură testamentară, acele persoane își exprimau convingerile intime.

Mărturii publicate în *Memoria* atestă un fapt, poate, surprinzător: între 1945 și 1990 a proliferat în societatea românească o religiozitate extrem de tenace, fortificată direct prin politică represivă a autorităților. În ansamblul fenomenului religios, persecuțiile au un rezultat opus celui scontat — și faptul s-a verificat pentru a suta oară. Iar în lumea intelectuală (în cea mai “desacralizată” pătură a societății), lucrurile s-au petrecut oarecum la fel: educația ateistă oficială, indoctrinarea prin forme obligatorii de învățămînt politic, interzicerea totală a oricărui ceremonii, simboluri și practici religioase au avut drept rezultat interesul sporit pentru Biblie și pentru textele sacre. Niciodată nu s-a scris la noi atîta literatură (în special poezie) pe care am putea-o califica drept “cripto-creștină”, ca în timpul regimului comunist.

Este locul unei precizări de ordin istoric: în România, înalta ierarhie bisericească, atît ortodoxă, cît și catolică ori protestantă, a fost decimată rapid în primii ani ai comunismului. Ea a luat uneori forma exterminării fizice a prelaților recalcitranți. “Reîntoarcerea la credință”, la care am asistat în perioada dictaturii, s-a realizat în absența unei ierarhii solidare cu o astfel de mișcare. La noi, situația a fost complet diferită de cea din Polonia, Ungaria ori Germania Răsăriteană, unde conducerea bisericilor s-a aflat deseori în fruntea opoziției anticomuniste. Regimul instalat de sovietici

în România a urmat pînă la detaliu lecția sovietică, iar Biserica Ortodoxă a încăput pe mîna unor slujitori fideli ai regimului. Înalții prelați ortodocși au devenit în realitate complici ai unor acțiuni ce anulau sensul însuși al instituției Bisericii; rareori am putut asista la o deturare mai gravă a unei forme milenare de civilizație.

Spiritul religios din societatea românească actuală apare drept contradictoriu: libertatea religioasă absolută, cîștigată de la o zi la alta, a înlăturat motivația fundamentală a creștinismului ca opoziție politică; au rămas întîm credincioși doar cei la care o mutație gravă de conștiință se realizase cu adevărat. Pe de altă parte, Biserica Ortodoxă, ca instituție, a intrat în criză de identitate. Purtînd strivitorul complex de culpă generat de comportamentul său din perioada ateismului militant, superiorii bisericii române au trecut spontan în cealaltă extremă, lansîndu-se într-o demagogie zgomotoasă. Exact aceleași fețe bisericești care nu schițaseră nici cel mai mic protest în momentele culminante ale terorii antireligioase și-au descoperit o bruscă vocație patronală. După ce transformaseră Biserica în servitor supus al puterii, au început imediat să emită pretenții de participare la conducerea statului. O religiozitate de paradă a umplut aria publică.

Spectacolul s-a dovedit cu atît mai grotesc, cu cît s-a bucurat de obləduirea puterii instalate la guvernare în decembrie 1989: aceiași înalți responsabili de partid și de securitate care, pînă în 1990, încercaseră să distrugă prin forță practicile religioase s-au reciclat peste noapte și au început să arboreze un creștinism ostentativ, de dată mult prea recentă pentru a putea fi luat în serios. Scena religiei aparente și-o împart ierarhia bisericească vinovată și guvernanții trecuți în viteză la ortodoxie.

Asistăm actualmente la instalarea unei mentalități de exclusivism ortodox, fără urmă de ecumenicitate și de spirit al dialogului; metodele comuniste ale partidului unic și-au găsit aplicare acolo unde ne-am fi așteptat mai puțin. Există chiar și o latură “intelectuală” a acestui proces de indoctrinare regresivă: publiciști tineri, scriitori și esești cu pretenție de “filozofi” dau formă scriptică tot mai brutală acestei demagogii religioase intolerante, veritabilă caricatură a ortodoxiei.

Instituțiile politice ale unei țări reprezintă însă prin excelență tranzitoriul, în timp ce biserica reprezintă permanența. Chiar dacă, într-un context ca acela schițat mai sus, a ajuns dificil să-ți păstrezi în România credința, dificultățile reconfortează - cînd este vorba de opțiuni cruciale. Un imens capital de suferință și de frustrare, apăsător astăzi, se poate transforma într-un capital echivalent de speranță: depinde de puterea fiecăruia să-și găsească drumul.

Găsirea drumului are nevoie de ajutorul altuia. Servește la așa ceva pagina scrisă? Ea nu schimbă lumea (nici pe departe!), dar poate contribui la îndreptarea ei. Și aici intervine simbolul “Sîmbetei Paștelui”.

Ne aflăm — cu toții și pînă la sfîrșitul istoriei — într-o uriașă Sîmbătă a Paștelui, adică în acea întunecată zi care a urmat Vinerii Patimilor. Atunci Isus, ucis și îngropat, i-a lăsat descumpăniți pe toți cei care crezuseră în el. Am asistat la imensa singurătate a oamenilor care s-au crezut abandonați, din moment ce Mintuitorul însuși fusese arestat, condamnat și crucificat, fără să se poată opune. Era acum un mort ca toți morții. Omenirea va continua să trăiască în acea Sîmbătă a Paștelui, în cea mai tristă dintre zilele posibile, cînd credința se pierde atît de ușor, pentru că puțini au speranța că va urma o Duminică glorioasă. De la Pascal și pînă la George Steiner, șirul marilor conștiințe obsedate de Sîmbăta plîngerilor se întinde, nesfîrșit; doar cîțiva dintre cei care au acest sentiment îl exprimă; dar starea de spirit există și o respirăm cu toții.

Ce încurajator ar fi dacă tot mai mulți muritori și-ar da seama că trăiesc, într-adevăr, în Sîmbăta Paștelui, dar într-un timp care este doar al intervalului, al trecerii spre Duminică.

Mihai ZAMFIR

Premiile Uniunii Scriitorilor pe 2005

Nominalizări

Juriul alcătuit din Gabriel Dimisianu (președinte), Daniel Cristea-Enache, Mircea A. Diaconu, Dan C. Mihăilescu și Cornel Ungureanu (membri) întrunit în ședința din 14 aprilie a.c., a stabilit prin vot următoarele nominalizări:

Cartea de proză:

Virgil Duda, *Despărțirea de Ierusalim*, Ed. Albatros
Florina Ilis, *Cruciada copiilor*, Ed. Cartea Românească
Ioan Lăcustă, *După vînzare*, Ed. Curtea Veche
Dan Persa, *Războiul ascuns*, Ed. Albatros
Gheorghe Schwartz, *Axa lumii*, Ed. Polirom

Cartea de poezie:

Emil Brumar, *Submarinul erotic*, Ed. Cartea Românească
Aurel Pantea, *Negru pe negru*, Ed. Casa Cărții de Știință

Cluj

Dan Sociu, *Cîntece eXcesive*, Ed. Polirom
Octavian Soviany, *Scrisori din Arcadia*, Ed. Paralela 45
Petre Stoica, *Pipa lui Magritte*, Ed. Brumar
Cartea de critică, Istorie literară, eseu

Andrei Cornea, *Cînd Socrate nu are dreptate*, Ed.

Humanitas

Dora Mezdrea, *Nae Ionescu. Biografia*, Ed. Istros-Muzeul

Brăilei

Ion Mircea, *Ocolul pămîntului în 80 de poeme*, Ed.

Fund. PRO

Ioana Părvulescu, *În intimitatea secolului 19*, Ed.

Humanitas

Nicoleta Sălcudeanu, *Pasiențe*, Ed. Ideea europeană

Cartea de dramaturgie:

Mircea Daneliuc, *Femei în gips*, Ed. Curtea Veche
Liviu Ioan Stoiciu, *Teatrul uitat*, Ed. MLR
Paul Vinicius, *Colonia Grafitti*, Ed. MLR
Traduceri din literatura universală

Mihai Cantuniari – *Arturo Perez Reverte, Harta sferică*, Ed. Polirom

Mioara Caragea – *Jose Saramago, Eseu despre orbire*, Ed. Polirom

Luana Schidu – *Vladimir Nabokov, Vrăjitorul*, Ed. Humanitas

Ileana Scipione – *J. L. Borges, A. B. Casares. Cărți scrise în doi*, Ed. Polirom

Luminița Voina-Răuț – *Mario Vargas Llosa, Adevărul minciunilor*, Ed. Humanitas

Cartea de debut:

Grațela Benga, *Mircea Eliade. Căderea în istorie*, Ed. Hestia

Bogdan Crețu, *Arpegii critice*, Ed. Univ. “Al. Ioan Cuza”, Iași

Filip Florian, *Degete mici*, Ed. Polirom

Tudor Lavric, *Draculalând*, Ed. DominoR

Andra Rotaru, *Într-un pat sub cearșaful alb*, Ed. Vinea

Premii speciale

Vasile Gârneț, *Intelectualul ca diversiune*, Ed. Polirom

Eugen Istodor, *Viețașii de pe Rahova*, Ed. Polirom

Mircea Mihăieș, *Viața, patimile și cîntecele lui Leonard Cohen* cu 32 de poeme traduse de Mircea Cărtărescu, Ed. Polirom

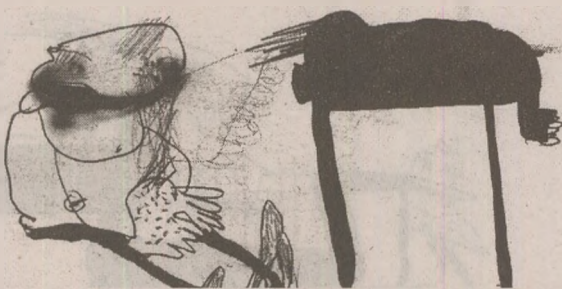
Alex. Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane, 1941-2000*, Ed. Mașina de scris

D. Vatamaniuc, *Tudor Arghezi, Biobibliografie*, Ed. ICR

Totodată, Juriul va acorda Premiul “Andrei Bantaș” (anglistică) și Premiul Național de Literatură.

Comisia pentru Minorități naționale a UR și acorda două premii pentru literaturile în limbile minorităților.

Premiile UR vor fi decernate în ziua de 15 mai ora 18, în cadrul unei festivități care va avea loc la Teatrul Național «Ion Luca Caragiale».

actualitatea

Mircea Mihăies

CONTRAFORT

Tismăneanu trebuie dărâmat!

De câțiva ani, presa cotidiană și săptămânală din România face apel la serviciile unui anume Tom Gallagher. Aflu de pe Internet că domnul cu pricina e profesor la Universitatea din Bradford, că a publicat vreo trei cărți și c-ar fi un bun cunoscător al Balcanilor și al conflictelor din zonă. Toate acestea pe un site bazat, presupun, pe date furnizate de autorul însuși. Nu pot decât să mă bucur că amărâta noastră țărișoară e luată în serios de un astfel de personaj. Cred că i-am văzut o carte sau două traduse în românește (sau conținând articolele publicate în România?), însă din păcate n-am avut timpul să i le citesc. De altfel, obiectul acestui articol nu-l constituie gândirea politologică a d-lui Gallagher, ci o anumită particularitate a scrierilor sale. Și anume, obsesia de a-l acoperi cu injurii pe Vladimir Tismăneanu.

Probabil că articolele publicate de dl Gallagher în „Ziua” și celelalte publicații dâmbovitene sunt scrise direct în românește — doar astfel se explică numeroasele stângăcii stilistice și tendința de acoperi prin aglutinarea de adjective lipsa evidentă de sensuri a multora din aserțiuni. Nu-mi închipui că publicându-și într-o engleză la fel de aproximativă textele ar fi ajuns la pozițiile academice actuale. Dat fiind, însă, conținutul lor de regulă plin de ardoare și pasiune politică, am trecut de fiecare dată peste astfel de neajunsuri. Citindu-l pe Tom Gallagher te poți enerva, dar nu te plictisești.

Cam așa stau și lucrurile cu articolul intitulat *Un istoric indispensabil pentru doi președinți români*. N-a fost nevoie să-l parcurg pentru a-mi da seama că dl Gallagher revine la obsesiile anti-Tismăneanu. Acestea au atins apogeul în toamna lui 2004, când profesorul de la Maryland a publicat interviul-carte cu Ion Iliescu. (Despre epilogul acestei întâmplări am avut prilejul să scriu de curând: în cel mai curat stil al cleptocrației bolșevice, Ion Iliescu a republicat o variantă engleză în care a schimbat titlul și l-a coborât pe Vladimir Tismăneanu din calitatea de coautor în aceea, mult mai modestă, de „intervievator”: ideea subînțeleasă era că un personaj de „dimensiunea istorică” a lui Iliescu nu putea sta pe picior de egalitate cu un „simplu” profesor universitar american...)

Articolul înecat în adjective al d-lui Gallagher își stabilește, de la început, o dublă țintă: mai întâi, președintele Traian Băsescu — potrivit lui Gallagher, acesta s-a ilustrat prin „încercarea de a bloca orice investigație radicală a CNSAS-ului”; l-aș întreba un lucru simplu: Unde și când? Pentru că, în ce mă privește, am văzut, alături de toți cei capabili să urmărească știrile la televiziune, că rolul lui Traian Băsescu a fost tocmai cel de a debloca activitatea CNSAS-ului. Dacă dl Gallagher are informații că lucrurile au stat altfel, ar face bine să le prezinte. Apoi, și în directă consecință a activităților acestui președinte „suspect”, Vladimir Tismăneanu.

Cum spuneam, dl Gallagher a consumat multă cemeală pentru a micșora statura intelectuală și morală a autorului *Fantasmelor salvării*. Nu cunosc motivele aversiunii sale aproape fizice, dar pot să am bănuieți. Citindu-i articolele de acum doi ani, puteai rămâne cu impresia că în Vladimir Tismăneanu se ascunde un monstru de dimensiuni planetare, un manipulator de conștiințe și un servitor al criminelor intenții ale regimului Iliescu. Evident că *Marele șoc din*

finalul unui secol scurt nu e o carte de vârf în creația lui Vladimir Tismăneanu. Dar obsesia de a-i reduce întreaga operă la un singur titlu, creând stridente similarități între comentariu și faptă e un procedeu inacceptabil, mai ales din partea cuiva care se pretinde emisarul unei culturi politice de calitate a celei britanice: în logica d-lui Gallagher, Vladimir Tismăneanu devine, din cauza nereușitei de a obține de la Ion Iliescu mărturisiri privind mineriada sau politica nefastă în domeniul „manipulării naționalismului”, a „denigrării partidelor politice istorice” etc., un co-autor al acestora!

Urzicat până la ecorșeu că adversarul său de moarte — deși, din câte știu, Vladimir Tismăneanu nu s-a coborât niciodată la a răspunde violentelor sale atacuri la persoană — continuă să fie privit drept un istoric de primă mână al comunismului, dl Gallagher uzează din nou de tehnica descalificantă a acuzațiilor fără probe, mângînd cu o ură penibil direcționată unul dintre personajele de prim-plan ale politologiei internaționale. A spune despre Vladimir Tismăneanu că e „o persoană căreia-i place să fie aproape de cei de la putere” este, pur și simplu, o insultă. După 1990, el ar fi putut ocupa absolut orice funcție oficială în România — sunt martor direct că i s-au făcut în mod repetat astfel de propuneri —, dar le-a refuzat de fiecare dată. Dacă dl Gallagher chiar vrea să știe cu cine-i place lui Vladimir Tismăneanu să fie, îl pot informa: îi place să fie împreună cu prietenii săi. Au existat zeci de situații în care, având de ales între invitații din partea marilor zilei și a-și petrece timpul cu prietenii, n-a șovăit să aleagă compania celor din urmă.

Dl Gallagher nu-și pune nici o clipă problema dacă Vladimir Tismăneanu n-a fost, cumva, ales să conducă „Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România” datorită excepționalelor sale studii privind comunismul românesc (despre *Stalinism pentru eternitate* s-a vorbit ca despre o capodoperă a genului). Obsedat de anvergura celui în care vede un rival (Pe ce teme? Pe ce cărți de mare prestigiu? Pe ce validări internaționale?), dl Gallagher încearcă să-l înghesuie mereu în patul procustian al cărții de interviuri cu Ion Iliescu.

Mănat de o ură oarbă, îl târăște în noroiul meschinilor sale războaie și pe Marius Oprea. Hodoronc-tronc, doar pentru a-i ieși scenariul, Gallagher creează o adversitate acolo unde nu există nici urmă de așa ceva. A afirma despre Marius Oprea că este un personaj „imprevizibil” înseamnă, în contextul dat, o serioasă palmă dată unuia din cei mai consecvenți adversari ai practicilor comunisto-securiste din România. Ar rezulta, din afirmațiile lui Tom Gallagher, că, „imprevizibil” fiind, dl Oprea ar putea furniza un document din care comunismul românesc ar ieși cu fața curată... Și asta pentru că termenii în care Traian Băsescu i-a cerut lui Vladimir Tismăneanu să accepte conducerea Comisiei au fost limpezi: și anume, de a produce un document științific pe baza căruia șeful statului să condamne cu fermitate istoria de jumătate de secol a comunismului românesc...

Obsesiile de mărunt intrigant ale lui Tom Gallagher sunt vizibile și în manipularea unor fapte limpezi ca lumina zilei: nu numai că proiectul lui Vladimir Tismăneanu este în perfect acord cu tezele institutului condus de Marius Oprea, dar acesta a fost invitat să facă parte din comisia prezidențială. Dar atunci când rațiunea îți e întunecată, n-ai cum să scrii texte logice. A pretinde că o comisie prezidențială să fie „proprietatea” societății civile înseamnă a intra în pur delir. Înseamnă a da dovadă de o crasă necunoaștere a cauzelor care au generat situația ca atare: Comisia respectivă este asumată de șeful statului tocmai pentru că societatea civilă i-a cerut o reacție fermă! Dacă Societatea civilă n-ar avea încredere în președinte, de ce i s-a adresat cerându-i să condamne comunismul?! Nu era suficient Apelul său?

A-i pretinde d-lui Gallagher răspunsuri la întrebări din sfera logicii elementare este ceva inutil. Pentru locuitorul frumosului oraș Bradford nu există, precum în Antichitate pentru fixistul Cato, decât o singură obsesie: Tismăneanu trebuie dărâmat! Nu are importanță cu ce consecințe. Important e ca mediocritatea d-lui Gallagher să nu se mai reflecte atât de neconvenabil în opera unui adversar a cărui anvergură îi amintește dureros de imaginea unui șoricel pășind tanțos pe lângă un elefant. ■

CLVBVL PROMETHEVS

21.04.2006	VINERI	FVNDATIA ANONIMVL și CLVBVL PROMETHEVS va doresc
22.04.2006	SABATA	PASTE FERICIT !
23.04.2006	DUMINICA	
24.04.2006	LUNI	INCHIS
25.04.2006	MARTI	PETRECERE PRIVATA
26.04.2006	MIERCURI	19:00 PREMIU PENTRU DEBUT acordat de ROMANIA LITERARA cu sprijinul FVNDATIEI ANONIMVL
27.04.2006	JOI	19:00 SEMIFINALELE CUPEI UEFA F.C. MIDDLESBROUGH & F.C. STEAUA BUCURESTI (meci retur)

Zălnic de la ora 11:00, în Piața Națiunilor Unite, nr. 3-F
- intrarea liberă -
informații și rezervări la
tel. 33.666.38 , 33.666.78 și 0723.323.333

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Funambulism critic

Nicoleta Sălcudeanu,
Pasiențe,
Editura Fundației
Culturale Ideea
Europeană,
București, 2005,
166 pag.

La prima vedere, recenziile Nicoletei Sălcudeanu sînt, precum noul roman francez, interesante mai mult prin *cum* se spune decît prin *ce* se spune. Stilul pare să ia fața ideii, arabescurile condeiului ecranează, pînă la un punct, conținutul. Cronicara a deprins și practică fără ostentare mersul pe sîrma limbajului. Scrisul său este o continuă emisie feerică de baloane de săpun care se ating în aer, se sparg voluptos, dar sînt instantaneu înlocuite de altele. Jargonul științific, limbajul doct, prețios, al simpoziunilor și lucrărilor academice de teorie și critică literară, stilul *cool* și dezinhibarea verbală ale băieților de cartier, metaforele împrumutate de la „vecina mea”, poeta, locurile comune ale criticii literare și cele ale tot mai acaparantului univers *mass-media* sînt precum notele unui xilofon pe care autoarea le izbește fără încetare pentru a obține, în final, melodia dorită. Nici un moment de relaxare, nici o platformă de tras suflului nu întrerupe acest funambulism stilistic. Mereu în formă, niciodată melancolică, depresivă, sau îngîndurată, Nicoleta Sălcudeanu își face de fiecare dată apariția pe scena literaturii cu aplombul machist al unei vedete de cabaret care știe cum să își pună la picioare întreaga suflare din sală. Modelele sale — cel puțin la nivelul manierei de a aborda un text critic — par a fi Al. Cistelean și Dan C. Mihăilescu (afinitățile cu scrisul acestora sar în ochi în cronicile ce le sînt dedicate), influența primului fiind sensibil mai pronunțată.

Pasiențe este o carte în care sînt puse sub lupă stilul și ideile mediatorilor realității (literare). Este vorba în primul rînd de criticii literari, mai vechi și mai noi, dar și de așa-ziii analiști și polemisti politici. Altfel spus, o analiză a filtrelor literaturii. În fine, sînt recenzate și cîteva scrieri literare „la prima mînă”. De

fiecare dată, preocuparea Nicoletei Sălcudeanu este aceea de a deconstrui eșafodajul critic al autorului supus analizei, de a-i studia cu atenție toate componentele pentru ca, în final să îi recompună modul de gîndire și motivațiile mai mult sau mai puțin ascunse. A te pune în pielea altuia, a vedea lumea (literaturii) cu ochii săi presupune un exercițiu de imaginație la limita prozei, dar melanjul dintre ficțiune și analiză îi iese de minune Nicoletei Sălcudeanu. Ea vînează eficient punctele vulnerabile din opera supusă analizei, taxează mereu cu voioasă ironie greșelile metodologice sau, mai rău, atunci cînd este cazul, elementele metaliterare care pervertesc judecata critică. Textele produc satisfacții estetice prin niciodată previzibilele volte stilistice ale autoarei și lasă loc de meditație grație tezelor pe care le pun în discuție. Uneori, pentru a-și întări argumentația, cronicara apelează și la alte surse decît cărțile pe care le recenzează. Corelarea unor versuri de Nina Cassian, citate de Eugen Negrici în cartea sa *Literatura română sub comunism. Poezia (I)*, privind vagul sentiment de culpă pe care ar trebui să-l încerce oamenii muncii aflați în concediu la mare, cu însemnările din jurnalul ținut de aceeași poetă în epocă (*Memoria ca zestre*, vol I), oferă o imagine destul de limpede despre climatul vacanțelor estivale în anii de glorie ai dictaturii proletarietului: „În timp ce frunzașul (în producție — n.m.) e bîntuit, și pe plajă, de întrebări vinovate («Echipa de acum ce-o fi făcînd?/ Ce noi metode-n lipsa lui învață?/ Ziarele vorbeau de noi izbînzi,/ Izbînzi la care el n-a fost de față»), poeta ce-i dă viața notează în august 1950, la Mangalia: «Fac nudism într-un fel de grup distanțat — și nu încerc nici un fel de jenă. Pe Mony (Ov. S. Crohmălniceanu, n.a.), însă, situația asta l-a făcut să uite de toate resentimentele, să nu mai țină cont de «demnitate» și-mi dă tîrcoale»” (p. 47).

Ideea lui Mircea Mihaieș de a-și insera ca prefață la volumul sau de pamflete *Masca de fier* un text la limita injuriei scris de poetul Adrian Păunescu îi prilejuiește autoarei o provocatoare paralelă între cei doi polemisti. Mintea limpede a Nicoletei Sălcudeanu stabilește fără drept de recurs raportul dintre cei doi și nu cred că cineva ar putea găsi argumente care să o contrazică. Încă o dată stilul face toți banii. Comentatoarea arbitrează disputa celor doi cu aerul că este ea însăși un încercat polemist, momentan retras din competiție: „Mare diferență între cei doi! Pe cînd unul își expectorează măslinile mioritice în fața unui public de stadioane quasi-parlamentare, celălalt sfichiue floreta în fața oglinzii. Oarecum despletit, oarecum feciorelnic. În mod normal, avînd o astfel de reclamă, ținîndu-se cont și de bobularitatea (sic!) poetului curtean, se presupune că vandabilitatea volumului ar trebui să spargă orice plafoane. Da, dacă boborul ar fi febril consumator de Polirom. Dar el nu e. El savurează doar gregaritatea duios-grețoasă a totuși iubirii. Așadar, cui se adresează pamfletistica lui Mircea Mihaieș, cărui eșantion de populație — ca să zic așa? Cititorilor revistelor literare și poliromizaților. Afîț.” (p. 118).

În general, afirmațiile Nicoletei Sălcudeanu sînt greu de contrazis. Recenzenta nu se hazardează în dispute cu rezultat incert, selectează cu maximă precizie punctele vulnerabile ale cărților despre care scrie și „lovește” întotdeauna la sigur. Afirmațiile sale pot fi puse în discuție cel mult atunci cînd face aprecieri generale. Convingerea cronicarei că un autor de jurnal are în minte, în momentul redactării, un cititor virtual (asemenea autorilor de literatură propriu-zisă) este una discutabilă, în sensul bun al cuvîntului. Motivația autorilor de jurnal diferă, de la caz la caz. Este limpede că, mai ales în anii din urmă, sînt mulți cei care țin jurnal cu gîndul mărturisit de a-l publica într-o bună zi. Știm toți că există scriitori care își publică jurnalele în timpul vieții sau alții care condiționează publicarea de scurgerea unui număr de ani de la moartea lor. Toți

aceștia au în minte, cu siguranță, un cititor virtual. Scrisul lor are adresant și acest fapt influențează, mai mult sau mai puțin conștient, chiar procesul notării. Există însă și jurnalele intime (în adevăratul înțeles al cuvîntului), cele ținute ca exercițiu de scris, în zilele fără inspirație (Mircea Eliade era fericit în zilele în care nu scria în jurnal pentru că asta însemna că „a lucrat”), sau din rațiuni de ... *aide mémoire* (oricît ar părea de ciudat sunt convins că celebrul jurnal al Monicăi Lovinescu — cel puțin pînă în anul 1990 — nu era destinat publicării și nici nu viza un cititor virtual. În schimb este foarte posibil ca Gheorghe Ursu să-și fi făcut însemnările cu gîndul la reacția prietenilor săi).

Majoritatea criticilor analizați de Nicoleta Sălcudeanu sînt ardeleni și s-au format în jurul revistei clujene „Echinox”. Printre rîndurile cărții răzbate, de altfel, un discret parfum de patriotism local și o vagă idiosincrazie față de viața literară bucureșteană și vedetele ei (în special Mircea Cărtărescu). Scriind despre Daniel Cristea-Enache, autoarea imaginează un joc prin care încearcă să pună în evidență măsurile diferite cu care operează acesta în cartea sa de debut, *Concert de deschidere*. Scrie Nicoleta Sălcudeanu: „Aș fi putut jura, de exemplu, că un polemist de talent, nu ferit de mojiicii, ca Dan Petrescu, va fi drastic sancționat, pe cînd un altul, tot atît de talentat, dar infinit mai puțin subtil, de nu de-a dreptul incult, prea adesea grobian (Cristian Tudor Popescu) va fi scaldat în elogiul pufos. Încercați să ghiciți cu care oca sînt cîntăriți: Paul Georgescu, Dumitru Micu, Eugen Simion, Fănuș Neagu, Marin Preda, Catalin Jârlea? Dacă ați ghicit, vă mai întreb: dar Virgil Ierunca, Nicolae Manolescu, Paul Goma, Mircea Zăciu, Denisa Comănescu?” (p. 111) Mă tem că cel puțin prima întrebare, ușor reformulată, i s-ar putea adresa chiar celei care a lansat-o. Este evident că recenzenta dă dovadă de (puțin) mai multă generozitate atunci cînd comentează cărțile autorilor din Tîrgu-Mureș, Cluj sau Timișoara, decît pe cele ale confrăților din București. Aș spune chiar că este normal să fie așa. Fiecare critic literar resimte (chiar dacă nu o va recunoaște niciodată) presiunea tacită sau zgomotoasă a prietenilor și a scriitorilor pe care este nevoit să-i vadă frecvent. Mă tem că nu există critic literar care să nu poarte în ranița două ocale, una mare și alta (ceva mai) mică. Așa, pentru orice eventualitate. Important este însă cît de des le scoate de acolo și cum le folosește. În general, Nicoleta Sălcudeanu le folosește corect. ■

Radio România Cultural

Miercuri, 26 aprilie,
de la ora 21.30

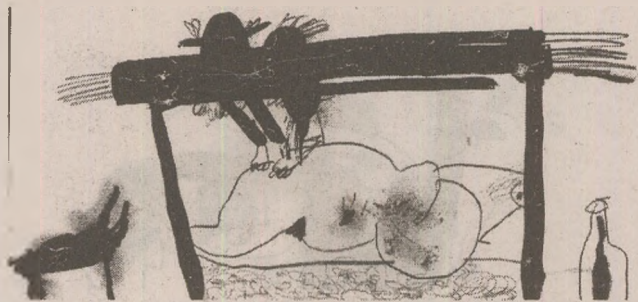
Portrete și evocări literare

Adrian Marino

Realizator: Anca Mateescu

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105,8
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Harghita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

critică literară

Alex Ștefănescu

Fantezie fără limite

Diavol, vampir, extraterestru...

Zogru este cel mai fantezist roman care s-a publicat la noi în ultimii ani. Seamănă, prin inventivitate epică și prin amestecarea dezinvoltă a epocilor istorice, cu un roman al lui Platon Pardău, *Minunata poveste a dragostei preferențiale regi Ulise și Penelopa*, scris sub influența lui Alvaro Cunqueiro. În *Zogru* există însă în plus un realism fulgurent și un fior *horror* care nu-l lasă pe cititor să trateze totul ca pe un simplu joc literar.

Autoarea, Doina Ruști, ne-a mai luat prin surprindere, în 2004, cu un roman la fel de greu de clasificat, *Omulețul roșu*, plin de referiri sarcastice la viața culturală din România azi. În *Zogru*, perspectiva este alta. Cea care istorisește întâmplările nu mai este atât de implicată, nu mai dă impresia că se zbate exasperată în propria ei narațiune, din care nu găsește ieșire, ci privește totul de sus, cu detașare și chiar cu un anumit cinism, ca un copil aplecat asupra jucăriilor lui.

Personajul principal al romanului este un spirit, Zogru, de genul celor care în poveștile din *O mie și una de nopți* stau închise sute de ani într-o sticlă. Dar este un spirit de proveniență românească, astfel încât în compoziția lui se regăsesc reminiscențe ale unor reprezentări populare (unele precreștine, altele aparținând unei mitologii creștine apocrife). Zogru este, așadar, și duh, și diavol, și vampir, și vârcolac, câte ceva din toate. Descifrăm în el, pe de altă parte, și o structură de extraterestru (asemănător cu extraterestrii din unele filme SF), apt să *locuiască* în ființe omenești și dornic să *înțeleagă* sentimentele lor.

Strălucire stilistică

Prima instalare a lui Zogru în corpul unui om are loc „într-o zi de primăvară, în Săptămâna Mare a anului 1460”. Victima aleasă este Pampu, servitorul spătarului Gongea, răsplătit de domnitorul Vlad Dracul, după expediția antiturcească din 1443, cu moșia Cotenii.

Episodul luării în stăpânire a trupului lui Pampu („un băiat oacheș, cam în genul lui George Clooney, viu și deschis, respectuos și învățat cu de toate”) de către misterioasa entitate este antologic:

„Cum stătea cu spatele sprijinit de trunchiul copacului, [Pampu] văzuse fășnind parcă din inima pământului un fujor subțirel de lumină verde, care stătea încă în fața lui, drept ca o lumânare. Era ca și cum ar fi căzut lumina soarelui pe iarba mărunță și s-ar fi reflectat culoarea de-a lungul unei raze. Se uitase un timp, apoi continuase să se gândească la ale lui fără să mai dea vreo importanță firicelului de lumină, subțirel cam cât o coadă de cireșă, verde-strălucitor. Apoi văzuse cum șnurul se unduiește spre el. Înainta lent, ca un cordon fin, lung, poate de cinci metri.

În dreptul lui s-a oprit brusc, apoi s-a aruncat fulgerător.

A intrat prin vena care pulsa pe gâtul încordat și a pătruns cu bucurie în sângele fierbinte. Era cuprins de un entuziasm nemărginit. Alerga prin vene și vase, punând stăpânire pe un teritoriu primitiv și stimulat. A trecut

Doina Ruști, Zogru, cuvânt înainte de Ioan Groșan, Iași, Ed. Pollrom, col. „Ego. Proză” (coordonată de Lucian Dan Teodorovici), 2006. 272 pag.

prin inimă, s-a lăsat strâns și răscut de bătăile ei, apoi a ieșit în același periplu nebunesc pe alte canale, până când a ajuns din nou de unde plecase. A străpuns iarăși vena și-a ieșit puțin lângă locul de intrare, la timp ca să prindă fâșia îngustă ce se furișă fălăind. Contactul cu propriul lui corp a fost o nebunie.”

Puțini prozatori de azi ar putea relatea cu atâta siguranță o întâmplare imaginară, cu totul năstrușnică, lipsită de orice corespondență în realitate. Romanul are, în mari părți ale lui, o *strălucire stilistică* prin care eclipsează cărțile de proză din noul val, scrise în general stângaci.

În mod subtil, Doina Ruști evidențiază contaminarea duhului-intrus de vestigii ale personalității lui Pampu. Deși Zogru controlează situația și folosește corpul tânărului doar ca pe un deghizaj și ca pe un vehicul, el simte uneori bucurii și nostalgii neașteptate, aparținând vechiului „locatar”.

Putea fi un mare roman

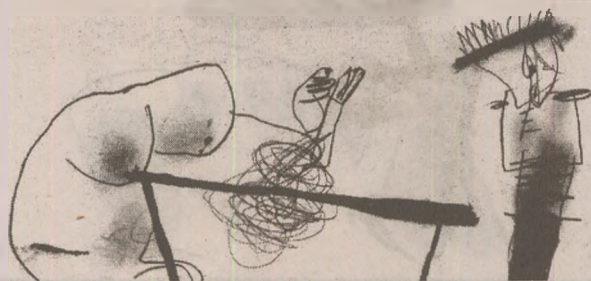
Pe de altă parte, romanciera exploatează, cu o remarcabilă intuiție psihologică și artistică, dorința secretă a oricărui cititor de a fi un *superman*, de a învinge în eternele dispute cu semenii, de a-și lua în cele din urmă revanșa pentru umilintele îndurate în viața de fiecare zi. Pampu, considerat de ceilalți argați un bleg, este mereu săcâit de ei, în mod special de Ioniță, „un băietan enervant, care obișnuia să-l strige de departe, ori de câte ori îl vedea, *Pampule-boule, ce mai faci, nepeacule?*” După metamorfoza suferită, Pampu (de fapt Zogru, instalat în corpul lui Pampu), se răzbură spectaculos:

Poezie și muzică

Am ascultat zilele acestea, cu o întârziere de care mă simt vinovat, *Draculand*, CD-ul — postum — al unui mare artist, creator și interpret de muzică rock, care a murit pe neașteptate, încă tânăr, în 1997: DINEL TOLLEA. Nu am competența necesară ca să caracterizez în termeni de specialitate creația sa, astfel încât mă folosesc de cuvintele unor cunosători: „instrumentist virtuoz, artist școlit, de care rock-ul nostru avea atâta nevoie... delicat, liniștit, educat, nu făcea paradă de nenumăratele-i cunoștințe în domenii diverse, de la electronică la filosofie...” (Florin Silviu Ursulescu); „a fost un fel de ambasador al nostru în Elveția... ducea spiritul românesc în țările nordice... un bun violonist... o minte de excepție...” (Sorin Spineanu Dobrotă); „un album de autor în limba română, realizat și cu muzicieni elvețieni, *Draculand* — nouă piese de rock de influență progresivă, Dinel fiind și compozitor și poet, orchestrator și solist vocal, interpret la clape și pian... un disc de interferențe, în care autorul transpune muzica studiată, prelucrată în lungile-i peregrinări europene și distilată prin propria-i ființă pe suporturile îndelung selectate ale rock-ului autohton...” (Sanda-Valeria Dan); „muzician adevărat, cu profesia dobândită la Conservatorul bucureștean... rock-ul, gen pe care l-a servit cu har și devotament, imediat după ce s-a desprins de studenție, integrându-se la un moment dat în trupa hard *Cargo* din Timișoara — unele dintre hit-urile acestui grup fiind datorate lui Dinel...” (Silvia Velicu); „un tânăr cu o figură de înger: blond, cu ochii albaștri, zâmbitor și încrezător în viață... muzician profesionist, talentat, un perfecționist...” (Lucia Popescu Moraru).

În ceea ce mă privește, am fost cucerit, ascultând cele nouă piese ale albumului, de combinația (rar întâlnită în rock-ul românesc) de talent și cultură muzicală, de alchimia transformării rock-ului într-o stranie muzică simfonică (stelară, dar și răscolitor-omenească), de *bucuria* cu care Dinel Tollea își interpreta (și re-crea, în fiecare secundă) propriile creații. Dar cea mai mare surpriză a constituit-o pentru mine *poezia* acestor piese muzicale. Este vorba de versurile propriu-zise, compuse de cântăreț într-un stil simplu și emoționant, expresie a unei sensibilități filosofice, dar și de cântecele în întregul lor, pline de lirism. Nu credeam să-nvăț a descoperi vreodată poezie în muzica rock. Eram foarte sceptic în această privință, așa se și explică de ce genul mi-era iremediabil (credeam eu) străin. Iată însă că albumul lui Dinel Tollea cuprinde mai multă poezie decât cărțile de poezie a numeroși poeți de azi. Din această perspectivă, moartea (tragică, infinit regretabilă) a artistului poate fi considerată și un refuz al sau de a mai locui într-o lume atât de prozaică, atât de refractară la poezie, cum este lumea de azi. (Alex. Ștefănescu)

critică literară

Femeie scriind

Nu mă așteptam, recunosc, să întâlnesc o asemenea judicioasă împletire de livresc și sinceritate în cartea (debut tardiv) Elenei Brădișteanu — **Kairós (jurnalul unei femei)**. De foarte puține ori memorialistica înțesată de lecturi sfârșeste altcumva decât într-o orgolioasă epatare, după cum tot atât de rar sinceritatea netrucată devine mai mult decât o megalomanie a detaliului inutil. Evitarea acestor două căi ține, cumva, de alt secol, delicat și un pic naiv, dar în același timp prietenos. De aceea, probabil, de fiecare dată surprinzătoare...

„Norocul a depins numai de el. și-a așezat viața pe muchia unei mulete și a învins. A fost însă atât de dramatic și de primejdios, încât nu mai poate fi vorba de bucurie

Elena Brădișteanu, Kairós - Jurnalul unei femei -, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2006, 388 p. . Cu o prefață de Gheorghe Grigurcu

exuberantă. Toreadorii sunt gravi. În **Viața ca o coridă**, O. Paler atribuie generozitatea cu care toreadorii risipesc banii plătind consumațiile tuturor unui complex de inferioritate, generat de mediul modest din care provin. Nu sunt deloc sigură că este așa. [...] Într-o coridă i se dă taurului posibilitatea să lupte și moare glorios.” Așa arată un fragment din mărturia unei femei care, după șocul de-a deveni văduvă, ține un jurnal al confesiunii și al recuperării, unul intim după toate normele. Ba încă mai multe cu una: intimitatea lecturii e pusă în drepturile meritate. Nu sunt multe relații mai tăcute și mai elegante decât aceea a unui cititor cu cartea. Nu sunt șicane și tachinări mai frumoase decât scurtele polemici, în gând, cu autorii preferați. Alteori, declarații la fel de nezgomotoase legitimează personajele jurnalului: Enkidu, Cervantes, Cioran, Lucas Cranach, Rilke. (Despre care numai o formidabilă discreție te poate face să scrii cu sinceritate.) și Florin, soțul dispărut, egalul, în ficțiune, al tuturor acestora dar, bineînțeles, primul în ordinea preferințelor autoarei. E lesne de observat că, de fapt, axul central al cărții el e. După cum tot de la el vin continuile și neașteptatele salvări ale Jurnalului. Amenințările sunt multe, iar slalomul - superb: tonul uneori romanțios se estompează prin autenticitatea suferinței, excesele eseistice caută aproximații succesive ale amintirii lui. Chiar și referințele neîntrerupte la cărți sunt doar eforturi de validare a personajului Florin, certificări scrise ale unei existențe aparent fără cezuri. Livrescul devine, în mod cu totul nou, o formă de dragoste, nu de egotism. Lipsită de orgolii creatoare, Elena Brădișteanu nu vrea decât să-l păstreze alături pe Florin, iar pentru aceasta îi construiește, cu răbdare arghezană, o lume de cuvinte și

de cărți în care-l simte cel mai protejat.

Desigur, nu de fiecare dată spațiul acesta e prielnic, sunt adesea curenți reci care-l străbat și-l complică. Mă gândesc chiar la motivarea pitagoreică a titlului printr-o simbolistică a cifrei 7, prea distantă oarecum pentru sinceritatea cărții. Sau, personal și prietenos, mărturisesc că niciodată nu am rezistat să urmăresc imagini de la o coridă...

„Autoportretul lui Albrecht Dürer la 22 de ani, în ajunul căsătoriei; ține în mână o floare numită «Mannestreu», floarea fidelității. Citisem undeva că ține în mână o floare de ricin, ceea ce mi s-a părut fără sens. Germain Bazin spune că floarea se mai numește și «Barba țapului» și că este un afrodisiac” Presărată cu asemenea pasaje de la prima până la ultima pagină, cartea Elenei Brădișteanu mi-a amintit de indistincta grație a tuturor picturilor cu femei citind, de la Picasso ori Magritte la Balthus. Cum ar fi arătat, exact aceleași modele, scriind ?

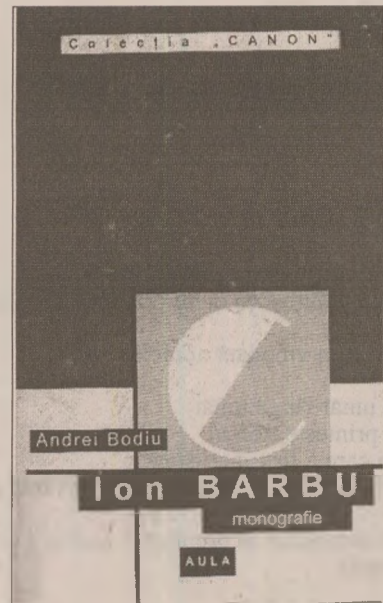
Listele lui Bodiu

Mircea Cărtărescu, George Coșbuc, Ion Barbu... În această ordine. Sunt autori cărora Andrei Bodiu le-a dedicat deja câte-o monografie publicată în colecția **Canon** a editurii brașovene Aula. E destul de riscant să ne întrebăm ce au cei trei în comun, care e criteriul selecției lor în afara unui anumit ludism formal, a unor histrionisme ritmice savante. Sau, bemolat, există un asemenea criteriu?

Înclin să cred că nu. După ce se dovedise un foarte interesant exeget al poeziei optzeciste (în **Direcția optzeci în poezia română**), sau, în tot cazul, al unor opțiuni de lectură prioritar optzeciste (**sapte teme ale romanului pasoptist**), Bodiu își schimbă, destul de brusc, optica. În acest context, monografia **Ion Barbu** conține, fără îndoială, câteva dintre nuclele perdante ale acestei devieri. Pasul esențial se face dinspre autorii canonizabili către cei demult canonizați, de la impunerea unui canon către nuanțarea celui vechi. De la prospețimea abordării intertextuale a poeziei lui Iaru sau Mușina (prin Bertrand din Born) până la un autor ca Barbu, despre care cei mai mulți critici s-au pronunțat, e o distanță suficientă încât să necesite precauții. Mai ales că nici manualele școlare nu l-au ocolit...

Teza lui Andrei Bodiu e seducătoare: lumile poetice ale lui Barbu sunt deopotrivă fictive și pragmatice, nefirești și plauzibile, după bunul exemplu al spațiilor construite în geometrie sau algebră (de la Hilbert la Barbilian). Numărul extrem de mare de epigoni pe care i-a avut, aproape de la început, Barbu, s-ar motiva tocmai prin curajul lucid de a crea „lumi posibile”. Așadar, „grupul barbienilor” (Dan Botta, Emil Gulian, Simion Stolnicu, etc.) sau, peste ani, Nichita Stănescu și Leonid Dimov ar fi atrași de iradierea acestei similarități dintre spații incompatibile. Observație, din nou, excelentă, subminată însă de mecanismul argumentării: ni se demonstrează, prin citate, că esența lumilor posibile nu e suprarrealistă (era oare nevoie?), apoi, prin apel la **Dialectica spiritului grec** (Dodds), că imaginea antică de poet / profet e una concordantă cu intențiile lui Barbu. În fine, că „lumile posibile” ar decurge din „aspirația absolutului”. Intuiția, doar ea, rămâne în picioare...

Alteori, filigranat și atent, aceeași deducție reiese cât se poate de limpede. Neliniare și nici atât de segmentate, interpretările directe ale textelor ating punctul nevralgic. De pildă, cunoscutele versuri ale lui Barbu „Tăind prin

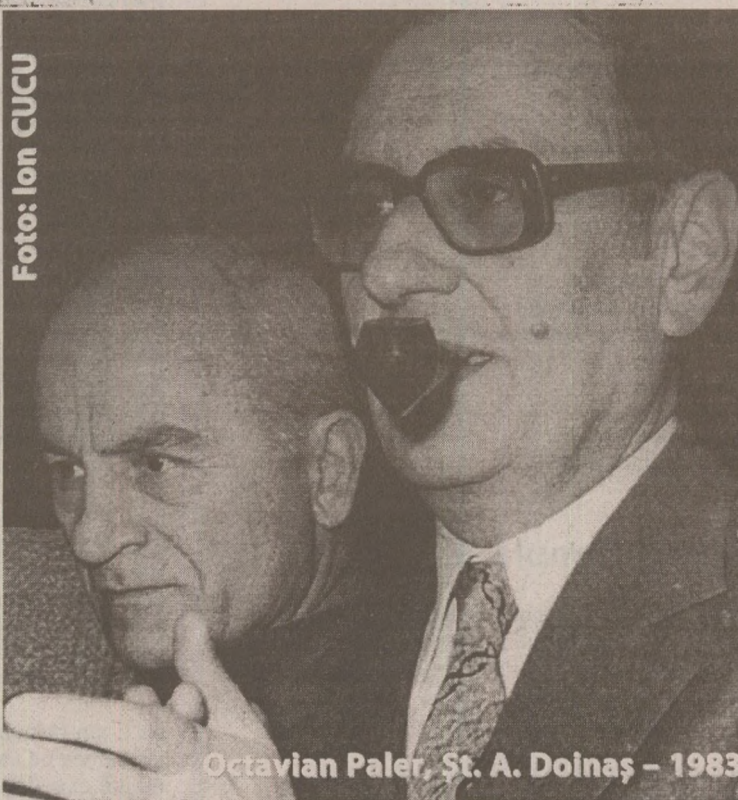
Andrei Bodiu, Ion Barbu. Monografie, Editura Aula, Brașov. 2006, 144 p.

încercarea cirezilor agreste/ Prin grupurile apei un joc secund, mai pur” sunt explicitate ca pledând pentru o tranșantă diferență între lumi (reală / posibilă). Mai presus de acuitate este, cu deosebire în acest caz, inspirația de a adera la genul de discurs analitic pe care o ciudată inerție îl aplică lui Barbu: decriptarea schematică, prin asocieri adesea simbologice, care transformă poemele **Jocului secund** în adevărate lexicoane. Chiar dacă argumentările lui Bodiu implică dificile raportări la cărți aflate în succesiuni nu neapărat fluente, chiar dacă opiniile contrare nu sunt numai invocate, ci și redată scrupulos, meritul de a încerca interpretări, și nu traduceri, e incontestabil.

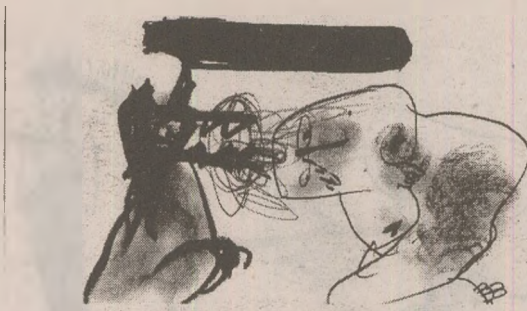
Precis în alcătuirea listelor (bibliografice sau nu), lui Andrei Bodiu îi reușesc de minune cărțile în care peste acestea și în continuarea lor își suprapune, vizibil, o afinitate.

Cosmin CIOTLOȘ

Fototeca României literare

Octavian Paler, Șt. A. Doinaș – 1983

l i t e r a t u r ă

Din apropiere

scriu despre moarte
cu ușurința cu care înfig cuțitul de la doi
pași

Ne-am întors

ne-am întors tencuiți cu pământ și sânge
cu genunchii zdrobiți și cu ochii prăvăliți afară din țeste
mai puțini
dar fără să ne știm vreodată numele

stăm înșirați umăr lângă umăr
și fiecare își primește trofeul;
un pepene în care a fost încrustată
fața celui ucis cu sabia cu sulia sau cu mâinile goale

din chipurile învinșilor se prelinge o zeamă galbenă
că o ceară topită

stăm umăr lângă umăr și
din când în când
unul dintre noi își plimbă degetul
pe fața dușmanului
apoi îl duce la gură și plescăie de plăcere

Refacerea vieții

între hârtiile de pe birou
era una pe care am scris numele femeilor
iubite
până acum

n-o mai găsesc
am pierdut-o
e semn că de mâine trebuie să-mi refac viața

Lipsit de eroism

n-am mai plâns de mult
deși motivele sunt
parcă
mai temeinice și mai diverse decât înainte
iar mila mea s-a adâncit o dată cu liniile din palmele
pe care le privesc tot mai des
dar la fel de prostește ca până acum

curăț cartofi
mă gândesc la mama
la fosta mea soție
apoi la cele ce au urmat
toate aceste femei au vărsat
măcar o dată
sânge lipsit de eroism
peste tuberculii din cratița
dar nici una nu i-a lăsat mai departe în coajă

curăț ceapă
și râd fericit
că după atâta timp
m-au podidit lacrimile

O mică întâmplare

mă scâlâmbăi la o fetiță cu părul creț
iar ea râde și scoate limba la mine
un fluture mare
colorat
îi zboară deasupra și dintr-odată i se așază pe cap

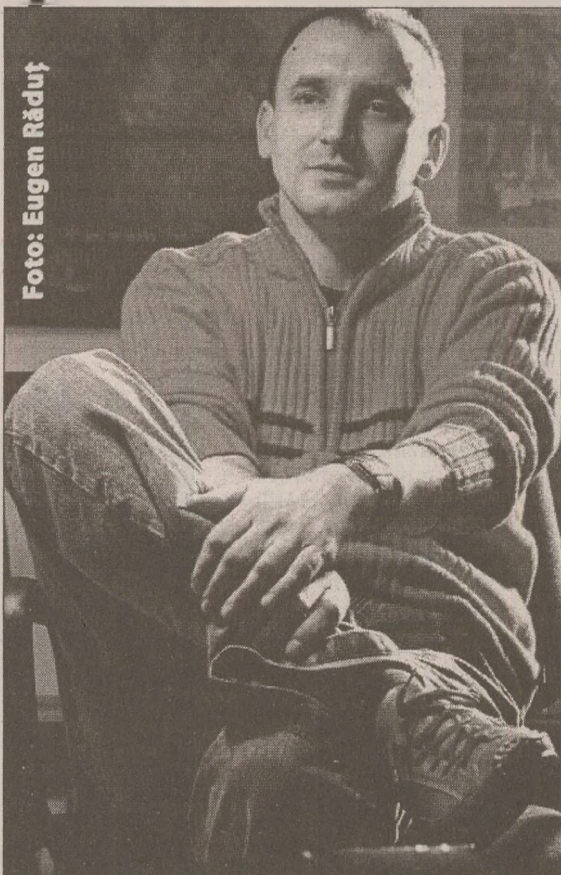
copila începe să țipe să se zbată și să plângă
iar fața ei devine atât de hâdă
de parcă fluturele i-ar fi supt brusc toată frumusețea

Scrisorile lungi

primesc de la tine scrisori lungi
cu puține cuvinte
cum numai fetele sărace știu să scrie
învățate acasă de părinți:
„mănâncă pâine multă
se umflă în burtă
și ține de foame”

viața ta înaintează spre mine ca o capră
slabă dar încăpățânată
în loc de coaste are rânduri subțiri
ce se văd prin plicurile pe care
n-am răbdare să le deschid
și caut să deslușesc
chiar din clipa în care poștașul
mi le înmânează zâmbind
nu întotdeauna lumina cade așa cum ar trebui

r o b e r t s e r b a n

nu întotdeauna coastele răzbat prin pielea albă
semn că mâna ți-a fost mai ușoară
fiindcă vreo ploaie te-a ținut în casă
departe de bucata de zestre ce trebuie
arată săpată însământată îngrășată plivită culeasă
dar chiar și atunci
scrisorile tale miros a pământ și a căcăreze de capră

nu ți-am răspuns niciodată
iar pâinea pe care ți-o aduce în fiecare zi poștașul
nu are expeditor

Femei

o femeie singură
alta cu un copil
o alta cu un câine
alta singură
alta cu un bărbat
alta singură
alta singură
alta singură
alta singură
alta singură

Un semn

mă filez cu o țigancă frumoasă
ce stă la masă cu trei bărbați
care nu și-au luat de pe cap pălăriile cu boruri largi
și nici nu și-au tăiat vârfurile decolorate ale mustăților

femeia își trece de câteva ori mâna peste frunte
iar eu mă gândesc
că ar trebui să-mi umplu paharul
ori să sparg sticla de colțul mesei
și să-i chem afară pe cei trei

vinul e greu
iar sticla-i pe jumătate plină
pe sub pălăriile negre curge sudoarea
însă numai țigancă își șterge fruntea
pe furiș

Noua decorație

după nici două ceasuri
tânăra mamă s-a întors singură în cafenea

mocheta nu mai păstrează
urmele umede ale roților căruciorului
și nici pulovărul ei
pata rotundă din dreapta
ce se mărea sub privirile noastre
— domnii de la masa vecină au plecat de mult —
semn că vremea alăptatului venise

pe deasupra ziarului cu titluri mari și fotografii
alb-negru

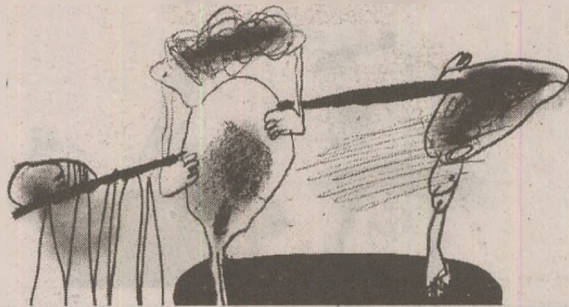
ochii mei caută copilăroși și fără speranță
pieptul femeii
cum noua decorație
un loc pe vestonul generalului de la pagina trei

Dumnezeu nu vorbește cu nimeni

de ceva vreme
aud despre mine aceleași povești
mai toate urâte mai toate triste
și mă bucur
asta înseamnă că tot ce am făcut în ultimul timp
e
poate
bun și frumos
adică plictisitor
și cine-ar pierde vremea cu lucruri de-astea

nu-mi fac sânge rău
fiindcă aud că Dumnezeu nu vorbește cu nimeni
despre nici unul dintre noi ■

(din volumul *Cinema la mine-acasă*, în pregătire
la „Cartea românească”)

l i t e r a t u r ă

Carnet

Frivolitatea – păcat și tentație

Ce eforturi depunem ca să ne motivăm frivolitatea! (Să ne-o motivăm, dar și să ne-o salvăm. Pentru că, oricât am ține să nu fim considerați frivoli, undeva, în țesuturile adânci ale alcătuirii noastre — cât de nobilă o fi ea — stă pitită fărîma de înclinație spre ușurătate și bagatelă. Nu neapărat blamabilă, de vreme ce sintem convinși — nu numai noi, artiștii, dar și matematicienii — că mica doză de adjuvant frivol face bine chiar și celui mai sobru demers, îl face, la urma urmei, mult mai comestibil.

Iată, chiar paranteza aceasta preliminară e în regim frivol. Ca argument, desigur, în favoarea micii demonstrații ce urma.)

Cînd mărturisesc, în varii ocazii, că merg constant pe stadion, la fotbal, deși pronunț prețios *football*, sprîncenile ridicate de interlocutor traduc subit surprinderea. Iar dacă circumflexele mirării nu cer neapărat explicația, par oricum necruțătoare.

- Cum, la fotbal?!

Urmează replica-mi (zdrobitoare, cred) menită, cumva, a-mi justifica frivolitatea.

- Dar, tot atât de constant și la Filarmonică...

Și aș trage — cu obligatorie modestie — lucrurile spre domeniile în care mă mișc prin vocație. Acolo unde — evident, nefiind singurul caz — scenariul general nu poate omite acest algoritm. (Ca algoritmul să aibă și succes!)

Dar încă o secundă, pentru a trece în perimetrul celălalt, al scrisului, acolo unde un Camil Petrescu — numai de frivolitate neputînd fi învinuit — a practicat cu voluptate și comentariul sportiv, nefiindu-i frică de eventualele lui nefaste urmări asupra capodoperei.

Îți vine atunci să dai replica celui cu sprîncenile ridicate:

- Păi, dacă și Camil...

De revenit la arte.

Proteicul Picasso, genial prin chiar fervoare proteică, s-ar plasa perfect în perimetrul...frivolității. Dacă nu ne-ar fi teamă de eticheta radicală. Și nu ne e. De ce să ne fie, de vreme ce, iată, tocmai pe această ubicuitate și-a consolidat andaluzul înconfundabilă operă. Ferindu-se programatic să se cantoneze într-o singură soluție, frecventatorul de mondene coride a trecut, delirant, de la un motiv la altul, asumîndu-și, finalmente, un ansamblu unic. Prea grav în aventură totală, pentru a-l minimaliza noi prin eticheta frivolității. (Singura frivolitate în care s-a plasat prost a fost cea a confecționării porumbelului păcii, servind, nedemn, poncifele sovietismelor la modă. Apropo, episodul coridei e, poate, unicul care mă așază dincolo de însingurata arenă a lui Picasso, găsindu-mă în tagma — iată, din ce în ce mai numeroasă — a desființării sangvinarului cinism. E de ales, mai degrabă, nu? cealaltă arenă — spre care fug acum —, loc singular prin amploarea emoției și prin urmările ei neclare asupra lucrului de atelier. Cît anume din defularea marcării golului decisiv se transferă dincoace, între virginele pinze? Greu de explicat. Prefer să las totul în insondabila zonă a subconștientului.

Acolo unde se află și celălalt transfer de energii, declanșat de așezarea, de-o viață în fotoliul Filarmonicii.

Ce indescritibil comprimat emoțional s-a consumat recent, într-o inegalabilă vineri, cînd părăsind stadionul, unde zece mii de oameni au explodat în clipa golului victorios, am ajuns imediat în venerabila sală gotică, realmente zguduită de tumultul aplauzelor din finalul pianului rahmaninovian pe o temă de Paganini!

Nu m-am simțit defel rușinat de... frivolul transfer.

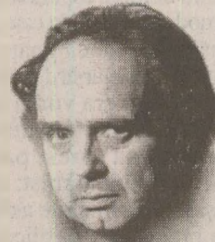
Și un irepresibil post scriptum.

Ca să atenuez nota gravă a Retrospectivei mele din noiembrie, de la Palatul Culturii, am așezat pe sevălele din preajma microforului de vernisaj lucrări cu personaje vivante, lejere, ar spune francezul. Și asta pentru a nu-i supune pe cei prezenți să suporte doar tonalitatea grea a Apocalipsei, a Strigătului, temele din vecinătate. În plus, arătînd spre Autoportretul cu păsări și descriindu-i aerul ticnit-ludic, mi-am asumat, serios, cuvenita frivolitate. Sugerînd posibila diversitate...picassiană.

Să fim frivoli!

(Cu măsură)

Val GHEORGHIU

Emil Brumar

CERȘETORUL DE CAFEA

Sfîșiat de umbra unui înger

Sfîșiat de umbra unui înger

Care moare-ncet și-atît de blind

Că de-abia mai pot să văd cum iese

Roua dimineții din pămînt,

Mi-amintesc alene mîrșăvia

Ce-am momit-o ca să-ți mîngîi sîinii,

Către-amurg, cînd ți-ai prelins duioasă

Spermanțetul degetelor mîinii.

Și tînjesc, la pieptul meu, de plete,

Să te legeni, dulce spînzurată;

Sufletu-mi ferfana să-ți desfete

În cămîța-i moale, aromată,

O, femeie rătăcită-n plîngerii

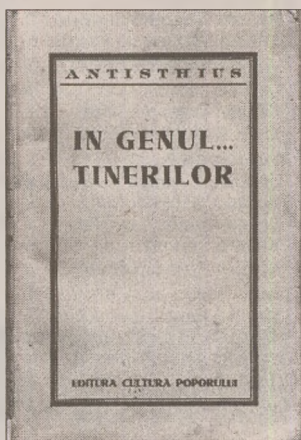
Ca-ntr-un crîng de stînjenei sedus.

Sfîșiat de umbra unui înger

Care moare-ncet și-atît de sus...

Prin anticariate

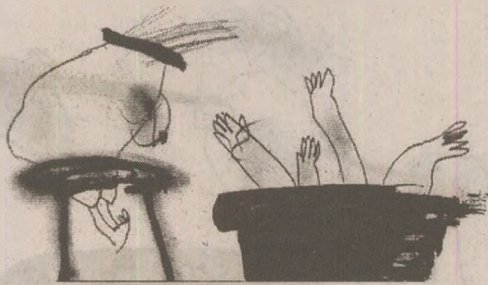
Fără adresă

La un an distanță, Antisthius, tînăr fără nume (la figurat și la propriu, acoperit, el, Steinhardt, de La Bruyère...), scrie, spre ofica (așa!) lui Vulcănescu, *În genul... tinerilor*. Publică la Cultura Poporului. Teribilisme de junețe, veți zice, lăsați-ne... Da, însă frondele unui debutant care citea, mai ales — din nou — gazete. Sau, să spun altfel, citea ca pentru revista presei. Cartea asta, albă la față (presupun că a fost albă, înainte să-i iasă petele maro, de bătrînețe), cu chenar albastru, face blău. Chicotește, adică, sătulă, ca amplotații după sărbători. Fiesta nu-i alta decît noua spiritualitate, cu noile căutări, sastisiri și refuzuri. Plină de cusururi, pe care nimic nu le arde ca parodia. Privită de la distanță, toată mișcarea de la '30 trecute a fost un „scandal” în ziare și reviste. Răscoala, firește, a avut și capi, pe care Steinhardt-Antisthius îi ia la refec în primul rînd: Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Eliade. Ceea ce nu înseamnă că „nesuferitul” care stă treaz cînd toată lumea se îmbată cu cuvinte trage, neapărat, într-o direcție. Cad, deopotrivă, tradiția și avangarda, stînga și dreapta, medici și literați pripiți, băieți serioși și scriitori de proză cu tripouri. Mai cu seamă, fi trîntește al naibii pe zăriștii plimbați prin „State”: „Destul, spun eu. Dar el se scoală și vrea să vorbească iarăși. Îl fac să stopeze (*I make him stop*) și îi promit

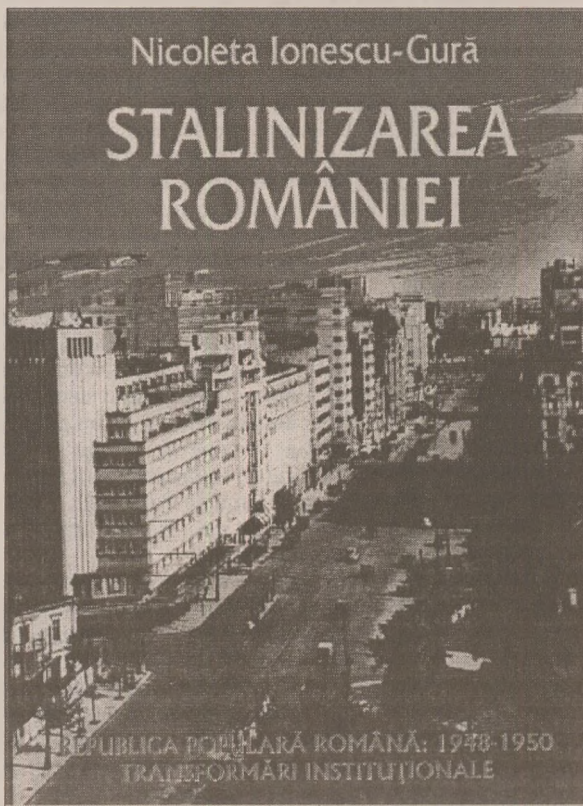
că voi veni ziua după mîine (*the day after tomorrow*) la o partidă (*a party*) pe care o va da în onoarea mea și unde îmi spune, va chema pe toți prietenii lui. *Well*, spun, o să fiu foarte vesel (*I shall be very glad*) să-i cunosc, dar acum trebuie să fiu dus (*I must be gone*). Îți mulțumesc inimos (*heartly*) pentru interesantele lămuriri. Voi fi aici la seara ta. *Good bye*.” Și, malițios, la sfîrșit: „Traducere românească de **Petru Comarnescu**.” Ziceți că nu așa se traduce... *Again* (pardon...), vicii de procedură în presă. Apărute, toate, din *beția de cuvinte*, de la care pleacă Antisthius și a cărei mahmureală o numește „nonbunulsimțismul tinerei generații”. Terminîndu-și vizita la Maiorescu, cel scris, Steinhardt spune așa: „autorul scriind aceste pagini, cetitorul cetin-du-le, nu trebuie să uite însă, nici unul, nici altul, că fac ca și nemuritorul Figaro — al lui Beaumarchais, unul din primii mari burghezi —, că rîd pentru ca să nu plîngă.” Nu știu dacă voia să dea alt citat, din același, dar îl dau eu: *Sans la liberté de blamer, il n'est point d'éloge flatteur*. Așadar — și momentul istoric e important — una din ultimele apărări ale libertății de-a spune ce crezi. Ce dacă-ți faci presă proastă...

Simona VASILACHE

cartea de istorie

Începutul Republicii Populare Române

unic; în instituțiile statului; în compartimentele vieții economice, culturale; în școală sau biserică. Un mecanism în întregime străin realităților românești, tradițiilor și vechilor instituții ale țării.

Puterea, de fapt, se exercita dintr-un singur loc, centrul decizional fiind „Secretariatul C.C. al P.M.R.”, format din câteva persoane care aveau doar o instrucție elementară. Afirmația pare șocantă, dar urmărind structura piramidală a puterii stalinizante vom constata că la toate celelalte segmente, descrescente, cadrele erau selectate și promovate după aceeași tipologie de activiști-conducători-executanți. „Puterea de stat — amintește doamna Ionescu-Gură — a avut o structură formală, deoarece nu a funcționat principiul separării puterilor în stat. (...) Partidul constituit dintr-o minoritate și autointitulat «avangarda clasei muncitoare» impune întregii societăți conceptele, măsurile practice în vederea construirii noii întocmiri pornite exclusiv de la criteriile ideologice. Aceasta este esența vieții politice ce se desfășoară în România începând cu 1948 și în deceniile următoare.”

Nocivitatea sa a rezultat, așadar, nu atât din ideologia în sine (în fond, nu toți românii au fost membri P.C.R.), cât din absolutismul mecanismului structural subordonat acestei ideologii străine solului românesc. Iată cum această analiză profund-documentară a sovietizării României poate deschide noi perspective unor viitoare abordări. Altfel, de exemplu, cred eu, se poate discuta acum despre problemele culturii și ale artei, literaturii, pornind de la considerațiile cuprinse în acest admirabil studiu. Demonstrația este că, la nivel instituțional, nu exista alternativă, nu existau alte forme viabile de afirmare a libertății creatoare. În anii respectivi, notează autoarea, „statul și guvernul român și-au îndreptat eforturile spre făurirea unei culturi socialiste, care înseamnă anihilarea identității naționale”. În deceniile următoare, lucrurile s-au mai schimbat puțin („liberalizarea”), pentru că apoi să se ajungă la cunoscutele restricționări de după 1971.

Autoarea nu analizează — nici nu avea cum, aceasta

fiind o altă temă de cercetare — acțiunea represivă a regimului stalinizant. Analiza se concentrează doar asupra sistemului politic și mecanismului său instituțional, marcat de o imensă burocratie ideologizantă, care a bulversat oricare tradiție istorică a instituțiilor românești. Cele care nu au putut fi schimbate radical (școala și biserica) au fost eliminate din prim-planul vieții publice, lăsate fiind să-și epuizeze singure resursele revigorante ale tradiției istorice. Școala a fost abătută de la spiritul citorit de reformatorul Haret, iar bisericii i-au fost uzurpate acțiunea și dimensiunea socială. „Exercitarea libertății religioase — notează autoarea — a fost redusă la săvârșirea cultului. Bisericii i-a fost limitată funcția școlară doar la pregătirea clerului, iar funcția socială, caritativ-filantropică, i-a fost desființată, aceasta devenind o activitate exclusiv a statului”.

Documentația exhaustivă, sursele în imensa lor majoritate inedite, minuțiozitatea analizei, puterea de a sintetiza informații dintr-un vast câmp, împreună cu capacitatea de a proiecta în timp evoluțiile proceselor începute în 1948-1950 fac din cercetarea doamnei Nicoleta Ionescu-Gură o lucrare fundamentală, de neocolit, pentru înțelegerea instalării comunismului în România. Autoarea a găsit tonul cumpănit al abordării, fără patetisme de oricare fel, atentă la nuanțe și subtilități și, mai ales, netrecând cu vederea și cele ce se încerca a se construi, simultan cu distrugerea vechii societăți.

În generația istoricilor care se afirmă după 2000, doamna Nicoleta Ionescu-Gură își face o strălucită intrare. Este, de fapt, binemeritata încununare a anilor mulți dărujiți arhivelor.

...Căci aplecarea spre documente, spre lumea închisă în ele și devoțiunea întru studierea lor în profunzime te învață, mai presus de toate, să construiești spre înțelegere, și nu să demolezi spre a batjocuri.

Ioan LĂCUSTĂ

Editura AULA

Colecția „CANON

George Coșbuc de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Titu Maiorescu de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Octavian Goga de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Liviu Rebreanu de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Lucian Blaga de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ion Barbu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	79.000 (7,9) lei
Ștefan Agopian de Ruxandra Ivănescu	79.000 (7,9) lei
Ion Alexandru de Ion Bălu	79.000 (7,9) lei
Ștefan Bănulescu de Monica Spiridon	79.000 (7,9) lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	79.000 (7,9) lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	79.000 (7,9) lei
Emil Brumar de Rodica Ilie	79.000 (7,9) lei
Augustin Buzura de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Matei Călinescu de Ștefan Borbely	79.000 (7,9) lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Gheorghe Crăciun de Mihaela Ursu	79.000 (7,9) lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	79.000 (7,9) lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	79.000 (7,9) lei
Alexandru Ivașiu de Sanda Cordoș	79.000 (7,9) lei
Mircea Ivănescu de Al. Cistelean	79.000 (7,9) lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovski	79.000 (7,9) lei
Adrian Marino de Constantin M. Popa	79.000 (7,9) lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	79.000 (7,9) lei
Gellu Naum de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	79.000 (7,9) lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	79.000 (7,9) lei
Marin Preda de Rodica Zane	79.000 (7,9) lei
Eugen Simion de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	79.000 (7,9) lei
Sorin Titel de Daniel Vighi	79.000 (7,9) lei
Mihail Eminescu de Calus Dobrescu	129.000 (12,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

A m scris, nu demult, tot în **România literară**, despre modul „ciudat” în care o tânără doctorandă clujeană gândește că poate face cel puțin un pas pe calea desăvârșirii profesionale: plagînd. Nu contează că era vorba de un articol de-al meu. Eram mâhnit nu atât de fapta în sine, cât de mentalitatea în fața căreia parcă ne resemnăm toropiți de fatalism... postmodernist: așa-i, ce să faci, se plagiază. Cunos și eu nenumărate astfel de fapte: cutare îngrijitor de ediție preia texte publicate mai întâi de un altul; cutare revistă istorică preia articole dintr-o altă revistă istorică; studenți care-și iau de pe internet lucrările de licență ș.a.

Refuz să cred că plagiatul la noi tinde să devină o cale sigură de afirmare a începătorilor, îndeosebi. Iată de ce primesc cu nespuse bucurie semnele — și sunt destule — dinspre acei tineri cercetători, publiciști, editori ș.a. care înțeleg să-și croiască un drum al lor numai prin osârdie și muncă jertfitoare.

Doamna Nicoleta Ionescu-Gură, autoarea unui impresionant tom de peste 550 pagini, *Stalinizarea României. Republica Populară Română: 1948-1950. Transformări instituționale* (cuvânt înainte acad. Dinu C. Giurescu; Editura All, 2005), este unul dintre acești tineri care au înțeles că o carieră adevărată nu poate începe decât cu o profundă aplecare spre cercetare și document. De ani și ani o întâlnesc pe autoare în sala de studiu a Arhivelor Naționale, părănd a se fi contopit, în imaginea mea, cu stivele de dosare pe care, răbdătoare și parcă neatentă la trecerea timpului, le despoaie de taine, filă cu filă. Astfel și-a trecut doctoratul în istorie, iar teza ne-o oferă în acest impresionant studiu monografic. Câteva merite ale cărții și ale autoarei se cuvin menționate.

Din câte cunosc, este prima monografie amplă consacrată acelor ani de început ai instaurării comunismului în România. Este alcătuită în covârșitoare parte pe baza documentelor inedite din fosta Arhivă a Comitetului Central al P.C.R., cu fondurile Cancelarie, Secția Economică și „fond 51” (Frontul Democrației Populare). Au mai fost investigate și alte fonduri arhivistice, între care substanțiale sunt Președinția Consiliului de Miniștri și unele ministere (M.A.I., cu Direcția Administrației de Stat și Diverse), precum și fondul Inspectoratului General al Jandarmeriei, Arhiva C.N.S.A.S. sau microfilme din Arhivele Militare ș.a. Presa epocii și volume de documente publicate au fost minuțios parcurse și adnotate. Cunosce ce înseamnă acest fel de investigații, eu însumi operând pe un teren oarecum asemănător, pentru alcătuirea rubricii „În București, acum 50 ani”, din revista *Magazin istoric*.

Văzând acest impunător studiu monografic, jalea unora că nu sunt accesibile documentele interne ale C.C. al P.C.R. pare mult exagerată, mai mult retorică. Doamna Ionescu-Gură ne demonstrează din plin că documentele sunt accesibile și așteaptă la sala de studiu a Arhivelor Naționale. Uneori însă retorica este mai lucrativă decât cercetarea...

Anii 1948-1950, aleși spre studiu, notează autoarea, „marchează transformarea completă a instituțiilor tradiționale din România și înlocuirea lor cu altele noi, menite să corespundă noii denumiri a statului — Republica Populară Română”. În acel scurt răgaz, „toate instituțiile țării au fost lichidate sau modificate radical, atât ca structură, cât și din punctul de vedere al competențelor”. Atunci „s-a instituționalizat monopolul politic al unui singur partid, care a urmărit să transforme România din punct de vedere politic, economic, social și cultural după modelul U.R.S.S. A fost perioada stalinizării, poate cea mai dificilă și cu cele mai dureroase consecințe pentru poporul român și în primul rând pentru elitele sale politice și culturale”.

Analiza întreprinsă de autoare reprezintă și o originală abordare a temei. Instaurarea comunismului în România este cercetată și descrisă pornind nu din exteriorul mecanismului, de la efectele sale, ci din interiorul sistemului. O analiză a molohului totalitar, demontat în componentele sale structurale urmărite cu minuțiozitatea disecției anatomiche. Cunoaștem acum cum funcționau toate piesele angrenajului, cum interacționau și cum, de fapt, s-a putut instaura dictatura comunistă. Modelul sovietic nu este doar ideologic, ci a funcționat eficient și implacabil în toate domeniile: în structura organizatorică a partidului

critică literară

Mai mult de un deceniu, participarea lui Mircea Cărtărescu la ceea ce numim — oarecum patetic, dar exact — viața Cetății a fost egală cu zero. Tipul creatorului abstras, detașat de lumea socială și de tensiunile politicului pentru a-și urmări, netulburat de nimeni și de nimic, propriile fantasme, autorul *Nostalgiei* și al *Levantului* a fost criticat mai voalat sau în mod direct pentru această neimplicare. Atitudinea sa nu era cu totul inedită, dar ea părea, în orice caz, exotică în contextul anilor '90, în care mai toată lumea făcea cu fervoare politică. După aproape jumătate de secol de îndoctrinare, pe tiparul Partidului unic și al gândirii încorsetate ideologic, Revoluția a adus câteva drepturi (la opinie, la expresie, de asociere) intens exploatare în deceniul trecut, în care energiile individual-locutoare au fost în fine descătușate. Cu toate acestea, l-am înțeles perfect pe Mircea Cărtărescu, în a cărui balanță personală opera de ficțiune cântărea mai mult decât publicistica pe teme de actualitate. Puțină, voită inactualitate, o știm de la G. Călinescu, nu-i strică unui scriitor adevărat...

Iată însă că în urma ecurilor defavorabile înregistrate la apariția primului volum din *Jurnal* (2001), diaristul calificat ca *narcisist* și *egolatr* a luat decizia unei schimbări de macaz, oprind în gara presei cotidiene și trecând cu arme și bagaje în rândul comentatorilor politici. Metamorfoza a fost facilitată de un telefon primit de la Marius Tucă, directorul „Jurnalului Național”, care i-a oferit scriitorului nostru cadrul concret al colaborării. Dintr-un alt unghi privind lucrurile, ea se înscrie într-o strategie mai amplă a lui Mircea Cărtărescu: aceea de a cuceri și reține un public mai larg, printr-o progresivă comercializare a scrisului său. Dacă volumul de povestiri *De ce iubim femeile* (2004) reprezintă latura *glossy* a acestei seducții, cu o tematică și un tip de scriitură pe placul oricărei cititoare, *Pururi tânăr, înfașurat în pixeli* (2003) și îndeosebi actualul *Baroane!* se adresează în special publicului masculin, amator de senzații politice tari, *talk-show-uri* pe muchie de cuțit, dispute tranșate sângeros, în direct și la o oră de vârf, sau amortizate prin ulterioare înțelegeri de culise. Un singur efort dacă ar mai face autorul „optzecist”, și anume acela de a comenta inclusiv fenomenul fotbalistic, neîndoielnic că succesul lui la mase ar crește exponențial, conservându-se apoi indiferent de evoluția sau involuția orbitorilor proze devorate de o mână de inițiați. În articolul *Va cădea Bucureștiul?* din volumul de față, putem citi câteva fragmente edificatoare nu numai pentru convingerile liberale ale autorului, dar și pentru noua modulație, publicistică, a frazelor sale: „Pe dom' Băsescu îl știm și-l răsțim, deși nu știm esențialul despre el: a vândut sau n-a vândut flota aia până la urmă? Dar, vorba ceea: nici cine l-a împușcat pe Kennedy, ca să nu mai vorbim de cine-a făcut (și-apoi a desfacut) revoluția noastră, n-o să știm prea curând. Sigur, un tip nu prea frecventabil, deși mai răsărit decât precedentii «opoziționiști» de la Primărie: Halaicu sau Lis. Greu de spus dacă el biruie gropile din asfalt sau gropile-l biruie pe el. Totuși, nu se poate să n-ai nițică simpatie pentru acest Popeye care încă rezistă, de unul singur, într-o luptă mereu inegală cu caracatița cu o mie de tentacule a Puterii. Gândiți-vă: atât prefectul, cât și toți primarii de sector îi sunt adversari de moarte. Gândiți-vă câte lațuri i se ntind, cum e lucrat din toate puterile și la toate nivelurile... E de mirare cum n-a fost «mătrășit» pân-acum, ca atâția alții. Despre Mircea Geoană omul de rând nu știe prea multe, dar îl plasează totuși uimitor de sus în topul preferințelor lui. La Washington vorbea, probabil, o frumoasă engleză de lemn. La București vorbește o frumoasă română de lemn. L-am auzit vorbind o oră-ntreagă la televizor fără să spună absolut nimic. Omul din popor are admirație pentru tipii sobri, siguri de sine și care vorbesc curgător, pentru că oricum nu-l interesează ce spun, totul e să aibă papagal. Politica noastră se face cu chipuri, nu cu idei. Trage-ți o cravată, o față hotărâtă și (dacă-ți permite zestrea genetică) o pereche de ochi albaștri, și vei urca în topul preferințelor

Baroniada

Mircea Cărtărescu, *Baroane!*, Editura Humanitas, București, 2005, 224 p.

cu viteza unei nave cosmice.” (p. 35).

Contează mai puțin exactitatea pronosticurilor avansate de acest „biet poet deghizat în analist politic” (Traian Băsescu l-a spulberat, de fapt, pe Mircea Geoană în confruntarea pentru Primăria Capitalei), cât demersul lui de a-și lărgi sfera de preocupări, înscriindu-se în sistemul de referință — nu neapărat și de valori — al României profunde. Citind cu atenție textul de mai sus, ca și pe celelalte din volum, vom detecta un tangaj, venit din pendularea între condiția scriitorului autentic și cea a jurnalistului improvizat. Este o apropiere forțată, accelerată și de aceea stridentă între atitudini diametral opuse: indiferență (creatoare) și participare (civică), autoanaliză dureroasă și comentariu lejer, interes real pentru lucruri și aspecte irelevante social (de la numărul de membri ai Uniunii Scriitorilor și până la pasiunea lui Mircea Cărtărescu pentru jocurile pe calculator) și interes declarat, dar mimat, pentru problemele de rezonanță publică. Lipsit, în bună măsură, de realism, slab sau deloc documentat asupra straturilor umane ce compun lumea autohtonă, pe care totuși ambiționează să le descrie, autorul desenează România de azi într-un mod cvasi-caricatural.

Pe de o parte, „adevărata Românie, cea competitivă, inteligentă, mobilă, deja europeană”, formată din „oamenii cu studii superioare din mediul citadin”; pe de alta, „gloata”, „nevoiașii satelor și-ai alfabetului”, „amărăștenii din fundul țării” care trag societatea înapoi. Modelele de succes: târfele, securiștii și noii îmbogățiți, alături de anexele lor, sufletele „friabile” și conștiințele „de vânzare”, gen Dan Pavel ori George Pruteanu. Asemenea accente negative, distribuite în majoritatea articolelor, nu angajează defel subtilitatea speculativă și spiritul critic pe care le observam, altădată, în paginile lui Mircea Cărtărescu. Ele sunt clișee, imagini ale Patriei (cu majusculă) întoarse pur și simplu pe dos, fără un minim efort de obiectivare: „mărunta noastră istorie”, „mica lume culturală românească”, „rușinoasa noastră preoțime”, o „lume politică mizerabilă ca a noastră”, „trista noastră republica sud-americană”, „țara noastră maidaneza”. Avântul retoric al gazetarului, cu a lui curioasă dedublare (căci dacă istoria noastră e atât de măruntă și România îi apare ca o țară maidaneză, ce utilitate mai au comentariile sale săptămânale din „Jurnalul Național”?), se sufoca uneori în câte o gustoasă sintagmă ori propoziție din fondul de aur caragialian: „hidra pesedistă”, „tot puroiul națiunii”, „balastrul reacționar ce stăpânește România”... Alteori, virulența tonului și expresiile propriu-zise utilizate de autor aduc aminte de lexicul inflammat al anilor '50: „capușele politice”, „grajdurile lui Augias”, „pubela istoriei”, „urna cu bile negre a istoriei”, „crocodilii trecutului”...

Numai textul ce dă titlul arghezian al volumului, *Baroane!*, dedicat lui Adrian Năstase, se justifică prin culoarea și natura pamfletară, cu acea deformare plastică a unui contur tipologic, pentru mai buna lui evidențiere. Deși nedrept de la un punct încolo (ca orice pamflet veritabil), articolul este excelent scris și construit, surprinzând sciziunea personalității fostului prim-ministru, o ambiție nemăsurată dublata de frica dependentă față de Ion Iliescu. Restul textelor (cu excepția celor câteva „private”, de expunere a unor amintiri, episoade biografice, impresii recente de călătorie) au în schimb un nivel publicistic scăzut, mult sub cota lui Mircea Cărtărescu. Și din acest punct de vedere, comparația cu Ladima, eroul lui Camil Petrescu, este improprie. Am putea spune că articolele surprind tocmai prin argumentația deficitară și a(l)itudinea joasă. Autorul afirmă că i s-au împlinit — bacovian — toate profețiile politice, dar nu prea are motive de mândrie în acest sens. Nu prevede cursul viitor al evenimentelor, ci se poziționează „abil” în funcție de meandrele acestuia. Vorbește despre *bicisnicia* legalistă a lui Emil Constantinescu (p. 150), dar aceasta când Emil Constantinescu nu mai e, de mult, președinte. Lui Traian Băsescu, pe care-l considera, după cum am văzut, „nu prea frecventabil” (p. 35), îi închina, după ce acesta a câștigat alegerile prezidențiale, o adevărată odă sub titlul *Corsarul* (pp. 133-136). Faimoasa flotă în legătură cu care ridică semne de întrebare (p. 35) devine pe parcurs o problemă minoră, fără nici o relevanță (p. 80). Apărător, pe bună dreptate, al lui Alex Leo Șerban, „demascat” pe Internet și într-un cotidian de scandal în ipostaze de amor homosexual (pp. 164-166), îl „consolează” pe Adrian Năstase cu o frază de „România Mare”: „E soarta politicianilor care nu știu să-și apere fundul” (p. 153). *Baroniada* pe care o denunță, justițiar, articlerul, găsind putreziciuni în instituții și foruri, clase sociale, mentalități naționale, și apărându-se cu teza că ziaristul trebuie să descopere răul din viața unei comunități, își ratează astfel obiectivele, ca și majoritatea efectelor stilistice. Nu o răsturnare de regim a schimbat sau va schimba felul de a fi și a reacționa al lui Mircea Cărtărescu, cel care mănâncă la București „pâinea amară a exilului” și care își descoperă vocația civică în urma unui telefon de la Marius Tucă.

Un lucru este cert: în bogata bibliografie a acestui important scriitor român contemporan, *Baroane!* se instalează, confortabil, pe treapta cea mai de jos. ■

critică literară

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Iarăși despre Caragiale

Poet, eseist și nu în ultimul rând un disident veritabil, în contextul atîtor contra-faceri sau pre-faceri ce nu rămîn fără o generoasă „Răsplată a jertfei patriotice”, Vasile Gogea ne oferă o atracțioasă carte — încă una — una închinată lui Caragiale, cu titlul modelat din materialul clientului:

Oftalmoftologia sau ochelarii lui Nenea Iancu. E vorba de o suită de momente analitice, susținută săptămînal în *Informația de Cluj*. Așa încît ne aflăm și în ăst fel în destinsa atmosferă foiletonistică a autorului *Scrisorii pierdute*. Unul din motivele dominante ale textelor îl constituie un prea cunoscut, caracteristic la extrem personaj caragialian, numit generic „moftangiu român”, pe care comentatorul îl scrutează în calitate de „oftalmoftolog” spre a-i compune „fiziologia”. Lentilele exegetului actual încearcă a se suprapune celor ale scriitorului spre clarificarea maximă a imaginii: „Nenea Iancu, fără nici un fel de ezitare, ne comunică sec, de după ochelari: «Moftangiu este eminentamente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu». Adică, cum vine asta, Nene Iancule? E român, da' mai înainte e moftangiu? Adică, nu mai e român? Exact așa (ia să luăm noi, puțin, «ochelarii» lui Nenea Iancu): moftangiu român nu e român, ci român! Ei, așa mai vii de-acasă...”. Înclinația naționalistă, defel onorabilă în sine, nu e decît, pe deasupra, o rezultantă a unor tendințe divergente ale ipochimenului ce se mîndrește a o întrupa, încununarea unei inconsistente: „Acu’, să «vedem» cine e și ce vrea moftangiu român? Odraslă a unei familii «sărace dar oneste» ori fiu de «adevărați boieri», «guvernamental» sau «cînd din nenorocire nu se poate asta, opozant», stimînd agricultura, dar visînd «o industrie mare națională», adversar al «Străinismului» și susținător al «Rromânismului», «Moftangiu este patriot hotărît, naționalist exclusiv, român pînă în măduva oaselor! toată lumea trebuie să știe!»”. Mucalit, comentatorul se oprește o clipă spre a respira aerul confinat al prezentului: „Acum, astăzi cînd scriu aceste rînduri, mă întreb: să intru, oare, cu «ochelarii» lui Nenea Iancu pe nas, și prin Palatul Parlamentului? Poate altă dată, prea e mare zăpușeală, monșer...”. Spre a se întoarce la varianta feminină a tipului, care ilustrează și ea o impostură, însă una hazliu opusă înflăcărilor patriotarde a soțului: „«Moftangioaica română vorbește românește numai *avec les domestiques*, încolo franțuzește — acu ia lecții de limba engleză». Inconsecvența însă e marca ambelor sexe cu un, iarăși neîndoios, ecou în prezent: „În materie de simpatii politice moftangioaica română se dovedește mai «imparțială» chiar decît Mitică. «Ea pînă, mai anțarț adora pe regina; pe urmă a plîns-o (*la pauvre*!), azi o condamnă». Nu-i nevoie neapărat de «ochelarii» lui Nenea Iancu pentru a «vedea» și azi «respectabile» coane Zoie, care mai ieri erau «soprane» în corul omagial al

«tovarăși», apoi au plîns-o («țoapa») și azi o «condamnă»”. Eternul moftangiu (cu dreptate, Ibrăileanu nota: „Caragiale nu va fi niciodată inactual, sau cu totul inactual”) are diverse spețe, dintre care un „exemplar de lux” îl constituie „moftangiu științific”: „«Tipul nostru — scrie Nenea Iancu (în *Moftul român*, nr. 7, 19 februarie 1893) — iubește, mai pîrșus de orice, Știința și Rromânia...»”. Nu dorim a apăsă mereu pe clapa actualizării, dar ne e imposibil a o ocoli. Cuvintele autorului *Noptii furtunoase* posedă un irepresibil conținut profetic. Brav susținător al „Științelor rromâne”, moftangiu dedicat științei „dirijează un institut național savant sau, dacă încă nu pînă acuma, va inventa unul sau două pentru a le dirija — institute absolut indispensabile Rromâniei”. Ca și, cu adaosul firesc al eseistului: „«Moftangiu științific este sacrosanct». El e finanțat de la guvern (adică: buget), dar nu depinde de guvern. Vorba lui Nenea Iancu, ce guvern «ar vrea să stingă lumina, să rearunce România în obscuritate!». Și astăzi, dacă iei «ochelarii» lui Nenea Iancu, poți să vezi savanți în «apă vie», ori «lapte de urzici», cărora li se alocă de la bugetul național echivalentul ajutorului social al cîtorva sute de șomeri (*calificați*)”.

E limpede că moftangiu nu reflectă doar o periferie socială, ci și una „intelectuală”, pseudoculturală, cu mari ifose, mahalaua fiind mai curînd metafora ultimei. Avem a face cu o constantă a vieții sociale bășinașe, întrucît, cu vorbe de paremiologică alură ale lui Nenea Iancu „într-o țară eminentamente constituțională, apa trece, moftangii rămîn”. Vacuitatea sufletească a personajului are drept corespondent în planul comunicării vorbirea pe cît de abundentă pe atît de desemnificată, oglîndă vîrbală a neantului. Logoreic pînă peste poate, moftangiu nu e decît o fantoșă înzestrată cu un grai incontinent, probă a dereglării mecanismului lăuntric. Incapabil a accede la autenticitate, recurge exclusiv la simulacre, monologul său incoerent, fudul, demagogic ajungînd a simula viața suspendată. Moftangii, notează Mircea Iorgulescu, „vorbesc pentru a trăi; mai exact, pentru a se iluziona că trăiesc. Vorbitorul nu este pentru ei nici mijloc nici scop: este o formă de viață. Ei vorbesc așa cum peștii înnoată și păsările zboară. A vorbi înseamnă în această lume a exista, iar vorbitul ține loc de orice”. Într-o astfel de situație, socotește amar-amuzat Vasile Gogea, moftangiu l-ar putea „adapta” pe Descartes „într-un mod halucinant”, cugetînd: „vorbesc, deci exist”. Această manifestare absurdă care e infinită „trăncăneală” are un corelativ așijderea inform care creează mediul fonic, nociv, al orașelor noastre: „Pricina pentru care omul, se rostea Caragiale, aibă cea mai solidă chereștea, nu poate ajunge astăzi la o vîrstă în adevăr respectabilă este: zgomotul”. Sau cu o livrescă trimiteri: „București! Oraș fără monumente și fără istorie pînă la istoria monumentală a lui Gion (G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, 1899, n.m.V.G.) există oare pe lume vreun loc unde să găsec eu mai mult zgomot decît în sinul tău?”.

Dar ce ocupație mai au moftangii, atunci cînd nu trîncănesc, nu aplică palme, nu fac zgomot? Mîncîcă și beau mult, cu un soi de ostentație pantagruelică: „Iată, concentrat în cîteva cuvinte, «miezul de nucă» al unui existențialism *avant la lettre*: «La birt. Costică (dulce): Ce mai faci, Mitică? Mitică (*mîncînd cu lăcomie*): mă apăr de moarte, monșer!»”. Vorbă mare în gura unei marionete! Se exprimă în felul acesta un „principiu filosofic” al golului moral și anume eternizarea derizoriului. Mimînd condiția ontologică, păpușile burlești se îmbuibă și se îmbată în iluzia unei inversări a mersului lumii prin care nonvaloarea să se proiecteze în absolut. E o caricatură a raportului dintre contingent și absolut. O substituție demonică a vidării de existență reală, o strădanie de legitimare a nonexistenței.

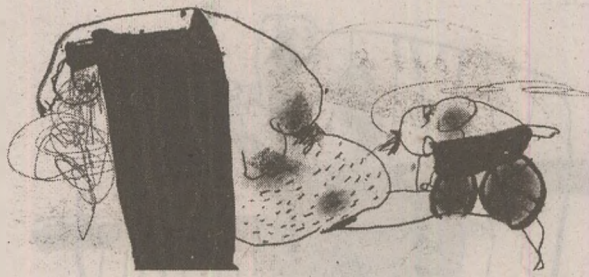
Aparent, moftangiu întrușipează sociabilitatea, nevoia de Celălalt, o viață cu perspectiva deschisă în afară. În realitate, nici această virtute nu e omologabilă, întrucît ființa sa, neavînd o existență propriu-zisă, nu are nici caracteristici individualizatoare. Moftangii alcătuiesc o masă indistinctă, amorfă, așezată în zona cenușie a banalității curente, în demonia anonimului nivelator. Nu e cu neputință a vedea aci una din cele dintii configurări ale imaginii omului modern, aflat în degringoladă spirituală, rob minorului, captiv al unor voluptăți vane, dislocat din organicitatea timpului și spațiului deopotrivă, incapabil de diferențieri personale. Așa cum, între alții, îl caracterizează Julie Kristeva, în *Noile maladii ale sufletului*: „Dacă nu este deprimat, se entuziasmează în fața unor lucruri minore și devalorizate, într-o plăcere perversă care nu cunoaște satisfacție. Locuitor al unui spațiu și al unui timp îmbucătățite și accelerate, de multe ori îi este greu să-i recunoască o

fizionomie”. Pe scurt, un „amfibian”, „o ființă de frontieră”, „un «bordeline» sau un «sine fals»”.

N-am putea ocoli un subiect delicat și anume cel al relației lui Caragiale cu specificul românesc. Cît de reprezentativă poate fi considerată o asemenea relație? Angajează ea un discredit al specificului nostru etnic? Cultivîndu-l pe Caragiale ne facem oare un rău ca și cum am inhala cu bună știință un gaz toxic? Mihai Ralea se întreba în 1935: „M-am gîndit, dacă acest genial pictor al burgheziei noastre, nu ne-a făcut și un mare rău”. Și nu ezita a identifica „crima lui Caragiale”, da, chiar „crima”! în zeflemeaua compactă a scriitorului îndreptată „contra seriozității, gravității, contra tristeții, melancoliei, contra informației și conștiinciozității”. Nenea Iancu ar fi fost tocmai bun de tras la răspundere pentru spiritul facil al intelighenției autohtone, oferînd pe tava „o scuză teribilă” defectelor noastre naturale. Înaintea lui Ralea, Petre Marcu-Balș (viitorul Petre Pandrea) îl incrimina pe Caragiale pentru „irespectul valorilor absolute, o steapă logică, o presupusă claritate ce mutilează realitatea, un criticism pînă la absurd”. Trecînd peste N. Davidescu care-l aprecia pe autorul *Năpastei* exclusiv drept „un inteligent călător străin” prin spațiul românesc ce s-ar cuveni însă expulzat, deoarece ar fi „cel din urmă ocupant fanariot”, să amintim că Mircea Eliade și Noica s-au îndepărtat și ei de paradigmaticul scriitor care ne-ar fi inhibat „geniul etnic”, „necritic”, „mistic”, ar fi batjocorit „enciclopedismul românesc”. Din alt unghi, Nenea Iancu s-a văzut recent contestat cu duritate de către Marian Popa, în *Convorbiri literare*: „Criticile minore și particulare ale unui scriitor de mărunișuri au fost generalizate, corupția mentală și morală a avansat pînă acolo că această canalie de geniu a oglîndit epoca, dar a și făcut-o, pe ea, și posteritatea moravurilor și psihologiei române”. În trecut fie zis, dl. Marian Popa nu se sustrage caragialismului înfierat cu atît aplomb, se știe bine de ce...

Toate aceste rezerve sau negații nu fac decît să susțină binomul contrastant Eminescu-Caragiale. Primul, termen ar corespunde laturii *hard* a sufletului național: indigen, grave, profunde, cu un ethos accentuat, cel de-al doilea laturii *soft*, nesperioase, superficiale, amurale. Să precizăm că nu e vorba de-o criză, de un dezechilibru al mentalității noastre intrinseci, ci de o complementaritate, de un „echilibru între antiteze” ce acoperă o rezonabilă autocaracterizare a fenomenologiei românești. E adevărat că, în doctul și ingeniosul d-sale volum, *Clanul Caragiale* (Biblioteca Apostrof, 2002), Ion Vartic apreciază polaritatea menționată drept un reflex al unei „tradiții perimate”, o „operație reducionistă”, inoportună, „practic imposibilă în marile culturi europene”. Dar tot d-sa crede că arhetipul binomului românesc s-ar putea detecta într-o operă goetheană, *Anii de ucenicie...*, prin mijlocirea a doi artiști ce compun o figură antitetă, Serlo și Wilhelm Meister, deci un arhetip cît se poate de exponențial-european! Pe cînd cel dintîi „se obișnuise în conversație să facă pe sofistul într-un mod fin, pe jumătate ironic, pe jumătate glumeț, și să zădărnicească astfel orice schimb serios de idei”, cel de-al doilea „voia să deducă totul din noțiunile pe care le intuise (...); pe scurt el trata toate cît se poate de serios”. Întocmai cum se întîmpla cu Eminescu și Caragiale, cei doi „se căutau unul pe altul și se bucurau cînd puteau să petreacă un ceas, două, împreună”. Ceea ce n-ar însemna altceva decît un mod de cooperare, de integrare a contrastelor într-o unitate intelectuală funcțională. Între discursul superior speculativ, sever idealizator al poetului și cel sofistic, cu pitorești grimase, nutrit de duhul funciar de contrazicere al dramaturgului exista un canal de comunicare, ca între Serlo și Wilhelm Meister. Chiar dacă, normal, „cumpăna” e aplecată cînd în partea lui Eminescu cînd în partea lui Caragiale, privind lucrurile de sus, „linia de echilibru” se menține. Distorsiunea se produce la nivelul unei personalități sau a alteia, nu în perspectiva generală a ființei naționale, relativ unitară. „Binomul” nu ni se pare „degradat”, ci activ în continuare. Însușit nu numai de cei dispuși a refuza zeflemeaua caragialiană, ci și de cei care consună cu Nenea Iancu, care îi succed în substanța balcanică, de-o copioasă expresivitate, laborios estetizată, cu bogate valențe comice evoluînd pînă la grotesc, a creației sale, nu o dată virînd energic, ei, urmașii, spre versatilitate și oportunism (ne gîndim aci la o serie de autori de la T. Arghezi la Petru Dumitriu, Eugen Barbu etc.). N-avem încotro. Oiricît s-ar putea glosa asupra lor, oricît s-ar precipita partizanatele, pilonii spiritualității noastre rămîn Hyperion și Mitică, Astrul și Moftangiu. ■

Vasile Gogea, *Oftalmoftologia sau ochelarii lui Nenea Iancu*, Ed. Grinta, 2002, 122 pag.

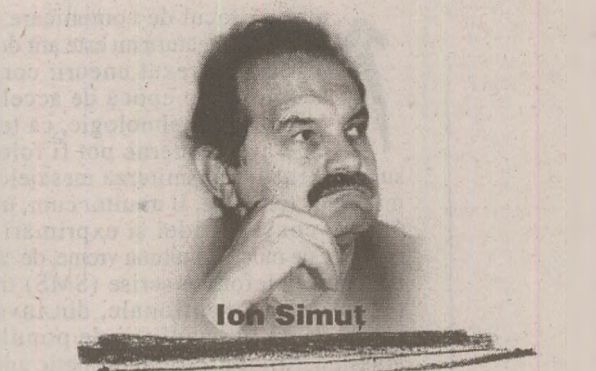

comentarii critice

Proza lui Dumitru Țepeneag constituie un foarte bun subiect pentru mediul universitar: filologie, sociologie, studii culturale sau politologie. Cu autorul alături (cel mai bine), dar și fără prezența scriitorului, se pot demonstra interferențe culturale, trecerea unui text dintr-o limbă (română) într-alta (franceză), condițiile de afirmare în exil, situația politică a scriitorului român în comunism, disponibilitatea creatoare înspre onirism, textualism sau hiper-realism, experimentalismul literar, transgresarea limitelor dintre proza scurtă și roman etc. Cu alte cuvinte, opera lui Dumitru Țepeneag poate fi explorată de către profesori sau de către studenți prin prisma poeziei, a semioticii, a teoriei literare, a istoriei literare tradiționale sau moderne, a intertextualității, a postmodernismului, a relațiilor culturale româno-franceze, a traductologiei etc. Ea oferă cu generozitate prilejul unei speculativități universitare în multiple direcții, fiind rodul unei inteligențe creatoare ce-și lasă la vedere interogațiile, sfidările, liniștile și sensurile exploratoare. Experiența creatoare își arată fără sfiță toate palierele: lingvistice, semiotice, poetice și poetice, sociologice, interculturale etc. Conflictul dintre ficțiune și proiectul teoretic, dintre autor și personajele sale, reale sau inventate, se află la suprafața textului, problematizat explicit într-o dezbatere purtată fie într-un sens constructiv, fie într-unul al deconstrucției postmoderne, favorizând astfel accesul în culisele procesului creator atât al cititorului profesionist, cât și al celui mai puțin experimentat. Căci, se știe prea bine, proza lui Dumitru Țepeneag colaborează cu lectorul, stabilește un dialog eficient, interactiv — ceea ce constituie o premisă gata formulată și o invitație irezistibilă pentru o dezbatere sistematică. Facultatea de Litere din Timișoara, prin Catedra de Limbi Române și Centrul de Studii Francofone din cadrul ei, a profitat de această deschidere a unei opere prestigioase și a avut o foarte bună inițiativă organizând, împreună cu Centrul Cultural Francez din Timișoara, un colocviu internațional francofon în zilele de 14-15 aprilie 2006, cu participarea scriitorului.

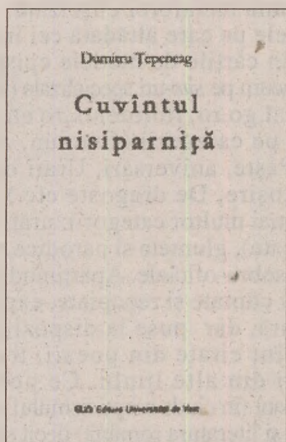
Tema propusă (transcriu totul pe românește) a fost *Dumitru Țepeneag. Metamorfozele unui creator (scriitor, teoretician și traducător)*, reușind să reunească mai multe puncte de vedere, venite din direcții complementare. În mod curios, divergențele nu s-au manifestat, poate și pentru că participanții s-au simțit colaboratori apropiați — atât cu autorul, cât și între ei — la un act complex de interpretare, iar nu rivali într-un act de valorizare sau de situare. Pe lângă colocviul propriu-zis, din care am să rețin imediat câteva idei, s-au mai desfășurat și alte două tipuri de activitate. A fost lansată o nouă ediție a volumului *Cuvântul nisiparniță*, despre care au vorbit, alături de autor, Ileana Oancea, Robert Șerban și Adrian Bodnaru. Un atelier de traducere a făcut o sesiune specială, cu participarea celor inițiați în domeniu (profesori, traducători) sau în curs de inițiere (studenți), propunând mai multe variante ale experienței de traducere: autotraducerea autorului din incipitul romanului *Pigeon vole*; retroversiunea unor fragmente din versiunea franceză a romanului *Maramureș*; traduceri succesive, repetate de alți traducători, și compararea traducerilor etc. O activitate profitabilă, fără îndoială, în procesul profesionalizării actului de traducere ca inițiere pentru cei aflați la început de drum. S-a putut constata pe viu în ce măsură „traducerea omoară” un text sau îl înstrăinează pe autor de propria operă transpusă într-o altă limbă, experiență traumatizantă pe care a invocat-o Dumitru Țepeneag, la modul explicit, în *Cuvântul nisiparniță*.

Apetența pentru teorie a făcut ca scriitorul, încă de la debutul său, să-și pună mai bine în evidență inconformismul. Marian Victor Buciu, autorul unui eseu monografic despre Dumitru Țepeneag, a stăruit, în colocviul universitar de la Timișoara, asupra înnoirilor susținute de prozator, de la onirismul estetic promovat în 1968 până la ajustările aduse textualismului. De reținut declarația scriitorului, într-un interviu din 1996 dintr-o revistă luxemburgheză, că în *Hotel Europa* a năzuit să depășească „în același timp onirismul și realismul, incluzându-le unul pe celălalt, într-un spațiu mai larg, mai deschis”. Criticul craiovean a descris foarte meticulos navigarea conceptului de onirism printre obstacolele realismului, textualismului și postmodernismului. Interferențele erau inevitabile, prin extensiunea unuia sau altuia dintre concepte sau

Ion Simut

Dresura de fantasme

Dumitru Țepeneag, Cuvântul nisiparniță, cu o postfață de Georgiana Lungu Badea, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005, 160 p.

practici artistice. Diferența și integrarea funcționează într-un dinamism al formelor, după cum observă Marian Victor Buciu: „Onirismul, recunoscut de Țepeneag ca o «categorie estetică» a grației inspiratoare și enigmatice, accede la corespondențe creatoare între realitatea și limbajul omogenizate narativ, muzical, prin matricea visului-text. E aici o soluție de depășire a crizei limbajului și realului”. Farkas Jenő, românist de la Universitatea din Budapesta, a analizat situația lui Dumitru Țepeneag între două culturi, așa cum apare în jurnalul *Un român la Paris* și în paginile de publicistică. Criticul și profesorul budapestan, bun cunoscător al contextelor românești și franceze, invocând raportări la Cioran, Ionesco și Eliade, s-a referit în mod special la teoria jurnalului, la problema exilului și la ezitarea între a intra și a rămâne în literatura franceză. A subliniat că jurnalul ține loc de operă realistă la un prozator declarat oniric. Deceționat de propria naționalitate, exilatul perpetuu adoptă deriziunea în felul de a vorbi despre succesele și insuccesele sale. Eventuala situație de rată sau de reușită se află deasupra oricărei conjuncturi, cum prozatorul însuși o prezintă autoironic în jurnal: „Sunt liber, nu aparțin nici literaturii române, nici literaturii franceze. Merde!” Nicolae Bârna a glossat pe marginea identității multiple a scriitorului Dumitru Țepeneag, imposibil de decis dacă e și când e „scriitor francez de expresie română” sau „scriitor român de expresie franceză”. Altfel, situațiile biografice și lingvistice de scriitor român, pur și simplu, sau de scriitor francez sunt mai ușor de stabilit. Dar amestecul acestor ipostaze dă o personalitate care „depășește clivajele identitare etnice sau naționale, lingvistice sau culturale”. Ca „mesager intercultural româno-francez”, Dumitru Țepeneag reprezintă, într-adevăr, „un caz excepțional prin capacitatea de adaptare”, probând europenismul culturii române moderne.

Accentul se poate pune și altfel, nu pe atracția europeană, ci pe centrul de gravitație românesc din spiritul subteran al prozei lui Dumitru Țepeneag. Laura Pavel, de la Universitatea din Cluj, a încercat să particularizeze „patria” prozatorului, așa cum apare în *Nunțile necesare*, *Hotel Europa* sau *La belle Roumaine*. „Matricea imaginată și

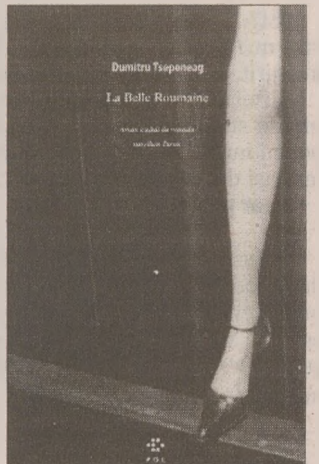
mitologia identitară” opun caragialismul mioritismului. Mitologizarea imaginii României își conține propria parodie. Spiritul lui Caragiale se încarnează într-o nouă moftologie. O viziune autoflagelantă se clădește pe autoderiziunea unei mentalități mioritice: pe nunta fals cosmică din Maramureș, buricul Europei. Ion al Glanetașului a devenit Ion al Planetașului, într-o „adunătură pestriță de escroci, bișnițari, prostituate, mafioți”, ca în *Hotel Europa*. Margareta Gyuresik, de la Catedra de Franceză a Literelor timișorene, a focalizat atenția asupra metecului din romanul *Pont des Arts*, unde protagoniștii constata la un moment dat că vorbesc în franceză despre limba română, ceea ce ar putea fi o cale de universalizare. Subtextul românesc e permanent în biografia și literatura lui Dumitru Țepeneag. Sub parizianul Pont des Arts curge Dunărea — după cum a demonstrat convingător exegeta timișoreană, iar romanul *Pont des Arts* „construiește un pod între cele două culturi pe care le reprezintă”.

O altă cale de analiză au urmat Carmen Pădure Blaga și Georgiana Lungu Badea. Prima s-a referit la disponibilitatea textului lui Dumitru Țepeneag de a fi tradus și a insistat asupra fenomenului de convertibilitate a imaginarului în structuri de reprezentare și structuri de limbaj. Exista o similitudine, la nivelul operațional, între creativitate și traducere în procesul neuro-mental de construcție și deconstrucție. Cea de-a doua a detaliat „arhitectura procesuală” a creației lui Țepeneag. Legătura dintre onirism și scripturalitate experimentală, dintre creație și traducere, se poate extinde până la dimensiunile unui caz semnificativ de interculturalitate.

Cuvântul nisiparniță, apărut inițial în Franța în 1985, *Le mot sablier*, este simptomul unei crize acute a bilingvismului și totodată documentul tentativei de ieșire din această criză. Câțiva ani, din 1978 până în 1984, prozatorul nu mai scrisese nici în română, nici în franceză, se refugiasse în șah și apoi decide să scrie numai în franceză, dovadă fiind *Roman de gare*, publicat în 1986. Tranziția nu putea fi decât „călare pe două limbi”, iar „nisiparnița textuală” se scurge în favoarea celei franceze. Prozatorul și-a regizat bine această victorie. Știe că trebuie să „scape de fantasmele înmagazinate de-a lungul atâtor ani în care în loc să scriu m-am gândit cum să scriu și la ce folos toți anii aceștia de așteptare în anticamera limbii franceze” (p. 8). Știe că trebuie să se debaraseze de „acest balast fantasmatic”. Dar e obsedat că hârtia albă nu e niciodată perfect albă, „căci alte imagini pândesc dedesubt așteptând momentul prielnic să iasă la iveală chemate de vreun cuvânt (prin sens ori prin sunet) și atunci cum să nu te întrebi dacă ori și ce-am face nu cumva suntem condamnați să trudim toată viața la unul și același interminabil palimpsest” (p. 13-14). Eliberarea de vechile fantasme e o iluzie. „Un teatru întreg de fantasme” (p. 17) stă la pândă. Prozatorul e clovnul propriului trecut, „orice ar face. Există soluții de a masca această fatalitate: dresura de fantasme sub forma arbitrarului controlat al imaginarului, adică sub forma unei textualizări a onirismului. Visul e un cerc al fantasmelor, iar prozatorul e dresorul lor, victorios în urma unui proces îndelungat de îmblânzire. Dominarea propriilor fantasme trebuia să treacă prin purgatoriul altei limbi, care sună mai autoritar, dar nu perfect inhibitoriu. Fantasmele nu trebuie distruse, ci convertite. Deci, la care comandă răspunde ficțiunea, de care ascultă: nisiparniță, clepsidră sau sablier? Deși sinonime, fiecare creează alt text, altă reacție, alte fantasme, altă ficțiune, deci altă literatură. ■

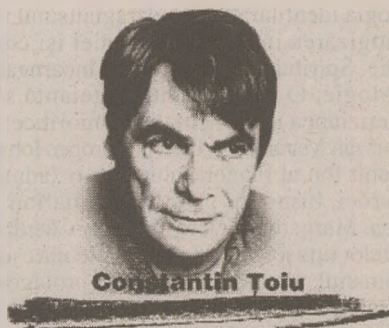
Traducere

A apărut recent la Paris, la Editura P.O.L., romanul *La Belle Roumaine* al lui Dumitru Țepeneag. Traducerea în limba franceză, semnată de Alain Paruit, a fost realizată cu concursul Centrului Național al Cărții.

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

„Na-vă Europa...”

Când a apărut prima dată la noi volumul de versuri *Joc secund*, în 1930, — datorită numai acestei întâmplări literare românești, — orice s-ar spune, eram gata intrați în Europa. Numai fiindcă Ion Barbu, poetul matematician, scrisese și tipărise întâiași oară, într-o carte, în România, **Timbru, Grup** și celelalte...

Auz un hohot de râs grosolan, dar sincer. O spune un scriitor cu ceva experiență, având năravul de a prevedea urcările, și care a scris cu plăcere articolul prevestitor, ... cel dinainte de alegeri..., cu o lună înainte, sâțul, ca mai toți, — nu-i prima dată... Numai să scăpăm noi **pă moment** de belea... — și când scăpăm, cădem noi în alta...

Cum citim și pe prima pagină a cărțulei de versuri a primei vorbiri alese: **...ne fîit-ce que pour vous en donner l'idée — Stéphane Mallarmé (Villiers)** — de n-ar fi decât să vă dau despre acest lucru *ideea*... (un eșantion)...

Cu literele, să nu te joci. Să luăm anul 1930... În Europa, după vijelia suprarealistă, (la ea suflând și câțiva români), apără cu totul altfel poet... **acest Ion Barbu**, ... ce nici nu se compară cu restul... Mână-n mână, nu zic, cu alde Eliade, cu alde Cioran, *netrebnicii*...

Lumea, în liniile ei mari, întâi nici nu înțelesese despre ce putea fi vorba. Matematica superioară fiind doar a unui viitor peste care trebuia să treacă mai întâi un război nimitor, în numele căruia, probabil, se și manifestase, ea, teribila știință a numerelor, intrând cu drepturi grele în legile universale.

O invenție științifică, precum și una literară, poate să aducă lumea pe un plan socotit modern, cu timpul. (Noi parcă nici nu existaserăm de fapt până atunci).

Și deodată, pe neașteptate, pe nepusă masă, în țara aceasta, **mioritică**, adică duos analfabetă, în anul încă virgin al lui una mie nouă sute și treizeci după Cristos:

**Cimpoiul veșted luncii, sau fluierul în drum
Durerea divizată o sună-ncet, mai tare...
Dar piatra-n rugăciune, a humei despuire
Și unda logodită sub cer, vor spune — cum?**

**Ar trebui un cântec încăpător, precum
Fosnirea mătăsoasă a mărilor cu sare;
Ori lauda grădinii de îngeri, când răsare
Din coapsa bărbătească al Evei trunchi de fum.**

Ei?... S-ar putea ca 1930, cu toate nenorocirile lui de după, și care ne făcără să vorbim iarăși peltic, să fie anul resurecției românești, în spirit, anul ei de aur, european, dacă vreți.

Și oricât s-ar încontra, literar, de aici încolo, simpaticul nostru om de stat, domnul Traian Băsescu, lucrul să se datoreze oare unei poezii numai? doar câtorva strofe de versuri bătute cu dalta, norocos, întâiași dată după Eminescu?...

S-ar putea.

Să ascultăm, așadar, cu întregul respect convenit funcțiunii obștești, dar și cu adâncă uimire, secretă, eventualul, vigurosul, veselul râset prezidențial, cel dintâi, cetățenesc, din ce mai credem noi azi, că este, că va fi, ... ei bine, țineți-vă cu tărie!... **EUROPA** voastră mult, cu disperare visată, — na-vă Continentul necesar — și să auzim cu toții numai și numai de bine... ■

↑ ntre mijlocul de comunicare și tipul de mesaj legătura nu este atât de strînsă pe cît s-a crezut uneori: constatăm acum, într-o epocă de accelerare a progresului tehnologic, că tehnicile cele mai moderne pot fi folosite cu succes pentru transmiterea mesajelor celor mai tradiționaliste. E uimitor cum, în forme noi, se conservă idei și exprimări vechi, nelegate de mode. În ultima vreme, de sărbători, mesajele telefonice scrise (SMS) transmit texte liric convenționale, din inventarul retoricii de uz mediu și de popularitate maximă. Stilul lor solemn-poetic amintește de manualele de școală elementară, de presa sentimentală din vremea comunismului, de romane, de albumele doamnelor de pe vremuri și de caietele de amintiri adolescente — probabil încă în uz. E stilul respectabil al banalității extreme, care are desigur manifestări general-umane; varianta sa românească suferă mai ales de excese lirice și de mania metaforei clișeizate.

Textele pe care altădată cei interesați le găseau în cărțile de modele epistolare sînt adunate acum pe *site-uri* specializate (felicitari.net, smsportal.go.ro, floridelux.ro etc.), frumos grupate pe categorii (Crăciun, Anul Nou, Florii, Paște, aniversări, Urări de sănătate /însănătoșire, De dragoste etc.). Stilistic, aparțin mai multor categorii: urări folclorice (versificate), glumețe și parodice, aforistice, poetice, sobru-oficiale. Aparținînd folclorului nou, sînt copiate și recopiate, expediate sub semnătură, dar puse la dispoziția tuturor. Unele sînt citate din poezii, traduceri și adaptări din alte limbi. Ce poate fi mai reconfortant (în ciuda scepticismului profesorilor de limba și literatura română) decît să descoperi că poezii Văcărești sînt încă citabili, într-un context nou și fără diacritice: „*Love SMS*: In rai fara tine e moarte e gheata, Si in iad linga tine e bine e viata!“. Și alte epoci trecute își trimit ecourile în texte, de la declarațiile lui Rică Venturiano pînă la șansonetele interbelice — „Mi te-ai lipit de suflet ca timbrul de scrisoare si nu te pot desprinde caci inima ma doare“. Diminutivele ironizate cîndva de Maiorescu par a fi rezistat foarte bine uzurii secolelor: „inima mea întotdeauna se topește dupa ochisorii tai neprihaniti, dupa inimioara ta“.

Sistemul de scriere contribuie la umorul involuntar al acestor texte, retransmise cu cifrele și abrevierile curente în SMS-uri: „D-zeu ne-a dat 2 picioare sa mergem, 2 maini sa tinem, 2 ochi sa vedem, 2 urechi sa auzim, dar de ce ne-a dat o sg inima? Pt ca pe cealalta i-a dat-o altcuiva ca tu sa o gasesti“; „Te iubesc pt k existi“ — ,cu transcrierea substitutivă a literelor cu diacritice — „itzi voi fura un minut shi te voi iubi o viatza“ — și chiar cu destule erori de ortografie — „din ochii lacrimi i-ti vor curge“. În cele ce urmează, mă voi referi în primul rînd la mesaje de sărbători și voi reconstitui, pentru ușurința lecturii, semnele diacritice absente.

Pentru Paști, formula preferată, elaborată, solemnă, pare a fi „Sărbătoarea Sfântă a Învierii Domnului să reverse asupra voastră sănătate, belșug și bucurii, iar Lumina din Noaptea Sfântă să va ridice sufletele spre noi trepte spirituale și să vă călăuzească pașii pe drumul vieții“ (aflată în circulație cu mici variații — „să vă *însoțească* pașii“ — și chiar cu greșeli — „trepte *spiritoale*“). Nu e decît o prelucrare și o adaptare a tipului mai general de urare de sărbători, asemănătoare deci cu felicitările de Crăciun — „Sfânta sărbătoare a Crăciunului să vă călăuzească

pașii spre calea credinței, împăcării și împlinirii. Fie ca nașterea Domnului să vă lumineze casa“; „Fie ca Sfintele Sărbători ale Crăciunului să vă aducă pace în suflet și să vă lumineze chipul de fericire“; „Bucuria Crăciunului să sălășluiască veșnic în inima ta luminându-ți sufletul“ etc. Le sînt specifice un vocabular și o sintaxă arhaizante, prețioase, diferite de cele ale vieții cotidiene (în care nimeni nu mai folosește, de exemplu, verbele *a călăuzi* și *a sălășlui*); conjunctivul urării ia forma explicită a formulei de binecuvîntare. (Stereotipia e resimțită ca atare: pe un forum, cineva protesta: „cum putem scăpa de urări de genul «fie ca...»?“). Cuvintele-cheie — *farmec, suflet, lumină, sfînt, a revărsa, a picura, vis* — au un număr limitat de combinații, pentru a evoca, desigur, „magia sărbătorilor“.

Găsim în aceste texte (în mesaje de sărbători și în cele de dragoste) toată recuzita poeziei sentimentale — *vise, stele, raze de soare, flori, petale, rouă, diamant* — și tot inventarul metaforelor clișeizate: „florile fericirii și iubirii împletite într-un buchet al

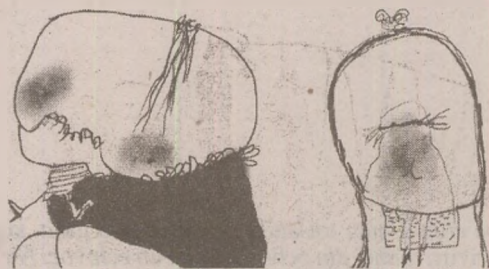
Rodica Zariu

PĂCATELE LIMBII

Mesaje poetice de sărbători

împlinirii!!!“, „drumul vieții“, „cristalul rîsului nevinovat de copii“, al personificărilor alegorice — „iubirea să te primească în brațele-i pline de căldură și duioșie, iar norocul să te urmeze oriunde...“, al metaforelor personificatoare: „sărutul delicat al fulgilor de nea, mângaierea tandră a vîntului de vară“ etc.

Desigur, clișeele permit asocierea, fără teamă de incompatibilitate: „un răsărit de soare cu chip de înger“ — și destule variații interne — „Fie ca anii ce se scurg să treacă, precum razele soarelui mîngâie o *floare ce stă să înflorească!*“; „anii ce se scurg să treacă precum razele soarelui mîngâie o *trestie umedă și bătută de vînt*“. În fond, banalitatea apare tocmai din dorința de originalitate, în lipsa mijloacelor intelectuale eficiente care să o îndeplinească. Mijloacele electronice au dezavantajul de a răspîndi uluitul de repede și de impersonal eforturile colective de expresivitate eșuate în clișeu. ■

dialog electronic

Prezența în librării și în paginile revistelor literare din România a unor scriitori români (sau "de limba română") stabiliți în Israel a devenit un fapt curent. Cred, însă, că sîntem încă departe de o explorare mai atentă a acestei noi zone literare care are specificul ei, problemele și dilemele ei, o evoluție interesantă, atât din perspectiva sociologiei culturii, cît și — prin cîțiva scriitori remarcabili — în planul literar propriu-zis. Dacă în primii ani după război, această categorie intelectuală cuprindea literați și publiciști plecați din România cu o certă motivare ideologică (sionistă, național-evreiască), în anii '80, cînd exilul a devenit o soluție extremă, dar neobișnuit de frecventă, dorită de mulți intelectuali și artiști, au ajuns și în Israel un număr de scriitori români (de "origine evreiască", cum se mai spune) care fuseseră pînă la plecarea din România nume consacrate în viața literară. Unul din vîrfurile acestei categorii este fără îndoială prozatorul Virgil Duda, a cărui activitate literară, desfășurată de-a lungul a două decenii în România, a fost urmată de o altă, nu mai puțin prodigioasă, în Israel. Noul său roman, *Despărțirea de Ierusalim*, apărut la Editura Albatros, este o remarcabilă transpunere literară a universului acestor scriitori și a dramelor provocate de "despărțirile" existențiale care i-au marcat. M-am gîndit, de aceea, că apariția romanului e un bun prilej de a-l provoca pe scriitor la un dialog epistolar-electronic pe marginea acestor teme.

Leon Volovici

L.V.: La puțin timp după ce te-ai stabilit în Israel (1988) și la numai cîteva luni după căderea lui Ceaușescu, ai publicat la București o carte tulburătoare, *România. Sfîrșit de decembrie*, o confesiune și o mărturie despre tragedia României abia părăsite și despre cumplita deznădejde a atîtor intelectuali și scriitori români decise să ia drumul exilului. Ai avut atunci o formulare memorabilă care rezuma perfect starea de spirit a unei întregi generații: „Am descoperit deodată că mi s-a furat patria”.

Tu, spre deosebire de fratele tău, minunatul critic Lucian Raicu, stabilit ("fugit", cum se spunea atunci) la Paris, ai optat, ca și alți nu puțini artiști și intelectuali evrei, pentru stabilirea în Israel, ceea ce presupune, cred, asumarea, conștientă sau nu, a unei dramatice și, aș zice riscante, noi identități — s-o numim israeliene —, chiar dacă veneai cu intenția de a rămîne scriitor de limba română.

Am avut șansa de a fi în toți acești ani foarte apropiați, la început chiar în același oraș, Ierusalim îi spune, să dialogăm și să colaborăm, să ne împărțăm unul altuia preocupările, eșecurile, gîndurile, proiectele — o șansă, pentru mine cel puțin, extraordinară. În privința opțiunii tale, am fost, cum poate îți amintesti, neîncrezător și îngrijorat. În România, în anii '70 și '80, erai un scriitor consacrat de critica literară și de succesul de public. Israelul, mă gîndeam eu atunci, nu e chiar locul cel mai prielnic pentru un scriitor român, chiar dacă numele lui în acte este Leibovici. Nimeni nu e vinovat că ebraica și nu româna e limba israelienilor, dar se adăugaseră cîteva circumstanțe agravante legate de situația acestei ciudate categorii — „scriitori israelieni de limbă română” —, dar și de, cum să zic, „gena” ta cultural-

identitară. „Eu sunt un scriitor român în exil, ajuns aici din cauza lui Ceaușescu”, mi-ai spus odată, în primele săptămîni după aterizare, accentuînd, polemic, faptul că n-ai plecat din România nici, cum spun unii, din cauza antisemitismului, a cărui existență o negai, nici dintr-o motivare ideologică sionistă.

Presimțirile mele pesimiste nu s-au adevărat. Ai rămas, cu o tenacitate de invidiat, credincios vocației de scriitor, ai publicat cîteva romane foarte favorabil receptate în România și în presa de limba română de aici. Spre deosebire de romanele apărute înainte de plecare, cele scrise în Israel se centrează, cred că fără excepție, în jurul unui filon exclusiv sau parțial evreiesc, fie că e vorba de generația părinților tăi din miticul Bârlad (*Alvis și destinul*), fie de pogromul de la Iași (*A trăi în păcat*), fie că e vorba, ca în *Viața cu efect întîrziat* și foarte recentul roman *Despărțirea de Ierusalim*, de acei evrei români ajunși, ca și tine, la jumătatea vieții lor, în vîrtejul agitatelor realități israeliene, dar trăind în permanență în două realități, cea românească, a tinereții lor, și cea israeliană din „prezentul continuu”. Am sărit, cum vezi, peste romanul *șase femei*, un tablou al României comuniste, populat și de nu puține figuri din mediul activiștilor de proveniență evreiască.

Iată că am ajuns și la întrebare: ești conștient că s-a produs în scrisul tău și în felul tău de a te identifica și de a privi spre România, „patria furată”, spre destinul familiei tale și al evreilor români — o schimbare radicală? E o chestiune pe care încerci s-o explici, s-o raționalizezi? Ai făcut-o în cazul altor scriitori evrei, într-un captivant volum de eseuri, *Evreul ca simbol*, dar cred că te preocupă în aceeași măsură, presupun, și evoluția lui ... Virgil Duda? *Please elaborate*, cum spun americanii cînd vor să te someze să clarifici și să argumentezi un punct de vedere.

Virgil Duda: S-a nimerit să primesc mesajul tău electronic tocmai cînd „răsfoiam” (nu e o găselniță, se poate verifica), pe Internet paginile literare din „Le Monde”. Tocmai mă întrebam, după lectura incitantului tău text, dacă am încercat să explic, să conștientizez, importanta chestiune pe care o propui discuției. Nu eram decis să răspund dacă e albă sau neagră, — am scris cîndva un roman despre starea de indecizie, se numește *Anchetatorul apatic*, — deoarece e relativ la îndemînă s-o pricepi în cazul altora, cum spui că am făcut-o în recentul volum de publicistică, dar e al naibii de greu să-i treci în revistă simptomele cînd nu ești doctor, ci pacient. De ce să răsucesc cuțitul în rîni necicatrizabile? S-au scris atîtea pe tema asta încît lumea bună a început să se plictisească!

M-a luminat o relatare despre compatriotul nostru Gherasim Luca, mare poet și cunoscut teoretician al suprarealismului, un nume (pseudonim) ce se potrivește de minune cazului nostru: scriitor evreu din România, emigrat în Israel la începutul anilor '50, dar „fugit” la Paris, unde a devenit glorios puțin înainte de a se sinucide, aruncîndu-se în Sena, — ca și alt caz al aceleiași patologii, Paul Celan, prea bine cunoscut, pomenit și el, ajung și acolo, în aceeași rubrică a ziarului, — la vîrsta de 80 de ani. Scriind despre puterea zărilor, considerată „exorbitantă și extravagantă”, un critic literar parizian își aminteste că, solicitînd cu insistență un interviu lui Gherasim Luca (Zalman Locker), a primit — citez — „acest răspuns, senin

Foto: Ion C.

dar ferm, ca o privire drept în ochii infirmierului care se adresează unui nebun: *Mais ce n'est pas mon mode d'expression!*”. Adaug cu modestie: nici al meu.

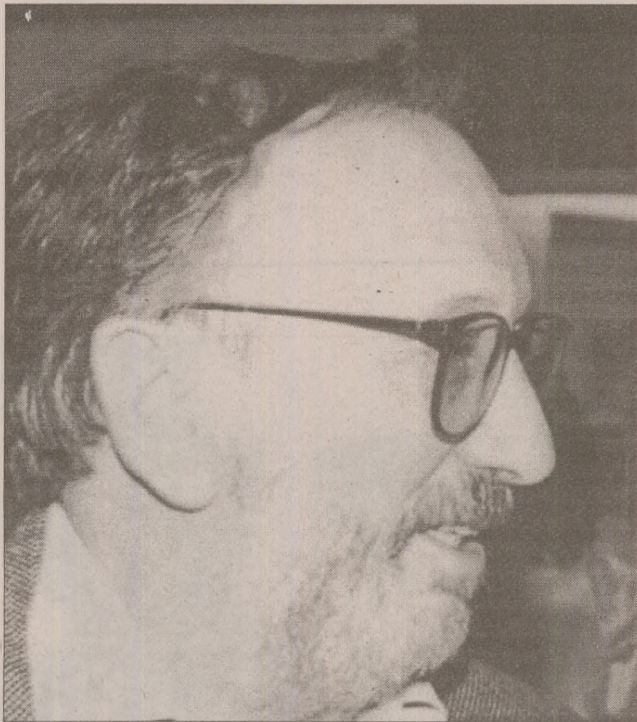
Revenind la chestiune, mi-am zis că somația ta amicală, deghizat americană, e... altceva, așa că mi-am luat inima în dinți, socotind că anumite frămîntări nu-și pot găsi locul în romanele mele, nici măcar în forma jurnalului literar, cum am procedat în *Oglinda salvată*, ultima carte publicată înainte de plecarea din România, fiindcă în „jurnal” există un narator. Ficțiunea, cum bine se știe, are menirea să pună întrebări, dar adesea ești dator, în viața de fiecare zi, să dai răspunsuri, de pildă la interogatoriile conținute în formularele pre și post exilului. Poate că se cuvine să o faci uneori și în temeiul „boli” cu care te consideri blagoslovit, cu omeneasca, normala, curiozitate de a vedea ce-ți iese astfel de sub condei. Gherasim Luca era sâstis de abundența interviurilor din presa actuală sau se războia (... „războiul amintirilor”) cu tinerețea sa bucureșteană, cînd scrisese, chiar și în franceză, prea multe texte de ideologie literară. N-am păcătuit astfel!

„Eu sînt un scriitor român în exil, ajuns aici din cauza lui Ceaușescu”, îmi amintesti că ți-am spus în urmă cu optsprezece ani, iar tot atunci am scris: „Am descoperit deodată că mi s-a furat patria”. Așa gîndesc și acum. N-am plecat din cauza antisemitismului, deoarece simțeam, ca toți ceilalți prieteni, că nu mai pot suporta lagărul de concentrare în care dictatorul transformase țara noastră natală, - „genocidul”, după expresia minunatului Radu Petrescu, menționată în *România. Sfîrșit de decembrie*, - iar împrejurarea că sînt evreu trecea inevitabil pe planul al doilea. Tot acolo se poate citi că am ajuns, împreună cu „fetele” mele, să ne gîndim la salvarea israeliană, încă înainte de plecarea în Vest, cu o bursă, a fratelui meu Lucian Raicu și a cumnatei mele Sonia Larian (mă mîndresc că au fost și au rămas cei mai buni prieteni ai mei), din motive legate de firea mea și de situația familială.

Raicu a scris, pe bună dreptate, că expresiile „s-a stabilit” și „am optat” nu sînt deloc potrivite în acele situații cînd te cuprinde deznădejdea fără leac. Cînd noi am intrat, cu inima strînsă, sub tăvălugul vînzării de evrei și nemți, practicate de dementul respectiv, deloc în numele și în avantajul poporului român, el și Sonia „nu mai aveau puterea să se întoarcă” și fuseseră găzduiți într-un subsol din Paris de prietenul Miron Kiropol, în așteptarea chinuitoare și prelungită a aprobării azilului politic, obținută prin intervenția lui Eugen Ionescu. Asta a întărit temerile mele și m-a împins spre mizerabila secție de pașapoarte. Ce am avut puterea să „inventez” în legătură cu tragedia respectivă se află în cărțile la care te referi.

Am socotit că e o datorie a mea să nu le ocolesc, deși numai bine nu-mi făcea rememorarea selectivă, în vreme ce mă confruntam cu burocrăția democratică a țării care ne primise, acordîndu-ne la aterizare statutul de cetățeni, vezi romanul *Despărțirea de Ierusalim*, un titlu ce se referă la despărțirea de tot ce e esențial. Păstrînd proporțiile, de nivel existențial și literar, am procedat ca și alți autori, în fruntea cărora îi pun pe Primo Levi și pe Varlam Șalamov. Este, cred că nu greșesc, una din îndatoririle scriitorului de pretutindeni și de totdeauna. Fiindcă acesta este „modul meu de expresie”!

(continuare în pag. 16)

(urmare din pag. 15)

Mă întorc la „Le Monde”. Cu prilejul centenarului nașterii unuia din marii gânditori ai secolului trecut, Emmanuel Levinas, „fugit” și el, dar din Lituania, patria strămoșilor mei paterni, am găsit un citat din opiniile sale de admirator, ca și George Steiner, al poemelor compatriotului nostru Paul Celan: „Rien n'est plus étrange ni plus étranger que l'autre homme. Hors de tout enracinement et de toute domiciliation: apatridie comme authentique!” Mă întorc astfel și la altă chestiune din cele pomenite de tine (și de mine): n-am plecat din cauza antisemitismului. După apariția primei mele cărți de exilat, câțiva prieteni mi-au reproșat, în treacăt sau cu asprime, formularea „eu n-am simțit etc.”. „Tatăl tău a fost răpus, adică a murit puțin după terminarea războiului, de anii petrecuți la carierele de piatră ale detașamentelor antonesciene de muncă obligatorie, unde a fost trimis și Paul Celan (Anel), fratele mamei tale a supraviețuit incredibil trenului morții din pogromul de la Iași, pe toți vă aștepta atunci soluția finală, ai fugit din cauza național-socialismului ceaușist, a atacurilor odios-antisemite din revista „Săptămîna”, tu însuși te-ai plîns de-aftă ori, ce altceva îți mai trebuia ca să simți antisemitismul?”

Acești prieteni aveau perfectă dreptate. Uitau însă că textul fusese scris în '88, la Centrul de integrare Gilo din Ierusalim, în starea de „fugit” deznădăjduit, dar publicat abia în '91, când patria democrat-revoluționară fusese invadată de valurile celui mai sinistru antisemitism, practicat de revista lui Vadim, dar nu numai. Lucrurile apăreau în altă lumină, fiindcă majoritatea uitaseră de Ceaușescu sau îl regretau nostalgic. Eram atît de furios de această dejectie de ură, încît spuneam oricui voia să mă asculte: „Dacă n-aș fi plecat din cauza lui C., plecam acum din cauza lui V.!” Mai e ceva. În România. Sfirșit de decembrie există și relatarea unuia din cele mai cumplite momente ale „ezitării”. La un ghișeu al Securității, o stîrpitură de căpitan i-a strigat scriitorului român care eram: „Voi, evreii, ați făcut studii superioare, dar tot n-ați învățat românește!” Oamenii de la acea coadă de candidați la exil, majoritatea români etnici, au sărit să mă liniștească. Antisemitismul e un fenomen etern și universal, dar noi, evreii (cu doi de i), sîntem foarte receptivi la cît și cum se reacționează contra acestui „grohăit”, cum l-a caracterizat Thomas Mann.

Grohăitul urlat coexistă cu acela „neutr” și cu acela tăcut, latent. Simt nevoia — deoarece e un răspuns implicit la întrebările tale, — să copiez aici o descriere genială a acestuia din urmă, după una din scrisorile trimise din Paris de Paul Celan, cu puțin înainte de a se sinucide, iubitei sale din Ierusalim. A fost publicată de excelenta revistă bucureșteană „Lettre Internationale” în primăvara lui 2005.

„Dă-mi voie să-ți povestesc ceva semnificativ — semnificativ pentru felul cum stau lucrurile aici —, s-a întîmplat adineauri, cînd am dus la poșta prima scrisoare pentru tine. „Nu se poate spune că îți scriu rar, Ilana, nici una din scrisorile tale nu rămîne fără răspuns, de obicei îți răspund în aceeași zi sau în cea imediat următoare, iar scrisorile din la ofiiciul din rue d'Ulm unde, pentru că sînt par avion, la francare sînt cîntărite. Funcționarii de la ghișeu mă știu, nu le-a scăpat din vedere nici faptul că le trimit în Israel. Sînt doi funcționari, unul politicos, celălalt, un tînăr, nu. Acum cîteva zile, cînd i-am predat un plic cu o revistă pentru Germania, a deschis pachetul, de cînd sînt la Paris e prima oară cînd am văzut așa ceva, aș vrea să pot descrie expresia lui, dar și mișcarea mîinilor, iar eu stăteam acolo ca un ins dubios. O mică șicană, nu-i așa, se mai întîmplat! Astăzi, cînd am dus scrisoarea pentru tine, era același funcționar. Cînd a văzut țara de destinație, a ridicat privirea spre mine, o privire pe care o știu de la Cernaui (Este cazul nostru, România Mare! v.d.) din tinerețea mea. M-a măsurat din creștet pînă-n tălpi, a căutat

pe chipul meu trăsături evreiești, le-a găsit, și m-a urît din priviri, numai din ochi, fără nici un echivoc. Nu-mi spune că sînt aberant, Ilana, firește că asta poate fi descris mai exact, mai convingător, dar trebuie să mă crezi că nu inventez nimic. Pe urmă am francat scrisoarea și am îndesat-o undeva într-o cutie. De ce această lungă povestire, Ilana? Dar la ce bun această întrebare, știi doar despre ce e vorba?”

Racnetul de la ghișeu din Drumul Taberei, privirea de ură din rue d'Ulm! Dacă mi-ar fi cu putință, aș afișa acest text la toate ghișeele din lume, chiar și în țările unde nu (mai) sînt evrei. Nu cred că „poate fi descris mai exact, mai convingător”.

După aceste preliminarii, menite să fixeze pilonii unui spațiu de orientare, așa cum ai procedat și tu, pe bună dreptate, înainte de a formula întrebările, să trec la ultimul răspuns, fiindcă alte răspunsuri, nu toate, se află deja în text, inclusiv în citatele îndărătul cărora „mă ascund”.

Văd că s-a produs o schimbare în scrisul meu, în raport cu temele la care te referi, dar nu mi se pare „radicală”. Ea se datorează posibilității (și poftei) de a prospecta teritoriul ierare virgine, cu tipuri umane și situații de viață, la care n-am avut acces din cauza cenzurii ori din lipsa unei „documentări”, familiarizări. Mă întreb chiar dacă ar fi fost cu putință să nu se producă asemenea modificare, dacă ținem seama de modalitatea în care formulează Farfuridi dilemele de acest gen. Era posibil să rămîn același după rupturile care s-au produs, în mine și în afara mea, după „mi s-a furat patria”? Desigur, mă refer în primul rînd, — am învățat din greșelile trecutului, — la nivelul catastrofal al antisemitismului, inclusiv al celui recent, îndreptat contra țării în care trăim. Dar nu e numai asta. S-au produs multe schimbări politice și sociale în cei optsprezece ani de cînd am plecat din România, am trecut prin boli grave, am îmbătrînit, dar dorința de a scrie ceva ce n-am apucat să scriu încă a acționat și continuă să nu-mi dea pace. Astea sau altele ar fi determinat o schimbare și dacă rămîneam pe loc.

N-o consider radicală (nici nu-mi place acest cuvînt, nu-l utilizez), deoarece cred că am compus, ca și alții, o singură carte, care le cuprinde pe cele publicate și pe cele pe care sper să le mai duc la capăt. Fiecare roman conține o parte din ființa și gândurile mele, din experiențele care m-au marcat de-a lungul anilor. Nu-mi amintesc exact cum stăteau lucrurile în prima tinerețe, probabil aveam vanități și ambiții de cucerire a pieței literare, mai mare poftă de a experimenta stiluri noi, dar, în ultimii ani, — vina mea, vina timpurilor, — mă apuc de o altă carte numai dacă simt că e destul de pasionantă pentru mine, încît dorința și puterea de a o isprăvi să dureze doi-trei ani, cît îmi pretinde de obicei elaborarea unui roman. Elimin cu mîhnire numeroase intenții și tentații (nu duc deocamdată lipsă de ele, multe se impun în vis ori atunci cînd amintirile mă copleșesc), unele extrem de atrăgătoare, resemnindu-mă să dau chip romanesc celei care mă obsedează și dă semne că nu mă va plictisi prea curînd.

„O boală-nvînsă-i orice carte”, spune poetul. Mă gîndesc mult care e boala care mă chinuie cel mai mult și pe aia mă apuc s-o „înving”, iar uneori izbutesc cu unele meserii de romancier. Maladiile, nu doar cele „personale”, sînt diferite, iar din combaterea lor literară am alcătuit și volumele scrise în exil, dar, în mare măsură, și cele zece publicate înainte de plecare. Aș putea, dar nu e locul, să iau volum cu volum și să-ți explic geneza fiecăruia, în temeiul criteriului, să-ți spun, vorba lui Preda „pe ce mă bazez”. Dacă s-a nimerit să fie vorba de evrei, de identificare sau nu, de familie, de mai-știu-ce, se creează, de la un moment dat, o impresie evidentă de schimbare. Dar toate sînt elemente ale unei dorințe de a cuprinde cît mai mult din ceea ce cunosc ori (și) vreau să aflu. N-am devenit „mai evreu” decît am fost, chiar atunci cînd onora li se năzărea că nu sînt. Fac parte din poporul ales și blestemat, dar n-am rîvnit să fiu, nu cred că sînt potrivit să devin „cîntărețul” acestei identități. Dar nu pot să nu-mi asum destinul.

Leon Volovici: Acum aproape cinci ani, cînd ai primit la Ierusalim premiul „Sebastian Costin”, Zigu Ornea, care era membru în juriu, a trimis prin fax opinia lui. O coincidență tristă a făcut ca în dimineața în care, la București, avea loc inmormîntarea lui Zigu, noi să citim în public mesajul lui, cu prilejul decernării premiului la Cercul Cultural din Ierusalim. E poate ultima pagină scrisă de Ornea. Iată opinia lui, exprimată în stilul lui la fel de tranșant, fie că era o judecată de valoare foarte favorabilă, fie una contestatoare:

Mărturisesc că îl știu și îl iubesc pe Virgil Duda ca pe un mare prozator ce este. În mica obște literară de scriitori de expresie românească din Israel (de fapt, ca să-mi spun gîndul întreg, sînt scriitori români), sunt doi mari prozatori: Virgil Duda și Alexandru Sever.

Evident, pentru el, care privea din interiorul literaturii române, Duda și Sever erau doi scriitori români... în exil,

dialog

Leon Volovici

oricît de paradoxal ar suna această formulă cînd e vorba de stabilirea într-o țară cu un etos național și religios, îndeamnă să crezi că te-ai întors acasă (după un mic interval de două mii de ani...). Orice discuție aici, în Israel, statutul scriitorilor de limba română din „mica obște literară” provoacă multe polemici aprinse. Dar Ornea a vădețea traiectoria individuală a scriitorilor afirmîndu-se în România și drama ieșirii lor din spațiul firesc al literaturii române, dramă pe care o găsește confirmată în romanul lui Virgil Duda, pe care chiar el, Ornea, l-a publicat la editura o conducea:

Dezrădăcinarea — scrie el, în același mesaj — e, se putea, o traumă interioară. Nu l-a cruțat nici pe prozatorul Virgil Duda. Cartea pe care mi-a dat să o public la Editura Hasefer acum doi ani, Viața cu efect întîrziat, e dureroasă a unei nevroze. Nevroza lui Duda, care, și consecința dezrădăcinării și a unei noi, substanțiale reaclimatizări. Dincolo de valoarea estetică excepțională a cărții, am citit-o cu emoție și durere. Pentru că, știți nevrozele, datate chiar, se estompează, dar nu se vindecă.

Romanul tău recent, Despărțirea de Ierusalim, ca într-un fel explorarea acestor „nevroze”, dar înregistra o mutație tematică foarte semnificativă și interesantă, că plămăduiește un fel de teritoriu literar româno-israelian prin înbinarea celor două realități, cea românească nouă, israeliană. Întîlnirea dintre cele două teritorii numai în psihicul (chinuit) al eroului-narator, în mintea lui, viața lăsată în urmă (bărlădeană și românească, indivizibilă, politică) se împletește tot timpul și se ține de narator aflat acum pe trasee israeliene. Psihica asta dublă, trăirea „în doi timpi”, amestecul de două afectivități (românească și „trăirea clipei” israeliene sun performanțele remarcabile ale acestui roman, pentru că pînă la o realitate literară inedită, rezultată din această fuziune și chinuitoare sau „schizofrenică” — trăită ca o fază de asumării noii identități, care se dovedește a fi, de fapt, o dublă identitate. În această geografie literară se înalță surprinzător și unele proze ale lui Radu Cosașu, dar din cînd inversă. „Stabilită” etern în România, el face din cînd incursiuni captivante într-un Tel-Aviv populat supradensat de mîtuși, prieteni și iubite din Bucureștiul tinereții.

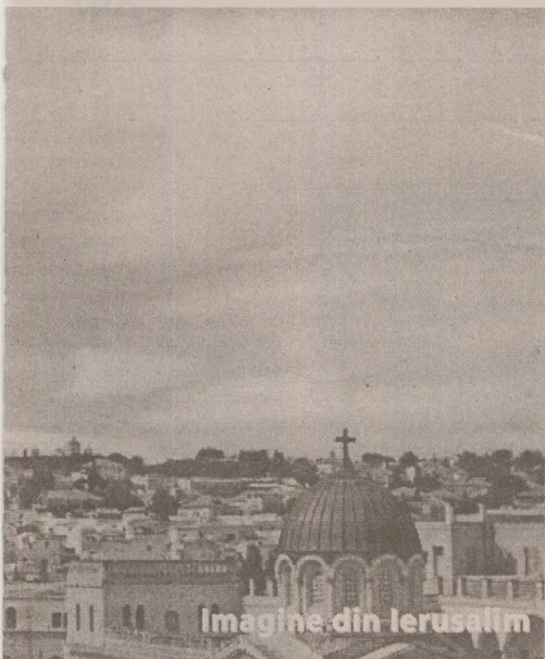
Uite că am ajuns și la întrebare: vezi în acest roman despărțirea de psihologia exilatului în „noua-veche” a criza asumării, a luării în posesie a noii realități?

Virgil Duda: Îmi plac întrebările tale pentru că au multe „straturi” (componente), ceea ce le apropie, dar numai din acest punct de vedere, de modul de consens al romanului. E modul cel mai potrivit de adevăr „anchetatorului” la specificul „anchetărilor”. Tot așa proceda adevărații critici literari, aceia care izbutesc „să tr

tronic

Virgil Duda

Imagine din Ierusalim

„tul altora“. Fiecare cronică a acestora constituie un adaptare la structura autorului analizat, ceea ce îngăduie apropiere de opera, pentru stabilirea intențiilor, de distanțare, pentru a judeca în ce măsură și cu câtă premise au fost fructificate. De obicei, scriitorul la care lansează întrebări, pe cât posibil interesante și clare, iar dacă vrei să-l determini să răspundă, să ze invers decât e obișnuit și dator, musai este să-i o capcană. Odată „lăbuța“ prinsă în arcu deschis cu viclenie, îl poți manevra astfel ca să spună chiar și ar vrea să țină ascuns, ba chiar și ceea ce el însuși că știe. Un adevăr găsit cu vârful condeiului, în ofesiei sale.

Consider că G. Călinescu greșea, socotind că „romancierul a la masa de lucru când romanul este gata“. Cred, iată, că, oricât de clară ar fi imaginea cărții proiectate, peranța unor dezvăluiri fermecătoare și profunde „pe il determină să rămână cu anii, zi după zi, pe „scaunul tății“. Un tânăr literat, referindu-se, altminteri cu ire și bunavoința, la perioada mea de dinainte de e („albastră“?), mă acuza că, într-un articol din anii și fi citat, nu o dată, ci de trei ori (!) din textele teoretice inului critic“, deși Călinescu cînta pe struna realismului t, iar opiniile sale m-au influențat, ca și pe alții, în gativ. Iată că s-a ivit prilejul să-l informez că în alt poate chiar într-un interviu, din presa literară a vremii, am, vai, pe teoreticianul cu pricina, nu mă mai lasam... eroare!

Întorcându-mă acum, cu grija de a nu mă rătăci, în labirintul întrebări aparent inocente și să răspund mai înfii scurt t, înaintea a mă avînta „să bat cîmpii (dacă se poate:) e“. Nu văd în recentul roman, *Despărțirea de Ierusalim*, prim pas, ezitant, în direcția despărțirii de psihologia ui în „noua-veche patrie“, criza asumării și a luării în a unei noi realități. Convingerea mea e că mă angajez trum, la capătul căruia nu voi ajunge nicicînd, dar acesta mă atrage, mi se pare necesar, benefic, așa cum, tul alt domeniu, medicii recomandă mersul pe jos, — scriitor nu călătorește altfel, — pentru întreținerea ii, mai ales la persoanele, cazul meu, care au depășit e vîrstă.

simții nevoia și am îndrăznit să fac acest prim pas iul literar al țării de adopțiune după cincisprezece la venire și după cîteva tatonări, marcate de o a precauție. „Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd mă .c...“ să încep o altă carte, caut să stabilesc, cu il diapazonului din partea sîngă a creierului, dacă t ori ba „tonul“ potrivit construcției muzicale (subliniez vînt) pe care o proiectez și ale cărei schițe le tot însemn i și hîrtioare cu cîțiva ani înainte, în timp ce lucrez a carte. Apoi, tehnică învățată de la marele Rebreanu,

aștept să-mi apară (în vis, el o pritocea în nopți albe) prima frază a compoziției. Uneori nu visez ce trebuie, fiindcă nimeni nu poate controla domeniul subconștientului, așa că mă apuc de exerciții logice, scriu o frază, alta, alta, pînă cînd visul, astfel stîrmit, îmi aduce pe tavă o înșiruire de vorbe ce par să sune cum trebuie.

Abia după trei lustre de „adaptare“ cetățenească a sunat ceasul tonului israeliano-român. Unii consideră că a durat prea mult. S-ar putea să aibă dreptate. Cred, „privind înapoi cu mînie“, dar, uneori, și cu satisfacție, la acest drum lung, parcurs cu specială dificultate, că romancierul „realist“ (cuvîntul nu poate fi scris fără ghilimele) care am fost sortit să fiu, avea nevoie de o anume familiarizare cu mediul în care s-a exilat, fără a nutri speranța de a se integra cu-adevărat vreodată. Cînd îi urmărești cu atenție și relativă înstrăinare pe cei născuți aici, ori ajunși în lumea nouă-veche la vîrste fragede, ori cu firi ușor asimilabile, pricepi că ritmurile vitale se supun unori legi ce nu depind de voința ori bunavoința ta. Cîta vreme mă simțeam, exagerînd nițel, cu desăvîrșire străin de nebunescul turn al lui Babel în care trăiesc, mi-era lîmpede că nu pot compune decît eventuale reportaje, precum corespondentul unui ziar european acreditat la Ierusalim.

Drept este că în vreo două cărți anterioare am tatonat terenul, introducînd, din necesități de modificare a reliefului geografic, unele scene, cu personajele corespunzătoare, ce se desfășurau într-un centru de absorbție a imigranților, pe aeroportul național al evreilor sau în camera de urgență a unui spital, adică în spații umane accesibile, unde chiar și veneticii respiră normal, iar proza are unele șanse de credibilitate și adevăr. Mai departe n-am cutezat să mă avînt. Dar acum, dacă tot m-am pornit, hai să-ți mărturisesc că mă aflu în fața unui scenariu și mai ambițios, respectiv acela de a scrie un roman deloc autobiografic, al cărui titlu de sertar este „Domnul Bovary din Florentin“ (așa cum cartea recent apărută s-a numit „Profesiunea: romancier“, fiind, printre altele, istoria suferințelor provocate de ratarea a două proiecte) și a cărui acțiune se petrece în întregime într-un cartier tel-avivian, cu scurte incursiuni turistice ale personajului principal în cîteva țări din Europa, dar nu în România.

Apelez la această confidență de atelier numai și numai pentru a explica mai bine ce înțeleg prin „familiarizare“. Bovicul meu personaj, un bucureștean crescut în lumea lui Caragiale, funcționar cehovian, de sorginte flaubertiană, a venit în Israel la vîrsta studenției, dar noi intrăm în lumea preocupărilor sale după treizeci de ani de cînd respiră pe pămîntul făgăduinței, unde curge foarte rar, dar curge, lapte și miere. Îl bîntuie adesea amintirile dîmbovițene, e îndrăgostit, iarăși: mai ales, dar nu numai, de o fostă vecină de-acasă, trăiește într-un mediu israelian sută la sută, are colegi, prieteni și cunoștințe de-aici, inclusiv români, adică aparține acestui Orient Mijlociu, unde dramele sînt precumpăritor sentimentale, morale și intelectuale, cum stă bine literaturii de ficțiune, nu doar geo-politice, așa cum cred telespectatorii de pretutindeni și vor extremiștii locali.

Familiarizarea autorului cu spațiul de care se simte atras și pe care și-a propus să-l investigheze nu se rezumă la tipologii și relații interumane specifice, ea implică și o relativ avansată îmbibare culturală. Ambele componente ale cunoașterii mediului descris, prin subtilă, cvasi invizibilă, întrepătrundere, pot asigura, — nu reușita cărții, asta în nici un caz, — acel decisiv sentiment de încredere al cititorului, anume că autorul știe despre ce vorbește, fie prin deformarea, contorsionarea memoriei, fie prin imaginația verosimilă, respectiv născocirile infra și hiperrealiste, ce constiuie materia romanului său. Idealul creatorului de narațiuni intens semnificative și apte să intereseze lectorul căruia i se adresează îl reprezintă suprapunerea convingătoare, raportarea perfectă a indivizilor care fac concurență stării civile la spațiul unde află sediul biroului de populație în al cărui computer scriitorul pretinde să-i înregistreze. Sînt banalități, dar și legi de fier ale creației în care totul e permis, pe care haosul contemporan, cu dominantă fenomenului migrațiilor, lasă impresia că le poate neglija sau încălca.

Este de conceput tragedia consulului britanic din capodopera lui Malcolm Lowry în alt loc decât în preajma vulcanului mexican, unde l-a azvîrlit și îl ține prizonier destinul? Valabilă pentru Tolstoi, Proust, Melville și Sadoveanu, respectarea raportului om-spațiu poate fi imediat detectată și în cărțile valoroase ale ultimelor valuri de romancieri de pe toate continentele, cei ai secolului 21, printre care și nord-americani, atît de atenți la pulsul pieței literare, specialiști ai înnoirilor tematice și stilistice de viitor, ca Jonathan Franzen, Jeffrey Eugenides, Tom Wolfe, dar și la campioni ca Philip Roth. Indiferent dacă masa ta de scris și computerul se află la Timișoara sau Natania, în izolarea cămăruței tale se cuvine să-ți exerciți profesiunea și să-ți onorezi vocația artistică, atent la tendințele „globalizării“, urmărind cu atenție destinsă

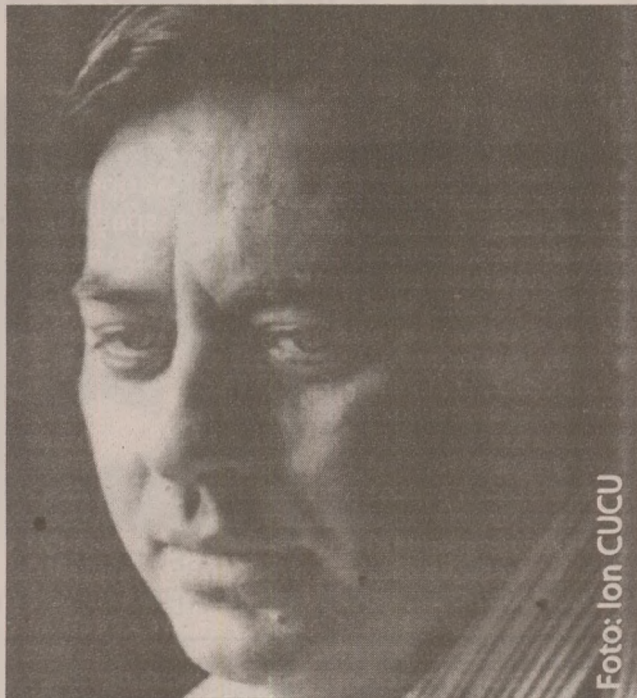

Foto: Ion CUCU

mișcările de suprafață ale literaturii și să ciulești urechea la sunetul fluxului subteran al creației tradițional-inovatoare.

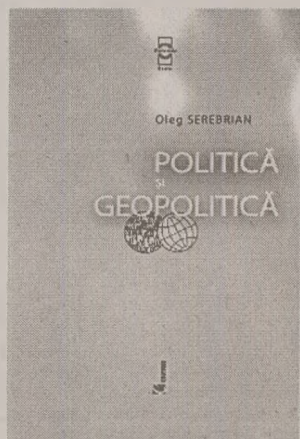
Îmi amintesc că, după terminarea facultății de Drept din București, exclus din UTM cum eram, am fost expedit juriconsult stagiar în capătul țării, la Baia Mare, unde, repede lămurit că nu pot pricepe lumea maramureșeană, am fugit, profitînd de hazard, să mă angajez la o mare rafinărie din Ploiești, pentru a face naveta în capitala unde se aflau ai mei. În tot acest timp scriam o carte despre lumea copilăriei, singura cu care eram familiarizat în sensul pomenit mai sus. După mai puțin de zece ani, fiindcă în prima tinerețe arderile sînt mult mai rapide, am constatat că o parte din spațiul acelei uzine cu vreo cinci mii de lucrători devenise mediul firesc al respirației și amorurilor mele. M-am trezit scriind romanul *Catedrala*, o imagine dublu-ironică, antisocialistă, a relației om-spațiu, pe care nefericitul Ion Călugăru în *Oțel și pîine* (ca și mulți alții) fusese silit s-o ia în serios. Mirodan a nimerit, în Dicționarul său neconvențional, o interpretare foarte reușită a poziției mele de autor, pe care am regăsit-o pe un web din Internet (dacă tot dialogăm electronic, se cuvine să omagiem acest nou cel mai bun prieten al omului): „Uzina lui Duda este proiectarea spațiului mitic din mahalaua și copilăria moldoveană“.

În cazul romanului istoric, documentarea, întreprinsă cu mijloacele romancierului și nu ale savantului, produce uluitoare „familiarizări“ cu trecutul apropiat și îndepărtat, cum se întîmplă în *Război și pace* ori în cîteva romane sadoveniene. Am parcurs și eu asemenea experiență, pregătindu-mă multă vreme pentru scrierea cărții *A trăi în păcat*. Dorința de a crea o imagine literară a cumplitului pogrom de la Iași din iunie '41 s-a dovedit cea mai chinuitoare, în toate sensurile, elaborare românească. Unii critici de prestigiu au considerat-o valoroasă, vezi cronică la Daniel Cristea-Enache, cu titlul „Ultima noapte de dragoste, înția noapte de pogrom“, dar în paginile altor recenzenți s-a strecurat sugestia că evenimentul respectiv a fost inventat ori exagerat, deoarece autoritățile comuniste voiau să se răzbune pe legionari și hitleristi. Noua dreaptă fascistă, ajutată de evrei cu mințile rătăcite, susține că fenomenul nazist și antisemitismul au fost îngropate în urmă cu cîteva decenii și, deci, nu mai reprezintă nici un pericol, spre deosebire de comunism, care e în plin avînt.

Revenind la oile noastre, respectiv la noul spațiu literar româno-israelian, să reamintim că efortul reușit de a valorifica trăirile bi- sau multi-naționale au o bună tradiție în literatura noastră, începînd cu jurnalul de călătorie al lui Nicolae Milescu Spătarul, trecînd prin ficțiunile lui Panait Istrati, M. Blecher și Mircea Eliade și ajungînd la romanele europene de azi. În restul lumii, această tematică s-a impus cu vigoare, e de ajuns să-i cităm pe Rushdie și Naipaul, ceea ce îndreptățește concluzia cu aspect șocant a unui teoretician de primă mînă ca Gilles Deleuze: „A partir de Kafka au moins, tout ecrivain moderne authentique est la voix d'une littérature mineure, retive et en marge, qui parcourt à contre-courant le fleuve navigable et canalise de la littérature de la langue officielle.“

Nu pot să închei fără a mă referi la una din sugestiile interogative pe care le-am propus. Citatele din Zigu Ornea le-am parcurs „cu emoție și durere“. Mă gîndesc să-l informez, acolo unde se află, că nevrozele au lungi perioade de remisiune, (dezrădăcinarea mea tace și ea, sper să n-o deochi), dar nevindecabilă cu-adevărat rămîne despărțirea definitivă de prieteni ca el. Nu am uitat „încurajarea“ ta, spiritual-amară, cînd îți relatam furios unele grosolării editoriale post-decembriste: „Ai uitat că Zigu Ornea a murit!“ N-am uitat, dar...

Oleg SEREBRIAN

**POLITICĂ
și GEOPOLITICĂ**

**GEOPOLITICA
SPAȚIULUI PONTIC**

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

International House (cu sediul la Londra, cu 120 de centre în 40 de țări), liderul cursurilor de engleză pentru afaceri din România caută pentru angajare part time sau full time profesori de limba engleză, română, franceză, germană, italiană.

Cerințe:

absolvent al Facultății de Litere/Facultății de Limbi și Literaturi Străine, foarte bune cunoștințe de limbă străină, talent pedagogic, flexibilitate și adaptabilitate.

Cei interesați sunt rugați să trimită CV-urile la adresa de e-mail: hr@ih.ro sau prin fax la 3354490.

International House
THE INTERNATIONAL HOUSE WORLD ORGANISATION

www.polirom.ro

■ Gelu Ionescu
**Covorul
cu scorpioni**

■ Richard Wagner
Catrafuse

■ Andrei Codrescu
Mesi@

■ Michel Houellebecq
Particulele elementare

**Suplimentul
DE CULTURĂ**

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de lași

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

88,5 FM – BUCUREȘTI

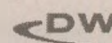
Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Noutăți în colecția „Critică și Istorie literară”

Mihai Zamfir
Cealaltă față a prozei

Radu G. Țeposu
*Istoria tragică & grotescă
a întrunecatului deceniu literar nouă*

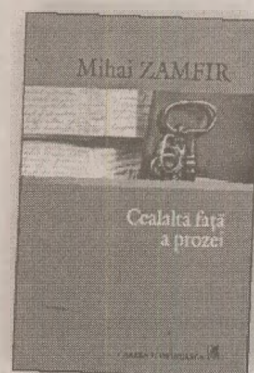
Au mai apărut:

Ana Selejan

Trădarea intelectualilor - Reeducare și prigoană

Vasile Popovici

Rimbaud

CONCURS NATIONAL DE SCENARII

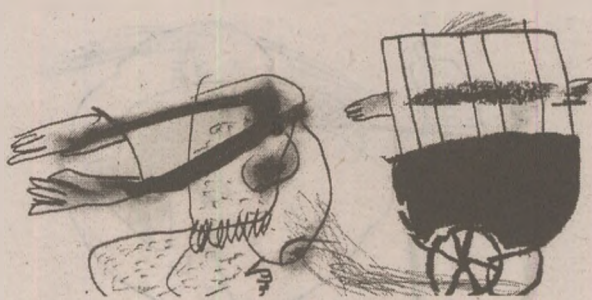
**FUNDATIA
ANONIMVL**

ORGANIZEAZA UN CONCURS NATIONAL DE SCENARII
DE FILM CU DOUA SECTIUNI: LUNGMETRAJ SI SCURTMETRAJ

PENTRU DETALII ACCESATI WWW.FESTIVAL-ANONIMUL.RO

Festivalul International
de Film Independent ANONIMVL

Delta Dunarii / Sfântu Gheorghe
14 - 19 august 2006, editia a III-a

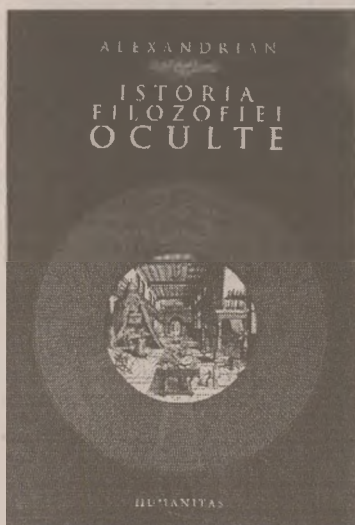
cultură

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Oficina păgînilor luminați

Sarane
Alexandrian,
*Istoria filozofiei
oculte*, trad. din
franceză de
Claudia Dumitriu,
Humanitas, 2006,
408 pag.

Trăim cu iluzia că tot ceea ce reprezintă la un moment dat mentalitatea unei epoci a fost rezultatul firească al evoluției gândirii omenești. Cu alte cuvinte, credem că există un progres implacabil ce guvernează această lume, iar de acest progres nu scapă nici ideile de natură filozofico-religioasă. În acest caz, ideile cărora li s-a îngăduit odată consacrarea publică și au devenit astfel expresia dogmatică a opticii unei vremi, acele idei s-au impus în urma unor pure și inofensive dezbateri teoretice. Cum s-ar spune, ele au câștigat pentru că cei care le-au susținut au avut dreptate, și nu pentru că adeptii lor ar fi avut ceva în plus: puterea.

Trecem cu vederea amănuntul că, în spatele izbînzii unei teorii religioase, se ascunde o realitate cîtuși de puțin teoretică: un raport de forțe grație căruia adeptii unei idei s-au dovedit mai puternici decît adversarii lor. Orice dogmă a reușit să se impună prin forță, și nu prin strălucirea argumentelor invocate în sprijinul ei. Ca să dai valabilitate unei gândiri filozofice sau religioase este nevoie de putere, de o frustă, brutală și promptă putere. Iar cînd puterea îmbracă forma instituției publice, ea devine autoritatea cea mai eficientă în instaurarea unei mentalități. Ea hotărăște dogmele care au dreptul să fie în vigoare și tot ea expulzează, din tărîmul ideilor îngăduite oficial, concepțiile considerate a nu fi pe potriva timpului. Pe scurt, ea hotărăște ce anume trebuie să creadă opinia publică.

Cartea eseistului francez Sarane Alexandrian — *Istoria filozofiei oculte* — este caleidoscopul acelor concepții omenești ce nu au atins niciodată stadiul dogmatic al gândirii oficiale. Ele nu au făcut niciodată școală și nici nu au întrunit consensul învățaților vremii, și totuși au avut mereu adepti și au stîmțit mai întotdeauna emulație.

Și, cu toate că nu s-au bucurat de recunoaștere publică, ele au avut parte de aureola unui prestigiu subteran: au fost comentate, disputate și asumate cu un zel a cărui intensitate a fost direct proporțională cu interdicția oficială de care au avut parte. Într-un cuvînt, au fost clandestine, trăind departe de ochiul aprobator al autorității dominante. Ele au rămas la stadiul sectelor religioase sau al atelierelor filozofice. Din ele s-au născut ereziile lumii sau simplele eresuri ale superstiției umane. Au fost interzise, condamnate și repudiate, dar au reușit cel mai adesea să reînvie sub altă formă. Într-un cuvînt, au fost persistente, maleabile și viguroase, altminteri ar fi pierit cu totul din memoria noastră.

Gnosticism, alchimie, astrologie, arte divinatorii, doctrine cabalistice, practici magice sau învățături medicale neconvenționale — toate aceste chipuri de manifestare ale gândirii umane au avut de înfruntat o redutabilă și copleșitoare autoritate instituțională: Biserica creștină. Iată de ce ideea de bază a lui Sarane Alexandrian este că, pînă la apariția creștinismului, nu se poate vorbi de o filozofie ocultă propriu-zisă. Cu alte cuvinte, tocmai creștinismul a fost cea autoritate coercitivă sub a cărei presiune puzderia de doctrine și practici neagreate de canonul creștin au fost silite să treacă în umbră. Decretate ca fiind păgîne și păcătoase, toate aceste învățături au supraviețuit prin adaptare: s-au retras din fața autorității și, trăind într-o formă clandestină, au ajuns să fie oculte într-un dublu sens: mai întîi, „oculte” întrucît erau oculte, adică ascunse și, în al doilea rînd, „oculte” întrucît erau ezoterice, adică împărtășite de un număr restrîns de adepti sau inițiați. Rezultatul a fost o țesătură întinsă de doctrine păgîne ce au dăinuit de-a lungul întregii perioade de dominare a creștinismului în Occident. Într-un fel, se poate spune că religiile pe care creștinismul le-a înăbușit prin expansiunea lui și-au luat revanșa prin mijlocirea acestor doctrine oculte. Ele au ros pe dinlăuntru doctrina creștină și, continuînd să existe în ciuda sancțiunilor exercitate asupra adeptilor lor, au făcut ca creștinismul să nu fie niciodată asimilat de gîndirea occidentală. Altfel spus, deși creștinismul a fost o mentalitate dominantă, oamenii, în intimitatea lor, au gîndit și s-au purtat altfel.

Tot ceea ce este decretat drept ocult are asupra minții noastre un dublu efect: mai întîi, naște o suspiciune spontană în virtutea căreia un iz reprobabil de secret primejdios începe să fie resimțit; în al doilea rînd, joacă un rol de incontestabilă momeală psihologică, căci, fiind vorba de un secret, acesta, tocmai pentru că e secret, nu poate să nu atragă. Și așa se face că, reprobabil fiind, ocultismul ispitește. Ispitește prin atracția pe care misterul o exercită asupra noastră și, poate mai important, ispitește prin nevoia de taină pe care o are ființa noastră. Avem nevoie de taină și de secrete, cam așa s-ar putea rezuma una din ideile cărții de față.

Poate cea mai incitantă idee a lui Sarane Alexandrian este chiar aceasta: dacă doctrinele și practicile oculte nu au dispărut este pentru că psihicul uman are nevoie de ele. Și are nevoie de ele deoarece, în intimitatea ființei noastre, magia este o dimensiune obligatorie. Nu putem trăi fără să recurgem inconștient la o serie de gesturi, gînduri și obișnuințe cărora, dacă am sta să le analizăm sursa, am fi siliți să le recunoaștem natura magică. Într-un cuvînt, omul a rămas o ființă cu deprinderi magice. Iar deprinderile acestea tind să fie cu atît mai pregnante cu cît lumea în care trăim este una tot mai științifică. Numai așa se poate explica cum, într-un secol în care tehnica și științele fac pretutindeni legea, interesul oamenilor pentru practici magice crește. Și nu e îndeajuns să-ți spui că de vină e numai îndobitocirea treptată la care sînt supuși cetățenii secolului XXI; la mijloc trebuie să mai fie și altceva, și anume nevoia noastră ascunsă, inconștientă și nemărturisită de a da vieții o culoare magică. Și atunci, dacă așa stau lucrurile, înseamnă că nu ne deosebim decît în detalii doctrinare de Cornelius Agrippa, Fabre d'Olivet, Hoëné Wronski, Eliphas Lévi sau René Guénon, ca să nu pomenesc decît de cîțiva dintre monștri sacri ai filozofiei oculte. În esență însă, și noi și ei sîntem ființe magice, aparținînd aceleiași oficine filozofice. Atîta doar că ei sînt păgîni luminați, în vreme ce noi sîntem niște creștini scăpătați.

Sorin LAVRIC

calendar

10.04.1912 - s-a născut Anton Breitenhofer
10.04.1914 - s-a născut Maria Banuș (m. 1999)
10.04.1922 - s-a născut Alexandru Țion (m. 1982)
10.04.1926 - s-a născut Virgil Chiriac
10.04.1935 - s-a născut Nicolae Roșianu
10.04.1936 - s-a născut Horia Gane (m. 2004)
10.04.1946 - s-a născut Vitalie Baltag (m. 1992)
10.04.1948 - s-a născut Elena Ștefănescu
10.04.1951 - s-a născut Mircea Scarlat (m. 1988)
10.04.1952 - s-a născut Richard Wagner
10.04.1977 - a murit Tiberiu Tretinescu (n. 1921)

11.04.1744 - a murit Antioh Cantemir (n. 1709)
11.04.1858 - s-a născut Barbu Delavrancea (m. 1918)
11.04.1898 - s-a născut Mircea Ștefănescu (m. 1982)
11.04.1907 - a murit Simion Florea Marian (n. 1847)
11.04.1924 - s-a născut Florian Grecea
11.04.1924 - s-a născut Ion Grecea (m. 1999)
11.04.1930 - s-a născut Mihnea Moisesescu
11.04.1936 - s-a născut Aurel Buiciuc
11.04.1942 - s-a născut Virgil Mazilescu (m. 1984)
11.04.1943 - s-a născut Ion Buzași
11.04.1944 - a murit Ion Minulescu (n. 1881)

12.04.1890 - s-a născut Vintilă Ciocâlțu (m. 1947)
12.04.1899 - s-a născut Tudor Teodorescu-Braniște (m. 1969)
12.04.1904 - s-a născut Mihail Steriade (m. 1993)
12.04.1930 - s-a născut Marcel Petrișor
12.04.1931 - s-a născut Paul Miclău
12.04.1935 - s-a născut C.D. Zeletin
12.04.1940 - s-a născut Mircea Martin
12.04.1944 - s-a născut Gheorghe Anca
12.04.1991 - a murit Ion Vitner (n. 1914)
12.04.2002 - a murit Platon Pardău (n. 1934)

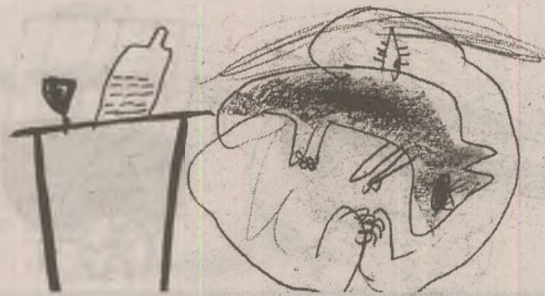
13.04.1889 - s-a născut Ion Trivale (m. 1916)
13.04.1914 - s-a născut Bogdan Istru (m. 1993)
13.04.1920 - s-a născut Gh. Bulgăr (m. 2002)
13.04.1924 - s-a născut Alexandru Lungu
13.04.1936 - s-a născut Nicolae Velea (m. 1987)
13.04.1944 - s-a născut Mira Lupean
13.04.1951 - s-a născut Ruxandra Berindei
13.04.1956 - s-a născut Ioan T. Morar
13.04.1974 - a murit Iosif Morușan (n. 1917)
13.04.1987 - a murit Marcel Constantin Runcanu (n. 1947)

14.04.1924 - s-a născut George Munteanu (m. 2001)
14.04.1932 - a murit Iacob Negruzzi (n. 1842)
14.04.1943 - s-a născut Florin Faifer
14.04.1947 - a murit Ioan (Iancu) Botez (n. 1872)
14.04.1950 - s-a născut Daniela Crăsnaru
14.04.1950 - s-a născut Viorel Varga
14.04.1954 - s-a născut Traian Furnea
14.04.1985 - a murit Al. Gheorghiu-Pogonești (n. 1906)
14.04.1998 - a murit Francisc Păcurariu (n. 1924)
14.04.2004 - a murit A.I. Zăinescu (n. 1934)

15.04.1927 - s-a născut Petre Luscalov
15.04.1929 - s-a născut Huszar Sándor
15.04.1964 - s-a născut Anta Raluca Buzinschi (m. 1983)
15.04.1988 - a murit Modest Morariu (n. 1929)
15.04.1997 - a murit Petru Creția (n. 1927)

16.04.1879 - s-a născut Gala Galaction (m. 1961)
16.04.1896 - s-a născut Tristan Tzara (m. 1963)
16.04.1916 - a murit N. Gane (n. 1838)
16.04.1926 - s-a născut George Iaru
16.04.1926 - s-a născut Lucia Olteanu
16.04.1928 - s-a născut Constantin Aronescu
16.04.1931 - s-a născut Al. Hanță
16.04.1935 - a murit Panait Istrati (n. 1884)
16.04.1936 - s-a născut Gheorghe Grigurcu
16.04.1937 - s-a născut Stelian Gruia (m. 1996)
16.04.1938 - s-a născut Iurii Grecov
16.04.1944 - s-a născut Oláh István
16.04.1951 - s-a născut Ion M. Cochinescu
16.04.1959 - s-a născut Grigore Chiperi
16.04.1984 - a murit Georgeta Mircea Cancicov (n. 1899)
16.04.1994 - a murit Mihail Crama (n. 1923)

17.04.1842 - s-a născut Theodor C. Văcărescu (m. 1914)
17.04.1895 - s-a născut Ion Vineanu (m. 1964)
17.04.1896 - a murit Traian Demetrescu (n. 1866)
17.04.1916 - s-a născut Magda Isanos (m. 1944)
17.04.1925 - s-a născut Simion Bărbulescu
17.04.1929 - s-a născut Dan Platon
17.04.1935 - s-a născut George Bălăiță
17.04.1940 - s-a născut Ion Oprisan
17.04.1945 - a murit Ion Pillat (n. 1891)
17.04.1955 - s-a născut Val Butnaru
17.04.1957 - s-a născut Cătălin Bursaci (m. 1975)
17.04.1966 - a murit Petre V. Haneș (n. 1879)

genealogie

Familia Nicolae Cartoian

Un arbore genealogic într-o revistă literară? De ce nu, gândind la faptul că disciplina însăși a istoriografiei literaturii se găsește sub spiritul tutelar al lui G. Călinescu, a cărui apetență pentru genealogii, pentru dezvăluirea obârșiei și a înruderilor diferiților scriitori, este ilustrată chiar de *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Nu e vorba numai de genealogia ideilor și a curentelor literare, ci chiar de cea a persoanelor care vin în cultură cu ereditatea lor biologică și spirituală. Nu altceva făcuse N. Iorga cu patru decenii mai înainte, în multe pagini din a sa *Istorie a literaturii române din veacul al XVIII-lea*, scriind – de pildă – despre Văcărești, despre Balăcești și despre alte neamuri.

Obârșia marelui istoric literar care a fost Nicolae Cartoian nu pare a fi un subiect cunoscut, motiv pentru care reproduc în cele ce urmează un arbore genealogic inedit al familiei sale. Forma originală este în ilustrația alăturată. Mai jos l-am transcris ca o enumerare în care prima cifră reprezintă numărul generației, iar cea de-a doua pe cel al persoanei din cadrul generației respective.

1.1. Preda Cartoian Postelnicu

- 2.1. Dinu, căsătorit cu Smaranda (fiica popii din Roata)
- 2.2. O fată, căsătorită Grăjdănescu
- 2.3. Ioniță, căsătorit cu Uța născută Nanoveanu. El proprietarul moșiei Nanov

Copiii lui 2.1.:

- 3.1. Tudorache
- 3.2. Eustațiu
- 3.3. Gheorghe, căsătorit cu Cleopatra
- 3.4. Iulica
- 3.5. Tina

Copiii lui 2.3.:

- 3.6. Gheorghe
- 3.7. Maria
- 3.8. Petruș
- 3.9. Manolache, căsătorit cu Maria
- 3.10. Costache, militar
- 3.11. Toma
- 3.12. Elena
- 3.13. Tincuța, căsătorită Lelescu

Copiii lui 3.3.:

- 4.1. Emilia, căsătorită cu Nicolae Niculescu
- 4.2. **Alexandru**, căsătorit cu Elena. [Emil Turdeanu a adăugat, cu scrisul său mărunț și ordonat:] Alexandru Cartoian, profesor de istorie, fost prefect de Vlasca, mort după o lungă închisoare comunistă. A publicat o carte despre Petru Cercel, la Scrișul românesc din Craiova, cam prin 1938. Într-o recenzie din "Gândirea", cartea este atribuită, dintr-o confuzie, lui N. Cartoian.

Copiii lui 3.6.:

- 4.3. Marioara, căsătorită Paraschivescu
- 4.4. Ieremia
- 4.5. Tanți
- 4.6. Elena
- 4.7. Lucia, căsătorită... [nedescifrat] veanu

Copiii lui 3.8.:

- 4.8. Mariana
- 4.9. Ionel

Copiii lui 3.9.:

- 4.10. Ionel (mort de tifos - 1918)
- 4.11. **Nicolae**, căsătorit cu Puica, despre care Emil Turdeanu adăuga: Sevastia Condeescu, sora profesorului univ. N.N. Condeescu, căsătorit cu Cornelia Paraschivescu, [au avut] un băiat, Sorin.

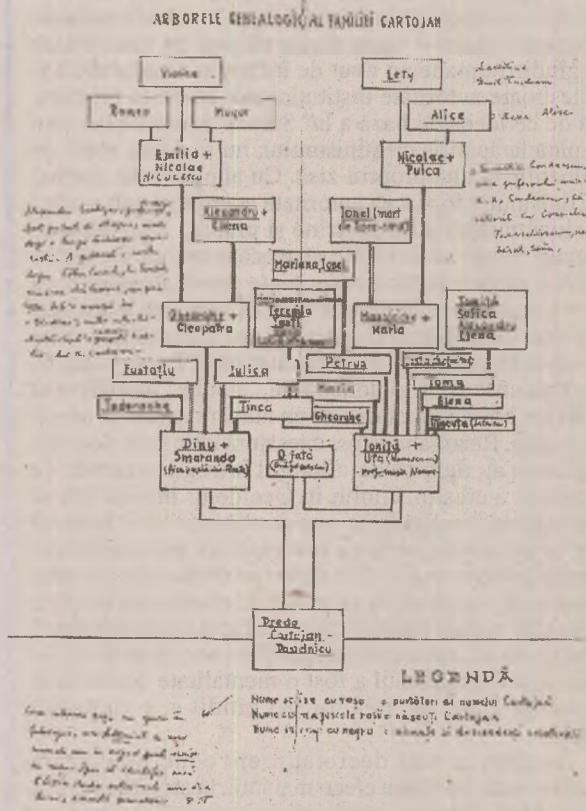
Copiii lui 4.1.:

- 5.1. Romeo
- 5.2. Viorica
- 5.3. Mugur

Copiii lui 4.11.:

- 5.4. Lety [adăugat de Emil Turdeanu: Laetitia = Emil Turdeanu]
- 5.5. Alice [adăugat de Emil Turdeanu: Maria Alisa]

Întâlnirea mea cu Emil Turdeanu s-a petrecut în august 1992 la Paris, mai precis la *Café de Cluny*, un loc cu mare încărcătură de boemă artistică și științifică, de la intersecția Bulevardelor Saint Germain și Saint Michel, peste drum de

termele romane de la Muzeul Cluny. Nu de mult încetase din viață soția sa și era foarte afectat de acest eveniment atât de trist. Deseori, în cursul conversației noastre, i-au dat lacrimile. M-a impresionat mult la acest savant naturalista și felul direct și modest de a vorbi. Cu acel prilej mi-a oferit și două numere din "Revue des Etudes Roumaines", excelenta revistă culturală a exilului românesc, pe care a editat-o de-a lungul multor ani. L-am cunoscut prin prietenul nostru comun – îndrăgesc să folosesc acest cuvânt – bizantinologul parizian-român Petre Ș. Năsturel care ne-a facilitat întâlnirea. Emil Turdeanu a fost, după cum este cunoscut, discipolul lui Nicolae Cartoian, pe urmele căruia a mers și cu a cărui fiică Laetitia – colegă cu el de facultate și apoi colaboratoare în profesiunea comună – s-a și căsătorit. După 1989, personalitatea filologului de la Paris a revenit după multe decenii în actualitatea românească prin două culegeri de studii, prin conferirea titlului de *doctor honoris causa* al Universității din București, precum și prin faptul că și-a donat biblioteca, cu o generozitate deosebită, Institutului de Istorie Literară "G. Călinescu".

Entuziasmului meu pentru iscodirile genealogice i-a răspuns prin acest arbore al familiei soției sale, în josul căruia a notat: "Sper să identifice mai târziu rudă soției mele care i-a trimis această genealogie". Autorul efectiv al spiței rămâne însă așadar necunoscut.

De ce ar prezenta interes comunicarea acesteia și discuția în jurul ei? Firește că este vorba de dimensiunile personalității lui Nicolae Cartoian, cel mai însemnat istoric al literaturii române vechi, cărturar fără opera căruia această disciplină nu poate fi concepută. Provenea așadar dintr-o spiță de mici boieri din Vlasca, de la vest de București, al căror nume provine de la localitățile "Cârtojani" sau mai degrabă "Vida Cârtojani". "Cârtojani" apare în prima jumătate a secolului XIX și sub forma "Cârtojeni". Conform *Marelui dicționar geografic al României*, Cârtojani era o "com[ună] rur[ală]", compusă din cătunele Cârtojani și Sadina, plasa Neajlovul, jud. Vlasca. E situată pe valea Drâmbovnicului. Moșia e proprietate a statului, fostă a mănăstirii Stavropoleos" (1899, vol. II fasc. I, p. 515). În anii din preajma nașterii

istoricului literar, mai precis "în 1886, avea 1954 suflete, din care 385 contribuabili" (*ibidem*, loc. cit.). În ceea ce privește localizarea geografică, "este departe de București de 34 kil[ometri], de Giurgiu de 60 kil[ometri]..." (*ibidem*, loc. cit.).

În legătură cu satul Roata care apare în spiță, trebuie precizat că în județul Vlasca (astăzi județul Giurgiu) există astăzi patru sate cu acest nume: Roata Cătunu, Roata de Jos, Roata Moșteni și Roata Mică. În amintitul *Mare dicționar geografic al României*, figurează comunele rurale „Roata-Cătunu” și „Roata-de-Jos”, precum și cătunul „Roata-de-Jos” (vol. V fasc. I, 1902, p. 256). Cel mai aproape de Cârtojani se află Roata Cătunu, cu o biserică – monument istoric – pictată în vremea lui Matei Basarab. Nanov, un alt toponim pe care îl întâlnim mai sus, se găsește lângă Alexandria, nu prea departe de localitățile amintite.

Cealaltă personalitate cunoscută a familiei Cartoian a fost vărul de-al doilea al istoricului literar, Alexandru Cartoian. Pentru a afla detalii despre el, *Enciclopedia Cugetarea* a lui Lucian Predescu se dovedește – oare pentru a câta oară? – foarte folositoare: "CARTOIAN, Alex[andru], prof[esor] secundar, n[ăscut] 1 Ian[uarie] 1901 în Vida-Cârtojani [de fapt Vida-Cârtojani], Vlasca. Licențiat în lit[er]e și filoz[ofie] București. Președ[inte]le org[anizației] Part[idului] Național-tărănesc de Vlasca. Deputat (1933), fost prefect. / Opera: *La legea adm[inistrativă]*, Buc. 1934; *Probleme de politică socială*, 1935" (p. 176). *La legea administrativă* constituie un discurs pronunțat la 14 martie 1934 în ședința Adunării Deputaților, iar *Probleme de politică socială*, un alt discurs prezentat în același for la 15 decembrie 1934, cu prilejul Mesajului Tronului. Lipsește din notița de enciclopedie. Cartea îl proiectează în posteritate pe Alexandru Cartoian: *Petru Cercel: Viața, domnia și aventurile sale*. La acestea trebuie, de asemenea, adăugat – după cum nota Emil Turdeanu în marginea arborelui genealogic – că Alexandru Cartoian a încetat din viață "după o lungă închisoare comunistă".

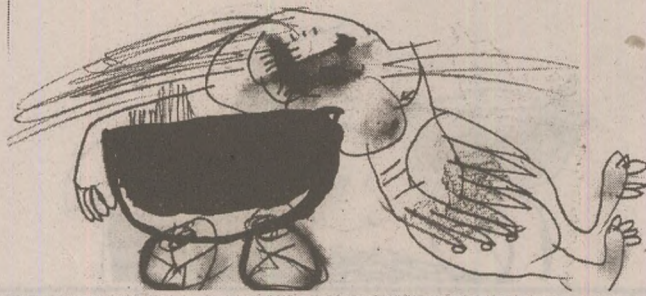
În legătură cu locul nașterii lui Alexandru Cartoian: Potrivit *Marelui dicționar geografic al României*, "Cârtojani-de-Jos, sau Vida Cârtojani, com[ună] rur[ală], compusă din cătunele Cârtojani-d[e]-[jos], Buciumul și Vida-d[e]-[s]us, pl[asa] Glavaciocul, jud[etul] Vlasca. Este situată în valea Glavaciocul, departe de București de 62 kil[ometri], de Giurgiu de 64 kil[ometri] și de Obedeni, reședința plășei, de 13 kil[ometri]. În 1886 avea 1278 suflete, din care 238 contribuabili" (*ibidem*, p. 516). Vida Cârtojani era un sat cu proprietate moșnenească, în vreme ce pământul din comuna Cârtojani se aflase, după cum am precizat mai sus, în proprietate mănăstirească și apoi de stat. Acest regim al proprietății face să presupunem ca probabilă originea neamului Cartoianilor din Vida Cârtojani, cu atât mai mult cu cât aici s-a născut și Alexandru Cartoian.

După cum se vede mai sus, primul membru cunoscut al familiei, Preda Cartoian Postelnicul a avut doi fii și o fată, căsătorită Grăjdănescu. Acesta din urmă a fost un nume cunoscut în lumea proprietarilor funciari de altădată. Din această familie provenea, de pildă, Constanța Grăjdănescu, soția juristului Andrei Rădulescu, ultimul președinte al Academiei Române de dinaintea instaurării regimului totalitar. Grăjdăneștii erau un sat aflat tot în fostul județ Vlasca și de la acest toponim s-a născut numele de familie.

În ceea ce privește numele tatălui lui Nicolae Cartoian, semnalează o neconcordanță: În genealogia de mai sus, apare "Manolache", în vreme ce în volumul II al recent apărutului *Dicționar general al literaturii române*, coordonat de acad. Eugen Simion, este trecut "Anghelache" (p. 107). Prenumele mamei este același în amândouă locurile: „Maria”, în dicționarul menționat, fiind amintit și numele ei de familie: "Petrescu". Nicolae Cartoian s-a născut în satul Uzunul, nu foarte departe de celelalte localități menționate mai sus, de care era legată spița Cartoianilor. Mergând cu mașina de la București spre Giurgiu se trece prin Uzunul, localitate cu nume vechi de origine turcă. *Marele dicționar geografic al României* o consemnează astfel: "Uzunul, com[ună] rur[ală], jud[etul] Vlasca, compusă din căt[unul] Călugăreni – Vartiade, reședința, Uzunul și Buturari ai moștenitorilor frații Dimitriu, Călugăreni – Moșteni și Călugăreni – Mănăstirea sau Crucea – de – Piatra, a statului, situate în gura văii Uzunul, pe coasta stângă a apei Călniștea, pl[asa] Călniștea, la 31 kil[ometri] de Giurgiu, 34 kil[ometri] de București și la 15 kil[ometri] de Ghimpați, reședința plășei" (*ibidem*, vol. V, fasc. 1).

Ar fi cu siguranță necesară o deplasare în localitățile amintite pentru a vedea ce s-a mai păstrat din urmele acestei familii. În zilele noastre, pentru a-i conserva amintirea, numele savantului Nicolae Cartoian a fost dat liceului teoretic din Giurgiu.

Mihai Sorin RĂDULESCU

literatură

Am scris în numărul trecut despre prima parte a anului 1927. Pe scena culturală românească, câteva puncte de interes: *nu*-ul lui Eliade (cu 7 ani înaintea celui ionescian) la Arghezi și la Iorga, apariția volumului de *Cuvinte potrivite* la Fundația Principele Carol, în 22 aprilie, „vinerea patimilor”, moartea tatălui lui Lovinescu două zile mai târziu, de Paște și, în duminica următoare, la 1 mai, „mare lectură din Arghezi” la cenaclul din strada Câmpineanu 40.

Ioana Pârvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

1927 – an de grație și dizgrație (II)

Plugarii împroprietăriți veneau să facă o cruce pentru cel ce zdrobise vechea nedreptate agrară”.

AUGUST

Cenaclul Sburătorul și agendele lovinesciene sunt suspendate în perioada de vară. Eliade scrie articole despre Hasdeu, a cărui activitate o admiră. Liviu Rebreanu încheie transcrierea romanului *Ciuleandra*: „De n-ar avea nici un succes, mie mi-e dragă *Ciuleandra* fiindcă în ea sunt instincte. Dar acumă toate în zadar: *Ciuleandra* s-a născut și e cum e. Mi-e dragă pentru că durerile nașterii ei au fost grele. Să-i dea Dumnezeu noroc în lume! E rândul *Răscoalei*.”

SEPTEMBRIE

Lovinescu își corectează „vertiginos” volumul III din *Istoria literaturii române contemporane, Evoluția poeziei lirice*. Eliade își începe în *Cuvântul* manifestul de generație, *Itinerariu spiritual*. Primul episod, publicat în 6 septembrie, dă câteva „linii de orientare”. Până la sfârșitul lunii se succed încă 4 secvențe: *Critica diletantismului, Către un nou diletantism, Între catedră și laborator, Experiențele*. Până în 16 noiembrie se vor publica toate cele 12 episoade ale manifestului, în care se mai discută despre cultură, misticism, ortodoxie. Replicile (între care cea mai convingătoare și echilibrată e a lui Șerban Cioculescu) nu întârzie să apară, dar Mircea Eliade nu mai poate fi, din acest moment, ignorat. Spre deosebire de recenzii sau proze, unde, la 20 de ani, publicistul are aceleași slăbiciuni ca mulți dintre congenerii săi (o excepție este Mihail Sebastian, matur de la primele texte), în manifestul de generație se conturează, încetul cu încetul, calități unice: o erudiție neobișnuită, nu numai ca diversitate de spații culturale și număr de autori bine asimilați, dar și o așezare deja temeinică a celor citite. În plus, o acută conștiință de generație, voință și un ton hotărât care-l vor transforma în lider.

OCTOMBRIE

Rebreanu urmează să plece la Paris cu soția și fiica, la sfârșitul lunii. Pentru a mai câștiga ceva bani, își cumpără o mașină de ocazie pe care s-o lase să funcționeze ca taximetru. Pe 19 octombrie îl vizitează la sanatoriul Gerota pe Camil Petrescu, operat de apendicită: „Interesante întrucâtva impresiile lui din timpul operației și a adormirii, apoi efectele injecției cu morfină...” La rândul său, Lovinescu notează în agende, în aceeași zi, „Îl vizitez pe Camil Petrescu la Sanatoriul Gerota (s.a.)”. Se împacă cu orgoliosul scriitor: „Planurile lui Camillo pentru *Universul literar*, e tandru pentru *Sburătorul*. Ar vrea să fiu, cu Rebreanu, centrul de atenție și exploatare a *Universului*”

NOIEMBRIE

În prima zi a lunii apare în *Ideea europeană* articolul lui Ion Barbu despre rivalul său (fusesse în centrul

atenției la cenaclul Sburătorul). *Poetica Domnului Arghezi* este un articol demolator, în care Arghezi este acuzat, în esență, că nu scrie poezie pură, cerebrală, așadar că lirismul său ar fi de o calitate inferioară, primitivă, pe măsura contemporanilor, de altminteri. Barbu poate fi scuzat: ca mulți poeți, nu acceptă decât valoarea poeziei din tipul pe care îl practică el însuși. Dintre replicile care i se dau imediat lui Barbu, cea mai inteligentă, cea mai elegant articulată vine de la colegul său de cenaclu, Felix Aderca: îl ia în serios exact cât să-i poată demonstra că greșește.

La 4 noiembrie, Camil Petrescu îi mărturisește lui Lovinescu, într-o discuție din nou agitată, că el a scris episoadele semnate Doamna T. din *Cetatea literară* și criticul notează, exasperat: „De aș scăpa de acest maniac!” La 13 noiembrie vitrinele librăriilor expun *Evoluția poeziei lirice* de E. Lovinescu. Strecurat între episoadele din itinerariu spiritual, Eliade își îl ia drept țintă de atae și pe Paul Zarifopol, deranjat că e numit în culise „cel mai inteligent om din România”. Îl numește în tot articolul „Domnul Paul” și îi contestă orice merit critic. Când Tudor Teodorescu-Braniște reacționează calificându-i articolul drept „pufoism intelectual”, Eliade devine violent: „Ești și dumneata bătrân, constipat, artritic, reumatic”. Mizând permanent pe separarea între bătrâni și tineri, Eliade scrie: „Scriu pentru că simt în nări neliniștea greu stăpânită a celor de-o seamă cu mine și ascult înarmarea surdă, războiul ce se pregătește între NOI și VOI”. Pe de altă parte scrie și un articol laudativ la adresa lui Densusianu și, de-a lungul anului, o mulțime de articole calme, corecte.

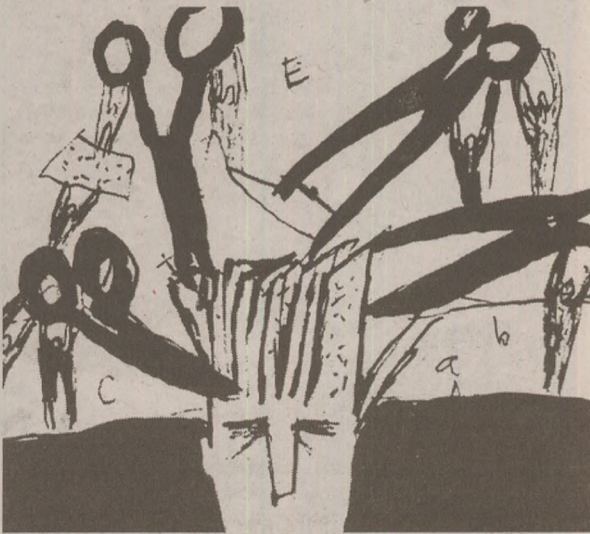
La 24 noiembrie încă „un doliu național”. Galaction notează: „Dimineața, la 7 fără un sfer s-a săvârșit din această viață feciorul lui I.C. Brătianu, el însuși Ion Brătianu, omul politic care a întrevăzut și a realizat România de azi. A murit pe neașteptate. Medicii spun că a murit de cutare boală infecțioasă, pornită de la laringe. [...] Moare ca prim-ministru”. Criza de după moartea lui Ferdinand se accentuează, iar Galaction nu va fi fost singurul care să se întrebe: „Ce vom face cu economia politică a lui Vintilă Brătianu? Ce vom face cu antisemitismul lui Anghelescu & Co? Cum ne vom împăca ori cum vom face să înceteze surghiunul principelui Carol? Sunt vremuri deosebit de grele și rele!”

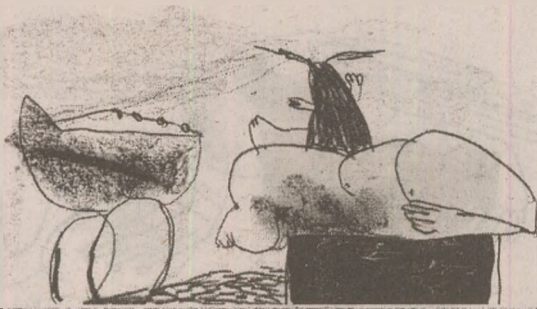
DECEMBRIE

Eliade mai scrie o dată despre Arghezi: *Glose pentru ei*, fără să-și schimbe poziția: „Suntem *mojici* pentru că am îndrăznit să spargem țipla vitraliilor gloriei scriitorului care a introdus injuria și murdăria (lipsită de furia duhului) în literatura română”. Ca adversarul e mult mai puternic se vede din faptul că nu-i replică tânărului, care tocmai din acest motiv pare înfuriat.

La 31 decembrie Rebreanu se întâlnește cu Arghezi și-i spune că nu-i găsește „nici un concurent azi în poezie”. Motive de efuziune n-ar fi avut, Arghezi îi desființase romanul *Ion*.

La sfârșit de an Galaction deplânge starea tineretului și blestemă, în maniera lui nu tocmai potrivită pentru un om al bisericii: „Cază vina și blestemul asupra acelor autori morali – mascați și nemascați – cari au sălbăticit tineretul românesc de azi!” (Va urma *La 20 de ani în 1927*).

arte

Marina Constantinescu

TEATRU

Cînd bate mistralul

Există un loc care farmecă pe multă lume. Din pricină, uneori, diferite. Unii merg în sudul Franței ca să privească cîmpurile de lavandă și să-și ametească simțurile cu aceste mirosuri și culori. Alții, ca să asculte muzică de operă la Aix-en-Provence, ca să se plimbe prin ruinele cetăților de la Arles sau Nîmes sau ca să admire echilibrul unui amfiteatru antic, încă bine conservat, ca cel de la Orange. Pentru oamenii de teatru, pentru scriitori și traducători, toate drumurile duc la Avignon și la Chartreuse, celebra mînaștire de pe celălalt mal al Rhonului, la Villeneuve-lez-Avignon, acolo unde podul mult cîntat își așeza, cîndva, și celălalt capăt. Peisajul este alît de schimbat în afara festivalului, încît poți să consideri că ai nimerit în altă parte. Totul este mult mai solemn, mai auster, mai misterios, într-un fel, atunci cînd agitația formidabilă a teatrului lipsește. Cînd teatrul este absent, ai ochii și pentru alte spații, pentru poveștile extraordinare de aici, ești atent la detalii altfel, privești altfel, te lași pătruns de încălzura locului, de energia lui specială, auzi zbuciumul apei și înțelegi, altfel, murmurul zidurilor. Ești prins de diurn, cu alte cuvinte, nocturnul teatrului neexistînd. Doar amintirile născute de el, imagini din spectacole, întîlnirile, fragmentele de discuții animă singurătatea pașilor.

La începutul lui aprilie, am ajuns, ca într-un prolog teatral, la Avignon. Mai exact, la Chartreuse. De obicei, în timpul festivalului, aici se țin spectacole lectură pe texte noi, poți să vezi mici spectacole experimentale de gest, de dans, este un fel de appendice-laborator al festivalului, de cercetare dramaturgică. Poți să citești în bibliotecă și să te pui la curent cu tot ce este nou în materie de teatru contemporan, asta nu doar în festival, ci, mai degrabă, în afara lui, este o bază de informații strînsă și organizată extrem de inspirat, poți să cumperi orice din librăria bine dotată din interiorul mînaștirii – am văzut și acum casete video cu și despre Kantor, pe care le-am achiziționat ca pe un trofeu acum zece ani – poți să bei un pahar de

vin roșu, să te plimbi și să descifrezi ceva, ceva din alcătuirea unei mînaștiri, din ritualuri, din ce este și ce nu este permis, poți să refaci trasee imaginare ale călugărilor de altădată. În această mînaștire pontificală construită în secolul al paisprezecelea de Papa Innocent al VI-lea există și pulsunile culturale ale prezentului imediat dar și ritmurile unei lumi închise, ordonată după cu totul alte legi. La Chartreuse s-a ținut, timp de două zile, un colocviu cu traducători despre traduceri. Discuția a mers în special pe textele din dramaturgia contemporană, pe felul în care circulă sau nu în culturi, pe statutul traducătorului, pe bugetele destinate culturii, altminteri, într-o scădere alarmantă, în particular încercînd să dezbaterem și despre necesitatea prospețimii traducerilor pe textele clasice, despre dinamica limbii, despre ce este viu sau mort în limbă, despre ce trebuie înnoit, despre relația regizor-text-actori-spectatori. În general, aici sînt invitați în rezidență scriitori și traducători din toată lumea: Ei locuiesc, ca și noi, participanții la aceste dezbateri, în interiorul mînaștirii, în chiliile călugărilor de altădată. Fără să-mi dau seama de la început, ușor-ușor, am fost prinsă în rigoare, într-un soi de disciplină, de ordine. Drumul spre chilia mea străbătea practic cea mai mare parte a curților interioare, pe care le parcurgeam succesiv. Deschideam cu chei mari, atinse de timp, dar și cu tîlc, cu manevre ciudate, cu rugă ascunse, porți de lemn care delimitau spații și ierarhii, care permiteau accesul tot mai adînc în inima mînaștirii. Urcam în chilia mea pe o scară strîmtă, din piatră roasă de ațîția și ațîția pași purtători de ațîtea și ațîtea gînduri, de zbucium, de povești, de revelații, poate. Pe o fantă, pe o aproape imaginară fereastră priveam cerul nopții sau al dimineții. Iar frigul chiliei părea că nu se va încălzi nicicum. Niciodată. M-a răvășit ritualul mînaștiresc și nu știu cît de pregătită am fost ca să trăiesc asta, acum. Am privit zorii. Mi se arătau sfioși. Mi-am dat seama că iubesc luna alît de tare și pentru că retragerea ei face posibilă minunea răsăritului. Am adormit cînd mi s-a părut că aud cocoșii cîntînd, și ei, sfios, într-un aer patriarhal. Și m-am abandonat lor. Blîndă.

Ochii mei a tras, lucid, și spre programul Festivalului de la Avignon de anul acesta, din iulie. În fiecare an, de cînd s-a încheiat mandatul lui Bernard Fevre D'Arcier, noii directori se asociază cu un artist, un creator cu care structurează profilul selecției. Este cea de-a șizecea ediție! În 1947, Yvonne și Christian Zervos au organizat în Palatul Papilor o expoziție de artă contemporană cu nume ca Picasso, Braque, Matisse. Au invitat, la recomandarea poetului René Char, și un tînar regizor, Jean Vilar. Așa s-a născut această nebunie care, an de an, prinde mințile oamenilor de teatru. Vilar și-a inventat un teatru, un text, actori, un spațiu mare gol, numeroși spectatori, cerul înstelat... Toată povestea asta a dat un nou suflu nu doar mișcării teatrale franceze, deși, poate, în primul rînd ei. La Avignon, teatrul se inventează, cum le place organizatorilor să spună. Dialogul între artiștii de peste tot mai are loc, se aud, se ascultă, se privește și, ce este incredibil pentru forța de distrucție a acestui secol, festivalul rezistă, se caută, se reinventează de ațîția zeci de ani ca o superbă aventură umană și artistică. Anul acesta, artistul invitat să dea forma programului este Josef Nadj, despre care s-a întîmplat să tot vorbesc în ultima vreme. Cei doi directori, Hortense Archambault și Vincent Baudriller, mărturiseau că în întîlnirile avute cu Nadj, două imagini,

două obsesii au revenit, iarăși și iarăși, în conversații: pămîntul ca evocare a rădăcinilor și identității; fluviul ca spațiu al mișcării, al posibilelor deplasări a unora către ceilalți. Am privit, din nou, Rhonul. Altfel. Pămînt, apă, teatru, identitate, dialog, căutare, palat, ziduri, mînaștire. Permanente metamorfoze, ca în spectacolele lui Nadj. Îmbogățite nu doar de dans, ci și de poezie, muzică, pictura, teatru, iubire, frămîntare, de zile, de nopți, de viață. El pregătește, special pentru Avignon, un nou spectacol, *Paso doble*, gîndit pentru locul bisericii Celestinelor, unde va putea să fie văzut între 16 și 27 iulie. Bartabas și celebrul său Teatru Ecvestru va susține un spectacol *Creație 2006*, iar Bartabas însuși, a cărui prezență în arenă este naucitoare și redefineste parcă nu doar circul, ci arta însăși, în rădăcinile ei, Bartabas, așadar, va juca *Răsărit de soare* la Cariera de la Boulbon, locul descoperit de Peter Brook pentru Mahabharata, introdus în circuitul festivalului, locul în care timp de douăsprezece nopți, exact acum zece ani, *Danaidele* lui Purcărete și-au spus povestea. Brook însuși va avea un spectacol, Joel Pommerai, Alain Platel, Alain Françon și Edward Bond, Frederic Fisbach... și cîți și mai cîți... și cîte și mai cîte...

Știam că în sud bate mistralul. Nu l-am prins pînă acum. Mi s-a părut o vorbă în vînt. Da' ce vînt! Bate, bate, tare, tare, îmi ia mințile. Tace. Deodată, mă trezesc cu el în ureche. Descifrez în vîntul șoptit ce-mi spune. Ca viața este un dar pe care trebuie să învățăm neîncetat să-l primim. Cu brațele deschise. Le deschid și eu. Ca să nu mă ia pe sus. Privesc cerul. Curățat, albastru, purificat, eliberat, strălucitor. Nici nu-mi dau seama cînd s-a făcut noapte. Mistralul bate, bate, tare, tare. Împreună cu directorul de la Chartreuse, îl conducem pe un bun prieten spre ieșirea din mînaștire. Pleacă... viața este un dar... cu o cheie imensă, François de Banes Gardonne deschide poarta bisericii. Ne face semn să intrăm. Încrămenesc. Arcurile gotice, liniștea, frigul, neliniștile din mine. În fața mea, în locul altarului dărîmat de un abulic locuitor al cetății, undeva prin secolul al optsprezecelea, se pare, fortul Saint-André. Luminat. Și copacii înverzîți dansînd în ritmul sălbatic impus de mistral. Sub ochii noștri înmărmuriți. Și cerul înstelat cercetat de privirea mea uimită. Peretele dărîmat, biserica deschisă spre înaltul unui albastru întunecat. Grandios spectacol. Profund. Simplu. Și stelele, și fortăreața luminată, și mistralul care suieră. Poarta se închide în urma noastră. Viața e un dar. ■

Afisul Festivalului de la Avignon - 2006

arte

M-a prins efectul de halo și am uitat cu desăvârșire de un personaj de care altminteri e greu să uiți zilele astea. Mai ales avînd în vedere impresia tristă pe care mi-a lăsat-o semnînd scenariul lui *Dear Wendy*, impresie pe care o propagă cu *Manderlay*. Mda, e vorba de Lars von Trier.

Un alt atac asupra S.U.A., pe care îl găsesc extrem de legitim: democrația impusă cu forța, gen „uitați unde ne-a adus pe noi, sigur o să vi se potrivească și vouă“, e tot un soi de dictatură, chiar dacă nu personală, ci conceptuală. De acord, dar de la un mesaj tare la o împachetare în limbajul hipersensibil al artei cinematografice (of, sforăi scriînd asta) e cale lungă, iar von Trier nu trece de jumătatea ei. De data aceasta, eroina cineastului danez aterizează pe o plantație și pune osul la emanciparea sclavilor.

Atenție – pentru că filmul nu mai e demult premieră, bănuiesc că l-ați văzut deja, această cronică deține ceva „spoilere“. Finalul (nu singurul) îi dă acestui film sărutul morții, tocmai pentru că se folosește de un artificiu, care îi sapă tot „realismul“. Or, cum l-am perceput eu, acesta era pariul primului film din trilogie, *Dogville*. Pot să filmez totul pe o scenă, în accepția ei convențională, care să sublinieze astfel granița dintre public și lumea imaginată pe care le-o propun, pentru ca apoi, tocmai arătîndu-le-o, să îi determin să o transgreseze printr-o sutură solidă? În ceea ce privește *Dogville*, răspunsul este da. Spre deosebire de *Manderlay*. Bizareria este că primul trece testul pariului folosindu-se de numeroase artificii de filmare și montaj dar lipsindu-se pe cît posibil de obiecte. Din nou, inversul i se aplică lui *Manderlay*. Acest lungmetraj are însă circumstanțele atenuante rezultate din așteptări. Mai exact, te aștepti ca eroina să scape, rezultă din cele două filme că ea e absolut esențială pentru ultima parte a trilogiei – pe care va trebui s-o așteptați ceva vreme, cineastul danez declarînd că mai trebuie să se maturizeze pînă să o realizeze. Bun, dar măcar să scape în mod convingător, nu evadînd într-un mod care îți sugerează că poate scăpa din orice situație luîndu-și tălpășița de-a lungul unei hărți a S.U.A. Nu de alta, dar la următoarea porție de trilogie anti-americană, s-ar putea să nu iei personajul în serios. Ceea ce are șanse mari să îți ruineze filmul...

Nu că eroina n-ar duce rolul în spate cu bine. Din nou, căutînd o echivalență, aș spune că dacă de Grace a lui Kidman îți era milă pe motive estetice, la Dallas-Howard (fata regizorului Ron Howard, veteran, în curînd pe piață cu atrocitatea de *Cod al lui da Vinci*), te impresionează inocența. Dar milă nu-ți poate produce, pentru că von Trier a zaharisit încercările prin care trece eroina, reducîndu-le la o dezamăgire amoroasă. Un defect notabil al lungmetrajului rezidă la capitolul potențarea tensiunii. Gîndind la *Dogville*, revăd o eroină care în majoritatea timpului e neajutorată, stare din care trece la o exploatare cruntă. E drept, ambele eroine n-au habar de natura umană și o dau în bară de cîte ori încearcă s-o remedieze. Cu diferența palpabilă că Grace 2 are mult mai multă putere, fizică de-a dreptul. Deciziile ei au susținere armată. Niciodată ea

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

Danez & american

nu se află în primejdie fizică, chiar cînd aportul gangsterilor lui tati e absent. Așa că tot filmul se reduce la un joc psihologic, al cărui rezultat e ușor de ghicit. Chiar dacă și la *Dogville*, trema era recognoscibilă, dai de ea în literatura americană la tot pasul. Ca să nu mai zic că reprezintă o angoasă predictibilă: e firesc ca America, cîndva o țară a spațiilor largi, să trăiască tarată de pericolul buzunarelor de anormalitate comunitară care se creează în pliurile acelorasi spații.

Paradoxul filmului e că von Trier are milă de audiență și-l reduce la vreo 138 de minute, dar nimeni nu-i ceruse să dilueze și conținutul. Repet: joc psihologic, deci singurul cîrlig oferit spectatorului e cerebral. Dialogurile, ca de obicei, nu duc lipsă de inteligență (conced, obiceiul s-a sistat la *Dear Wendy*). Dar chiar nu mai pricepi nimic: intriga cunoscută vine la pachet cu implicarea emoțională a spectatorului, pe cînd cea năi puțin previzibilă decît prima lasă privitorul, ca să folosească o comparație dragă

lui Kobo Abe, rece „ca un pește congelat“. Toate astea din partea unui regizor și scenarist la care te așteptai să nu te aștepti în privința modului în care va evolua povestea...

Tot anti-american, dar de o infinit mai multă subtilitate, se pare că este Duncan Tucker, la rîndul lui regizor-scenarist, care a dat lovitura cu al treilea film, *Transamerica*, premieră mioritică proaspătă. Americanii n-au avut ochi decît pentru actrița din rolul principal, Felicity Huffman, (Glob de Aur, nominalizare la Oscar), europenii au apreciat și restul. Povestea nu e complicată: Bree, un transexual pe cale de a deveni femeie 100% și Toby, un adolescent, străbat noul continent cot la cot, fără să știe prea multe unul despre celălalt. La început...

E vorba de un „road flick“, în care America slujește doar de fundal. Din punctul de vedere al personajelor înfîlnite de protagoniști, S.U.A. sunt invizibile. Nu reprezintă nici țara tuturor posibilităților, nici *show-ul* de putere mondială pe care îl vezi pe CNN, nici statele ațit de discrepante pe care le vezi în filmele lui Moore. E un pămînt pe care domnește o confuzie generală: corectitudinea politică e absentă în sînul familiei, chiar și cînd în chestie e religia consortului. Pînă și cînd e vorba de propriul sex, îți poți permite indecizia. Doica negresă, ațit de tandra și atentă în clasice precum *Pe aripile vîntului*, e azi surdă de-o ureche, chioară și incapabilă să își protejeze preferații. Nici indienii nu mai sunt ce-au fost. Se îmbracă în cowboy pentru că așa le-o cere comoditatea, plus că adoptă prenumele unor președinți americani, cu toate că de familie îi cheamă „Multe Capre“. Ceea ce gîdilă în mod plăcut cerebelul la acest film – în care altminteri cîrligul emoțional e prezent din plin – e modul în care abordează aceste situații nu tocmai convenționale. Nu le exploatează senzaționalismul, reducînd personajele la un fel de „găina care naște pui vii“. Nici nu le privește cu condescendență. Cu alte cuvinte, le tratează normal. Iar aceasta e contradicția cea mai flagrantă cu America portretizată de filme și de mass-media.

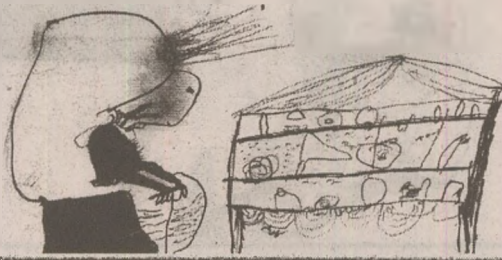
Rolurile sunt excelente, și cel al lui Felicity Huffman (vezi cvartetul de *Neveste disperate*), și acela interpretat de Kevin Zegers. Pe de altă parte, cel puțin în ceea ce o privește pe protagonistă, scenariul o ajută extrem de mult. Ditează o feminitate puțin apăsată: pastelurile continue, vestimentația de profesoară, canapele înflorate, manierisme uneori de țată (aproso de S.U.A., unde bunul-gust și educația pot merge mînă în mînă cu kitsch-ul), mersul „de domnișoară“ și tot așa. O altă caracteristică ațit de neamericană a lungmetrajului se găsește la capitolul umor. Foarte apropiat de cel britanic, laconic, caustic, mereu cu o nuanță de auto-zeflemea. Din nou, n-ai cum să nu observi replicile eroinei, plus discrepanța dintre vocabularul elevat folosit de ea și modul în care vorbesc cei din mediul ei. Contrastul este altminteri necesar pentru a puncta alienarea lui Bree, izolarea completă – cu excepția terapeutului ei – în care trăiește. Firește, înșingurarea este temporară, ea fiind „planificată“ să se sfîrșească odată cu schimbarea de sex. ■

Manderlay

Transamerica

m u z i c ă

Ștefan Gheorghiu 80

Moveleanu, violonceliștii Răzvan Suma și Tiberiu Ungureanu, pianistul Nicolae Licareț; ...un veritabil dialog al generațiilor de muzicieni sosiți la sărbătorirea maestrului Gheorghiu; ...o comuniune întru muzică împlinită cu participarea unui impresionant număr de melomani; ...cu toții am ținut a fi alături de cel care direct sau prin intermediul elevilor

săi ne-a prilejuit aici, la Ateneul Român, bucurii muzicale, momente de muzică dintre cele mai importante.

A definit, la noi, Ștefan Gheorghiu, ceea ce se poate denumi ca fiind o adevărată școală violonistică? Cred că da; ...a acționat de la nivelul disciplinei formației instrumentale și până la treptele cele înalte ale măiestriei artistice; ...atât la nivelul formației violonistice generale – cultivarea cântului în ansamblu, a domeniului prețios al muzicii de cameră – cât și la nivelul înalt solistic. Sursele sunt și acestea prețioase; au fost cercetate, au fost experimentate „in vivo”, personal, de violonistul Ștefan Gheorghiu, în zona unei prodigioase cariere solistice; ...au fost asimilate, au fost elaborate, provin din importante direcții, din școala franceză, din cea rusă, din surse autohtone. A studiat cu această carismatică personalitate care a fost Vasile Filip, apoi cu Garabet Avakian, cu David Oistrach. A debutat solistic sub bagheta acestui uimitor muzician de largă acțiune în contextul vieții noastre muzicale care a fost – în deceniile de mijloc ale secolului trecut – Mihail Jora. A activat – decenii în șir – în domeniul muzical cameral în compania unor mari muzicieni, în compania pianistului Valentin Gheorghiu, a violonceliștilor Radu Aldulescu, Vladimir Orloff, Cătălin Ilea. A activat în juriile unor importante competiții violonistice internaționale. A fost profesorul unui impresionant număr de muzicieni violoniști, câțiva dintre aceștia veritabile personalități afirmate în contextul dinamicii actuale a vieții muzicale internaționale. Câțiva dintre aceștia au luat parte, zilele trecute, la această mare sărbătoare a muzicii, a vieții noastre muzicale. Evitând a se aventura într-un discurs formal, cu un umor care nu l-a părăsit niciodată, de la nivelul podiumului de concert, Ștefan Gheorghiu ne-a urât la rândul său, celor din sală, să ajungem și noi la bucuria de a savura vârsta domniei sale. Ne vom strădui încercând a observa pildele de viață și de munca ale maestrului Ștefan Gheorghiu.

La mulți ani, stimate maestru!

Dumitru AVAKIAN

Correspondență din Lausanne

Seară-eveniment

Opera din Lausanne a trăit zile memorabile cu prezența marii soprane Mariana Nicolesco, invitată să ofere timp de o săptămână Cursuri de Măiestrie Artistică, *Master Classes* dedicate lui Mozart, la care au fost admiși artiști la început de carieră alături de cele mai frumoase voci ale Conservatorului din Lausanne și de șase tinere voci din România.

În lumea lirică, Lausanne a luat locul de frunte monopolizat până nu de mult de Geneva, pe atunci sub direcția lui Hugues Gall, care a preluat ulterior Opera din Paris. Asta, odată cu venirea lui Eric Vigié. Stăpân absolut pe secretele teatrului liric, el și-a început parcursul în lumea muzicii ca instrumentist, comist mai precis, a strălucit apoi ca regizor în multe spectacole de succes în diverse teatre europene, înainte de a deveni director artistic al Teatrului Regal din Madrid, unde s-a remarcat timp de opt ani, înainte de a prelua Teatrul Verdi din Trieste și apoi Opera din Lausanne.

Anul Internațional Mozart, 2006, i-a oferit tânărului nostru director prilejul de-a antrena publicul în evenimente de semnificație și de nivel european, înțelese ca performanță a cântului, dar și ca act de cultură, fondator, atrăgând în cetate cu încetul un public nou, chiar și din Geneva și, mai cu seamă, mulți tineri.

Nimic nu putea fi mai fascinant decât ultimul spectacol mozartian semnat de Giorgio Strehler, *Così fan tutto*, magistrală probă de integrare a *commediei dell'arte* în teatrul liric, de inventivitate scenică, de interpretare vocală, cu recitativele în limba italiană desăvârșite, deși tenorul era grec, mezzosoprana elvețiană și baritonul spaniol. Toți aplaudați cu entuziasm de public, începând cu soprana Daniela Mazzucato, în Despina, și cu excelentul tânăr dirijor francez Jean-Yves Ossonce.

Mariana Nicolesco împreună cu Eric Vigié, directorul Operei din Lausanne

Spectacolul a fost dublat de o splendidă expoziție închinată creației lui Giorgio Strehler în lumea operei, mai exact aventurii sale în magicul univers mozartian, expoziție itinerantă de Piccolo Teatru, teatrul său.

Zi istorică, seară istorică, acel 27 octombrie, în care se împlinesc 200 de ani de la premiera absolută la Praga a „operei operelor”, cum se spune despre *Don Giovanni*, care coincidea cu prima zi a repetițiilor cu această capodoperă la Teatrul alla Scala, și avea să culmineze cu senzaționalul *Recital Mariana Nicolesco*, în regia lui Giorgio Strehler, la Palazzo Clerici din Milano, și anume în superba sală cu acel vast și minunat plafon pictat de Tiepolo, în care genialul adolescent salzburghez debutase în capitala Lombardiei. În seara în care Mariana Nicolesco a cântat arii compuse de Mozart la Milano la vârsta de cincisprezece ani, Strehler a dat citire acelui text inspirat, esențial, patetic, în care-l implora pe copilul minune al muzicii ca, din altitudinile în care se află, să vegheze la deplina realizare a intențiilor sale în spectacolul care începea să se închege la Scala, și să ierte greșelile eventuale, care tot într-un parcurs de dragoste infinită se înscriu.

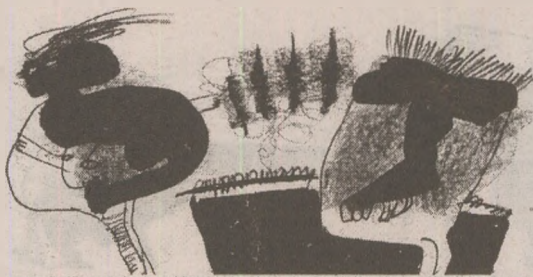
Toată lumea o aștepta pe Mariana Nicolesco la Lausanne,

unde entuziasmase audiența cu acea splendidă cantată de Meyerbeer *Gli Amori di Teolinda*, după care presa titra: *Le passage d'une Diva*: pe-aici a trecut o Divă.

Dar nimeni nu se aștepta, nici măcar Eric Vigié, care a asistat de-a lungul anilor la nenumărate și glorioase apariții ale marii artiste pe multe din scenele Europei, ca Mariana Nicolesco, inegalabilă Donna Elvira, Elettra, Vitellia, Cinna, să ne ofere acel fantastic, de neuitat *Master Class – Spectacol mozartian*, împreună cu tinerii săi discipoli (Mihaela Maxim, Marta Sandu, Marina Anastasiu, Florin Ouatu, Levente Molnar, Zoltan Naghi) la încheierea Cursurilor de Măiestrie Artistică, în 25 martie 2006.

Peste două ore de *Master Class – Spectacol* cu Mariana Nicolesco, peste douăzeci de minute de aplauze și ovații au încununat o seară-eveniment. Și nu e de mirare că mai mulți artiști români au fost invitați să apară pe scena Operei din Lausanne, că toți ceilalți tineri de talent vor merge în România la Concursul *Darclée*, și că Mariana Nicolesco a fost invitată să revină în fiecare an la Opera și la Conservatorul din Lausanne.

Florian DUBOIS

arte

Pavel Șuşară

CRONICA PLASTICĂ

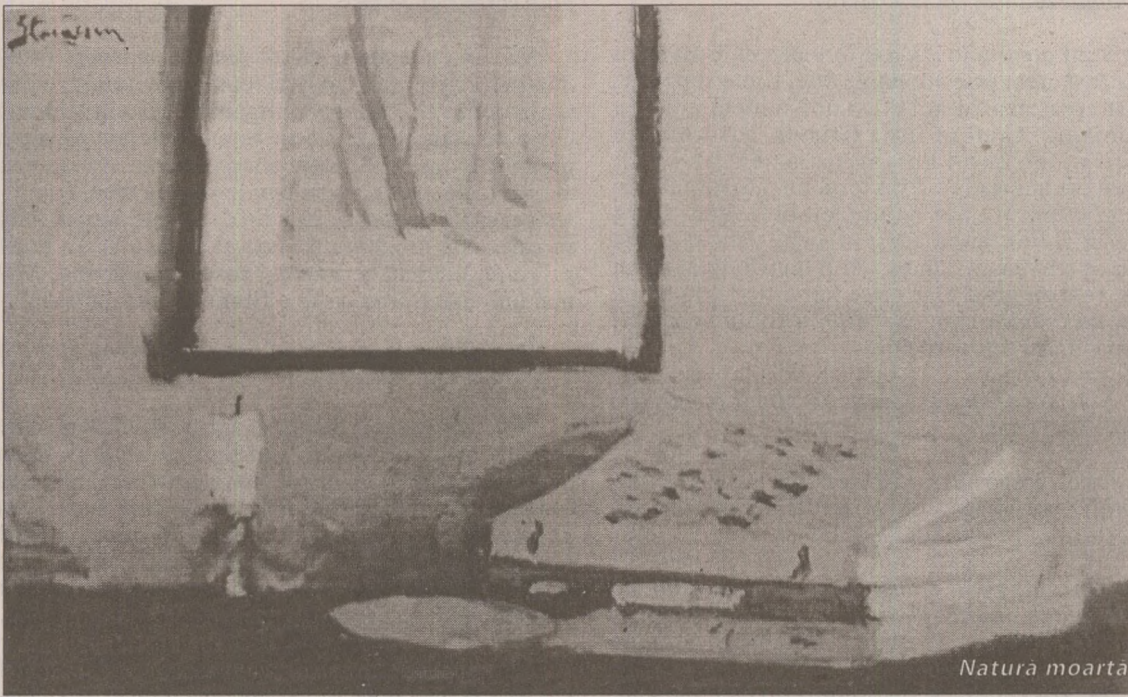
Eustațiu Stoenescu (rememorare)

pedagogică, trăia în incontinență reverii medievale pe care le și oferea publicului sub forma unor impozante compoziții istorice. Nu e greu de presupus că trecerea lui Stoenescu de la sumarele lui exerciții de pictură de pînă atunci – pe jumătate superficiale prin absența unei supravegheri calificate, pe jumătate sentimentale și cu miză minoră prin raportarea la grigorescianismul tardiv – la marile compoziții istorice, cu bărbați celebri, cu bătălii crîncene și cavalcade amefitoare, nu a fost tocmai ușoară și nici lipsită de importanță. Însă rapiditatea cu care a rezolvat proba de examen la Academia Julian, în admirația comisiei și chiar a bătrînului profesor, dovedește, fără prea mari îndoieli, că înărul Stoenescu avea o excepțională dexteritate și o putere aproape naturală de a găsi cu promptitudine soluții convingătoare. Cel mai important moment din această perioadă, dar și unul dintre evenimentele artistice care dezvăluie psihologia, vocația și disponibilitățile creatoare ale tînărului artist, precum și o anumită perspectivă morală care se profilează acum, este acela al dublului său debut din 1905. La doar douăzeci și unu de ani, foarte apropiat profesorului său J.-P. Laurens, în atelierul căruia îi cunoaște acum pe celebrii sculptori A. Rodin și A. Bourdelle, el expune aît la Paris, în cadrul Salonului oficial, organizat de Societate des Artistes Français, cît și la Craiova, în cadrul Societății artistice «Theodor Aman». În mod semnificativ pentru natura personalității sale și pentru temperamentul său artistic, el se comportă cu acest prilej, într-o perspectivă imediată, *comme il faut*, adică detașat,

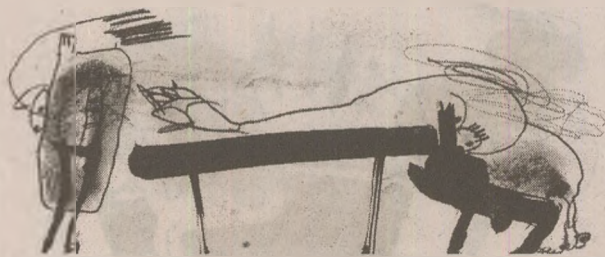
cu o exactă intuiție a contextului, puțin oportunist și puțin schizoid. Adică dublul său debut este, cu alte cuvinte, un debut duplicitar. Fiecareia dintre cele două categorii de privitori, el le oferă nu aît consecința unor meditații personale sau a unui travaliu de atelier care să-l reprezinte ca stadiu profesional și ca aspirație artistică, ci exact ceea ce tînărul pictor crede că în cele două locuri se așteaptă de la el. La Paris expune lucrarea **Supa populară** (La Soupe populaire), o compoziție complicată, cu numeroase personaje și arhitecturi colosale, care fletează în mod evident gustul de cronicar medieval și de comandant de oștiri pe pînza al lui J.-P. Laurens și al mediului academist, în general, iar la Craiova expune un **Ciobănaș**, o **Țărancă**, un peisaj dulceag, un studiu de compoziție etc., în evidentă filiație grigoresciană. Faptul că el nu încurcă lucrările, adică nu trimite **Supă...** la Craiova și **Ciobănașul** la Paris este o precece probă de luciditate, de înțelegere corectă a scopurilor imediate ale artei și de simț managerial, *avant la lettre*, al artistului. De altfel, acest tip de strategie care mizează pe captarea bunăvoinței privitorului, prin flatarea stereotipurilor lui mentale, nu este nici pe departe izolat în lunga sa carieră. Douăzeci și cinci de ani mai tîrziu, la marea expoziție de la Galeria Durand Ruel din New York, poate cel mai important eveniment din întreaga sa carieră, el expune și o lucrare realizată special pentru acest moment, un „portret în mărime naturală al celebrului artist chinez Mei Lang-fang, care în ultimele două luni devenise idolul poporului american”. Este evident că această lucrare nu-l urmărea pe Eustațiu Stoenescu încă de pe vremea studenției lui pariziene, dar ea cădea perfect în expoziția unui european care nu făcea doar dovada unei mari îndemînări artistice, ci și pe aceea a unei la fel de mari sensibilități față de prosopetele mituri ale locului. Faptul explică, într-o măsură convingătoare, acea situație doar aparent ciudată; anume zilele de glorie și mai apoi anii grei de uitare. Primele sînt chiar efectul acestei neobișnuite îndemînări a pictorului, extinsă pe un spațiu foarte larg: îndemînare tehnică, îndemînare tactică, îndemînare strategică, îndemînare în actul de comunicare cu piața de artă și cu actorii ei individualizați. Figură artistică rece, complet neimplicată din punct de vedere afectiv, Eustațiu Stoenescu este disponibil pentru orice tip de solicitare și este prezent la orice formă de apel pentru că, în esență, este absent într-un mod superior. El nu participă cu adevărat nici la dramele timpului, nici la frămîntările individuale și nici măcar la convulsiile artistice care au loc chiar sub privirile sale. Însă tocmai din pricina acestei neutralități, ajutat și de o manualitate ieșită din comun, el a ajuns un pictor oficial, și în sensul restrîns al cuvîntului, adică al unei lumi relativ închise, dar cu o mare influență publică, și în sensul larg al cuvîntului, în speță exponent al unui spirit confortabil, corect și previzibil, care nu pune nici o problemă incomodă și rezolvă totul cu acea iluzie a siguranței și a stabilității care, pe bună dreptate, este percepută mereu ca o maximă garanție. ■

Portret

Natură moartă

interviurile româniei literare

Vladimir Sorokin în limba română

După recenta apariție, la Editura Curtea Veche, a celui mai important roman al prozatorului, scenaristului și pictorului rus, Vladimir Sorokin, *Gheața*, în traducerea Denisei Fejes, propunem cititorilor noștri un interviu cu autorul (care acceptă extrem de rar dialogul cu jurnaliștii) și un altul cu autoarea versiunii românești, deja remarcată de criticii specializați în cronica traducerilor ca o performanță.

Vladimir Sorokin s-a născut în 1955.

A scris, printre altele, *Dimineața lunetistului*, tradus și în românește în 2004, la Ed. Paralela 45, *Inimile celor patru*, *A treizecea iubire a Mariei*, *Slănina albastră*. Cărțile lui sunt traduse în zeci de limbi și citite în toată lumea.

Romanul *Gheața* face parte dintr-o trilogie apărută deja integral la Moscova. (D.J.)

Doina Jela: Stimate domnule Vladimir Sorokin, ați declarat, și proza dvs. pare s-o confirme, că doriți să răsturnați toate concepțiile despre literatură ale ultimelor două secole. Totuși, cu care dintre scriitorii ruși vă simțiți înrudit și care dintre ei v-au ajutat să vă formați propria viziune despre scris?

Vladimir Sorokin: Nu am avut nicidecum intenția bezmetică de a „distrage literatura rusă”. În primul rând, pentru că asta nu ar prezenta interes. În al doilea - pentru că, în principiu, este imposibil. Mi-am curățat, pur și simplu, un spațiu, ca un buldozer, împingând la stânga construcțiile de beton ale realismului socialist, iar la dreapta - proza puritană rusă a secolului al 19-lea. Nu încerc să distrug ceva, dimpotrivă, vreau să întregesc ceva, extinzând frontierele admisibilității. Iar dintre scriitorii ruși, îmi sunt cu adevărat aproape Tolstoi și Gogol.

DJ: De unde credeți că vine înzestrarea artistică, de la Dumnezeu sau de la Diavol?

VS: Sunt credincios. Cred în ideea că Universul nostru a fost creat prin strădania unei ființe supreme, că a fost creat pentru noi și că noi suntem unici în acest Univers. Cred în Iisus Hristos, sosit printre noi pentru a ne dărua un nou testament al vieții: „Îndurare cer, nu jertfă”. Prin forța lor, aceste cuvinte sunt echivalente unei bombe cu hidrogen. Dacă oamenii ar fi trăit după acest precept, fără să ucidă și fără să se strivească, lumea s-ar fi transformat. Harul literar este o enigmă. Dar orice har artistic, la fel ca iubirea, ne reamintește că suntem ființe cosmice, și nu „mașinării din carne”.

DJ: Mai aproape de noi, de la cine din familie moșteniți acest dar?

VS: Întâia dragoste pentru literatură mi-au insuflat-o părinții. Am crescut într-o familie de intelectuali, oameni de știință sovietici.

DJ: Un film făcut de un tânăr regizor, după un scenariu al dvs., numit 4, m-a făcut să mă gândesc la filmul lui Gherman, Krustaliyov, mașina mea, despre agonia și moartea lui Stalin. E atât rafinament și atât provocare, atât singurătate a autorului cu lumea lui, încât există riscul să se întrurpă contactul cu destinatarul

Vladimir Sorokin

„Pentru mine, literatura e un animal liber”

operei lui. Riscați și dvs. asta, reducând periculos funcția de comunicare a limbajului. Atunci pentru cine scrieți și de ce?

VS: Nu pot spune că tot ceea ce cuprinde filmul 4 îmi este apropiat. Un film reprezintă, totuși, voința regizorului, el schimbă obligatoriu ceva în scenariu. Când am scris acel scenariu, m-am gândit la pierderea propriei biografii de către omul modern. A fost, în ce mă privește, principala idee. În opinia mea, filmul a ieșit excesiv de dur, și asta din cauza ultimei lui părți, în care este prezentată viața sălbatică și, în multe privințe, hidoasă a unui sat rusesc muribund. Mi-e mai aproape prima parte a filmului, cea „urbană”.

DJ: Cum scrieți și ce altceva credeți că ați putea face cu același succes?

VS: De regulă, încep să scriu de cu zori, chiar înaintea micului dejun. Îmi iau apoi micul dejun, continuu să scriu și închei cam pe la ora 13.00, apoi iau prânzul și mă străduiesc să nu mai scriu - îmi găsesc alte preocupări. Locuiesc în împrejurimile Moscovei, acolo este casa mea, și sunt multe de făcut într-o gospodărie. Ce aș fi fost dacă nu deveneam scriitor? Pictor, probabil, sau bucătar.

DJ: În 2002 din cauza romanului Goluboe salo, o organizație, „Idușcie vmeste”, a încercat să vă bage la închisoare pentru pornografie. În ce a constatat acea

campanie și ce v-a spus ea despre societatea rusă contemporană?

VS: Cât m-am săturat să tot povestesc istoria asta despre „Idușcie vmeste”! Este o organizație pro-Kremlin, care încearcă să organizeze cumva și să orienteze tineretul conform principiilor care au stat la baza Comsomolului sau a Hitlerjüngend-ului. În anul 2002, a manifestat împotriva scriitorilor „nocivi”, care, în opinia lor, corup tineretul nostru. Era vorba de trei scriitori nocivi - V. Pelevin, V. Erofeev și eu. Membrii organizației „Idușcie vmeste” mi-au rupt cărțile în fața Teatrului Bolșoi, cu care încheiasem un contract pentru libretul unei opere. Apoi împotriva mea a fost intentat un proces pentru răspândire de material pornografic. Ancheta a durat un an, dar am câștigat procesul. Asta-i toată povestea.

DJ: A apărut recent în românește romanul dvs. *Gheața*. Ce loc ocupă el în creația dvs., cum va raportați acum la el? Cât de departe vă aflați de el în experimentele, căutările dvs.?

VS: Romanul *Gheața* este foarte important pentru mine. Și nu doar acesta (el reprezintă a doua parte a unei trilogii), ci întreaga trilogie consacrată Frației Lumini. Am terminat trilogia anul trecut, în Rusia ea a fost publicată într-un volum masiv. Pentru mine, istoria aceasta este o încercare de a privi omenirea din afară, cu ochi nepământești. În ce măsură am reușit - rămâne să judecați dumneavoastră, cititorii.

DJ: Ați declarat undeva că romanul *Gheața* nu este o critică a totalitarismului, ci o parabolă a nevoii umane de puritate. De ce credeți că nevoia de puritate a marilor vizionari, care ne aduce atâtea ponoase, ar trebui să rămână mai importantă decât teama noastră, profund morală, de a nu face și de a nu îndura raul?

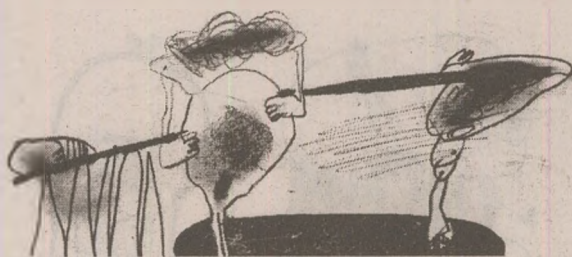
VS: Nu sunt membru al acestei secte, și nu îi împărtășesc cătuși de puțin ideologia. Dar dacă dumneavoastră ați crezut că aceasta este propria mea ideologie, se cheamă că romanul este izbutit! Da, îmi compătesc eroii, dar altfel nu e cu puțința: nu poți scrie urându-ți personajele. Ar fi nu literatură, ci publicistică. Precum în cazul lui Soljenițin, de pildă. Dostoievski l-a iubit pe Raskolnikov, deși acesta ucisese cu toporul două femei, ba una dintre ele era și însărcinată.

DJ: Spuneți că scriitorul nu e responsabil de fanteziile sale. Cât de departe poate merge această autonomie a esteticului? Nu credeți că o operă literară poate incita la violență și că autorul ei are o responsabilitate în asta? Cât este provocare și câtă profundă convingere în asta?

VS: Literatura este ceva misterios. E greu de spus ce anume este - drog sau tranchilizant? Dar manual de viață nu este, în opinia mea. Nu trebuie să înveți de la scriitori un mod de viață. Literatura dă hrană minții și sufletului. Încât ea ar trebui să fie de calitate tocmai în plan estetic, înainte de toate.

DJ: De cele mai multe ori, asemeni avangardiștilor începutului de secol 20, puneți în chestiune înșiși noțiunea de literatură. Păreți să îl întrebați pe cititor „O să ai curajul să citești asta?” În același timp, după ce secolul XX a trecut, și a fost cel mai ucigaș din istorie, spuneți că literatura nu are nici o legătură cu eticul, ea trebuie să producă plăcere estetică. Întră șocul, oroarea, violența și spaima în categoriile esteticului?

VS: Pentru mine, literatura înseamnă căutare, experiment. Iar experimentul incumbă element-surpriză, greșeli, căderi și zboruri. Cei care își închipuie ca literatură este un fel de motan gras și castrat, care toarce drăgălaș la picioarele lor, au dreptul la acest întru totul previzibil motan. Pentru mine însă, literatura este un animal liber și sălbatic. Și nu am de gând să-l domesticesc. ■

Denisa Fejes s-a născut în 1944, la Craiova. A absolvit în 1967 cursurile Universității București, Facultatea de Filologie, specialitatea principală - limba și literatură rusă. A lucrat ca redactor la Agerpres, Comisia Națională Română pentru UNESCO, Centrul de difuzare a filmului București și, înaintea pensionării, la RADOR (Agenția de Presă a Societății Române de Radiodifuziune). (D.J.)

Doina Jela: Evenimentul editorial pe care-l constituie apariția în românește a celui mai important roman al lui Vladimir Sorokin, Gheața, se datorează și traducerii semnate de dvs. Nu cred că am văzut multe traduceri de calitate acesteia, iar cei mai mulți dintre noi, cititorii de literatură străină talmăcită în românește, nu prea știm cine sunteți. Ce ați mai tradus până acum?

Denisa Fejes: Nu sunt foarte sigură că majoritatea cititorilor de literatură străină talmăcită este interesată și de numele talmăcitorului. Vă referiți mai curând la breasla traducătorilor sau a criticilor de specialitate. De ce mi-ați văzut mai rar numele pe textele traduse în ultima vreme din limba rusă? Nu știu dacă sunt eu cea îndrituită să analizez motivele (unele de ordin politic, altele dictate de studiile de piață, unele subiective, altele obiective) pentru care în ultimul timp s-a tradus în general prea puțin din literatura rusă contemporană, pentru că literatura clasică a fost excelent reprezentată. Înclin să cred, totuși, că doar teama de un eventual eșec financiar a fost cea care a frânat un proces firesc și necesar de îmbogățire a spațiului spiritual, și nicidecum lipsa de interes sau de dorință sau de competență. Iar inițiativa Editurii „Curtea Veche”, care, după câte am înțeles, pornește o adevărată „campanie” de promovare a literaturii ruse moderne, îmi pare, din această pricină, cu atât mai temerară și mai lăudabilă. Am convingerea că va fi încununată de succes. Ce am mai tradus? Împreună cu Ion Covaci, *O zi mai lungă decât veacul*, de Cinghiz Aitmatov; *Batașii* de Mihail Alexșev; *Fals Faust sau Refetar Revăzut și Reîntregit*. Ceva mai recent, a văzut lumina tiparului *Cupa vieții*, o culegere de texte inedite de Mihail Bulgakov, rodul colaborării mai multor traducători, printre care am avut cinstea să mă număr. Am tradus foarte multe piese de teatru, câteva s-au jucat și în teatrele bucureștene, foarte multe în restul țării, și mult mai multe au devenit adaptări radiofonice.

DJ: Când traduceți o carte, e important pentru dvs. să vă placă?

DF: Sigur că este important să îmi placă ceea ce traduc, și încă nu am tradus ceva care să nu-mi placă. Explicația este foarte simplă: având de ales dintr-un uriaș volum de scrieri, nici o editură nu-și va permite să nu se oprească asupra celor mai valoroase, mai reprezentative din literatura respectivă.

DJ: V-a plăcut romanul Gheața și dacă da, ce v-a plăcut și dacă nu, ce nu v-a plăcut la el?

DF: Multora s-ar putea să nu le placă romanul lui Sorokin. Nici nu cred că, atunci când l-a scris, a urmărit asta. Mie îmi place, da, și, deși poate părea paradoxal, îmi place tocmai pentru că ne dezvăluie, cu cruzime, desigur, și nouă, nu doar rușilor, ce lume hidoasă colcăie paralel cu lumea pe care o recunoaștem oficial, o lume violentă, autodestructivă și atât de urâtă! Și, tot paradoxal, măcar că am trecut de vârsta întâia, a doua, ba chiar și de a treia – dar câte vârste există? – nu apoteoza violenței, nu limbajul adesea obscen, și nici scenele dure au fost cele care m-au șocat, ci – pesemne, pentru că nu am înțeles-o – „soluția”. Fie ea și o simplă convenție literară, ideea aneantizării cvasitotale a omenirii devine, brusc,

Denisa Fejes

„Fiecare traducere e o provocare”

supărător-aluzivă. În mintea mea nu poate să încapă asta. Presupun că nu mă ajută. Așa încât nu mă voi substitui criticii literare. Am încercat doar să vă răspund, și am făcut-o absolut subiectiv și, fără doar și poate, simplist.

DJ: Comparativ cu alte traduceri, ce probleme speciale a ridicat traducerea acestui roman?

DF: Nu există, zic eu, traduceri care să nu ridice probleme, mai mult sau mai puțin speciale. Dar de aceea și fiecare traducere este o nouă provocare, pe care eu o accept cu multă pasiune și ambiție. În cazul romanului lui Sorokin, aproape în fiecare capitol se schimbă mediul social. Defilează prin fața ochilor minții o întreagă lume interlopă – prostituate, șmenari, traficanți și consumatori de droguri, traficanți de carne vie –, dar și bancheri, studenți, puștani împătimiți de computer, țărani, ofițeri KGB, naștiți, intelectuali, oameni politici. Ba, uneori, limbajul capătă și o anume tonalitate biblică, atunci când eroii își pierd personalitatea umană. Și, firește, fiecare cu jargonul, sau argoul, sau cu limba lui mai mult sau mai puțin literară. În plus, limbajul personajelor care au trecut prin procesul purificării se schimbă treptat, o dată cu propria lor personalitate. Nu pot să spun că am avut dificultăți majore, dar nici că a fost o traducere lesnicioasă. Limbajul potrivit fiecărui personaj este, înainte de toate, apanajul harului cu care este înzestrat autorul însuși. Traducătorul reușește sau nu să-i fie fidel în

Vladimir Sorokin în limba română

funcție, cred, de propria experiență socială, de lecturile sale și, uneori, și de o documentare prealabilă sau concomitentă traducerii. Dar, de ce să mint, și cred că orice traducător onest va recunoaște asta, se întâmplă adesea ca o expresie pe care o simți nereușită să nu-ți dea pace zile, ba uneori și nopți întregi. Îi invidiez fără rușine pe cei cărora traducerea le iese „din prima”. Nu mă număr printre ei.

DJ: Este admirabil cum ați găsit de fiecare dată tonul just, măsura exactă, cuvântul potrivit în argou, în registrul licențios, ca și registrele atât de diverse ale limbii: de la limbajul reclamei la cel al narațiunii clasice, la cel al sondajului de opinie, caracterizând categorii sociale și profesionale și de vârstă foarte variate, la cel mai sec registru comportamentist. V-au fost suficiente dicționarele rusești obișnuite?

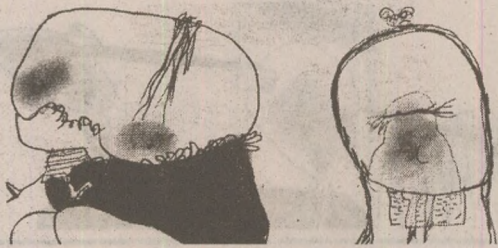
DF: În linii mari, da, fiindcă am un număr impresionant de dicționare și enciclopedii. Internetul mi-a fost și el de mare ajutor, pentru că, totuși, multe din expresiile argotice intrate în limba rusă (de fapt, abia de un timp încoace scoase la lumină, căci ele există, unele, de vreun veac) nu-mi erau foarte familiare. Mai greu a fost să le caut corespondentul românesc în propriul meu bagaj lingvistic.

DJ: Există, de asemenea, un registru românesc al limbajului gulagologic, creat prin traducerea unui Emil Iordache, Nicolae Iliescu, Ion Covaci ș.a., din Soljenitîn, Șalamov, Conquest, Suvarin, dar în fond și el există și la clasicii literaturii noastre realist-socialiste. Cum ați făcut să sune atât de firesc în românește acest limbaj?

DF: Da, am citit pe nerăsuflăte, la vremea ei, traducerea magistrală și atât de minuțios și erudit documentată a *Arhipelagului Gulag*, la fel pe Șalamov sau Suvarin. Și, aveți dreptate, anii mei de școală și de studenție au fost înțesați cu scrieri realist-socialiste, și sovietice, dar și românești. Nu știu dacă e cuviincios s-o mărturisesc, dar multe dintre ele mi-au plăcut la vremea lor, și poate mi le amintesc și acum cu plăcere. La fel, nu știu dacă acele sau aceste lecturi au avut un cuvânt greu de spus în, așa cum v-ați exprimat, firescul limbajului din traducerea romanului. Sunt de-a dreptul flatată și oarecum jenată de apreciere, de aceasta și de cele anterioare. Mi-e teamă să nu cad pradă automulțumirii și infatuării. Nu știu cum am făcut să sune astfel textul. Poate pentru că am avut, la începuturile activității mele, profesori de mare clasă, precum Ion Covaci și Mircea Aurel Buiciuc. Poate, așa cum v-am mai spus, lecturile au lăsat și ele un semn. Sau, poate, pentru că fac ceva care chiar îmi place foarte mult, și sunt convinsă că este cazul majorității traducătorilor. Ceea ce știu însă cu certitudine este că iubesc nespul limba română, și sunt încredințată că poate exprima pe deplin orice exprimă o altă limba.

DJ: Ați simțit nevoia, traducând, să vă consultați chiar cu... autorul?

DF: Nu, nu am simțit nevoia să stau de vorbă cu Vladimir Sorokin. Și cu nici un alt autor – în viață – din care am tradus. Mă sperie statura intelectuală a acelor personalități, mi-e teamă de ridicolul în care singură m-aș posta. Nu sunt critic literar, nu sunt specialist în creația lui Sorokin, am citit analize foarte pertinente ale operei lui, apărute în Rusia, analize de o profunzime și originalitate pe care eu n-aș fi în veci-capabilă să le ating. ■

meridiane

Vreme de câteva decenii, proza franceză *mainstream* a fost recalcitrantă. Când spun recalcitrantă, nu mă refer la natura raportului cu ideologia dominantă, ci la atitudinea scriitorului față de exigențele de lizibilitate și de identificare ale cititorului, la respingerea plăcerii lecturii ca delăsare mic-burgheză, ca amortire a spiritului critic. Proza recalcitrantă nu e reprezentată de romane apocaliptice, patetice, cu potențial mare de scandal, ci de o scriitură care se vrea revoluționară, în primul rând în ignorarea categoriilor literare care defineau Vechiul regim al literaturii. Proza recalcitrantă este refractară la o sensibilitate fie prozelit-entuziastă, în anii '60 (mișcările de protest pacifiste și anti-burgheze din Occident însoțite de modele artistice respective), fie ironică sau, dimpotrivă, patetic-superficială, în anii '80 (postmodernismul de tip anglo-saxon, alianța dintre cultura populară și cea înaltă); recalcitrantă față de dezvoltarea industriei literare (prin transformarea ficțiunii în literatură de divertisment), față de evidența destituirii literaturii din funcția de vehicul ideologic (evidență de ordin sociologic). Parte din avangardă – aceea care hibridizează genurile și bruiază referința, ca de pildă Raymond Roussel –, literatura matematizată de la *OuLiPo*, Noul Roman, Noul teatru, textualismul (în prelungirea lor) și parte din literatura „memoriei afective”, pe traiectorie proustiană, y compris literatura genealogică și mitologizantă (de la Jean Rouaud, Pierre Michon, la recenta școală *Nouvelle fiction*, dar și la Pascal Quignard) contribuie la constituirea unui canon al prozei recalcitrante. Toate aceste tipuri de literatură militau pentru ceva dincolo de estetic: pentru revoluție, pentru purificarea viziunii despre lume până la *epoké*-ul fenomenologic, pentru păstrarea intactă a singelui albastru european. De vreo douăzeci de ani, însă, literatura recalcitrantă a început să sufere *aggiornamente*, să accepte compromisuri cu o viziune de tip economic în care textul e o marfă printre altele, a cărui calitate este conferită de adaptabilitatea lui comercială. Îmi propun să trec în revistă, foarte succint, ce a rămas astăzi din ea și mai ales cum arată ultimul ei avatar francez, oprindu-mă în special asupra a două romane franceze recent apărute: unul la editura Minuit, în 2006 – *Ravel*, de Jean Echenoz –, altul în traducere românească la editura Romania Press (*Viața în trei*; originalul, cu titlul *Ludo & Compagnie*, datează din 1991). Jean Echenoz este scriitorul-exponențial al celei de-a doua vârste a editurii Minuit (după cea a lui Beckett – Robbe-Grillet), iar Patrick Lapeyre este unul dintre scriitorii importanți ai casei POL, care-i succedă Minuit-ului în interesul pentru literatură experimentală. În sfârșit, nu vom insista prea mult asupra lui Martin Page, tânăr romancier care publică la editura Le Dilettante narațiuni voit marginale, rămâne de văzut însă cu ce impact și cât de curajoase în scriitură.

Minuit, POL, Le Dilettante

De la Beckett la Martin Page, scriitorul francez recalcitrant a cunoscut o involuție care, la nivel editorial, se măsoară în prăpastia dintre textele publicate la Minuit și cele apărute la Le Dilettante. Editura POL se află, în acest parcurs al prozei de la ermetic la ospitalier, undeva a mijoc.

În 2001, la moartea lui Jerome Lindon, directorul legendar al nu mai puțin legendarei edituri Minuit – editura Rezistenței anti-fasciste, a avangardei românești din anii 50-70, a scriiturii corpului, a minimalismului, a impasibilității; a lui Beckett, a lui Robbe-Grillet, a lui Monique Wittig și a lui Tony Duvert, dar și a lui Deleuze, Bouveresse și Clement Rosset – romancierul Jean Echenoz publică un volum-omagiu, intitulat simplu *Jerome Lindon*. Cartea are 54 de pagini acoperite de textul romancierului, text redactat la 28 iunie 2001 (dintr-un suflu, care va să zică) și se termină la fel de „impasibil” ca mai toate romanele lui: „Merg până ce, ajungând în fața unui indicator al unui loc numit Le Lion, găsesc că sînt prea obosit. Hotărâsc să fac cale-ntoarsă.” Acest *recit* îl impunea pe Echenoz ca pe un șef de școală și produs-fanion al editurii Minuit, tocmai lui revenindu-i cîntea de a-și omagia editorul. Obținuse cu doi ani în urmă premiul Goncourt, cu *Je m'en vais* și devenise unul dintre cei mai academizați scriitori francezi în viață, opera lui fiind subiect de teze de doctorat, colocvii, articole de o parte și alta a Atlanticului. După Beckett și Robbe-Grillet, Jean Echenoz este cel mai important nume pe care editura Minuit îl impune din 1980

Eseu

Declinul prozei franceze

– Romanele fiului nostru sînt toate de o siderantă banalitate.
– Nu l-am traumatizat destul.

încoace.

Din anii '80, însă, o altă editură de avangardă se impune: POL (numită așa după Paul Otchakovski-Laurens, numele fondatorului, în 1984). Editura publică mult, destul de eterogen însă, axîndu-se pe texte marginale din punctul de vedere al esteticii promovate – o marginalitate mai puțin conotată politic decît textualismul revoluționar al celor de la Minuit. POL nu evită romanul de succes, dar nu ocolește nici autorii unor texte cu care e mai greu să te familiarizezi. Pentru că apăruse voga minimalismului, POL nu-l ocolește. Așa se face că, probabil, primul dintre cei mai buni autori POL este Marie Redonnet, o scriitoare atipică pentru „scriitură feminină” din zilele noastre, cu un discurs compact, consecvent în ambiguitatea referențială, articulat obsesiv.

În a doua jumătate a anilor '90, nici moștenirea Noului Roman, nici aparenta modestie minimalistă – de fapt o acedie – nu mai interesau atît de mult cititorul care fusese pînă atunci să vadă în literatură un discurs contra-*establishment*, anti-societatea de consum, anti-cultură americană, anti-burghez. Literatura recalcitrantă își pierde, rînd pe rînd, caii de bătaie – pe măsură ce niciuna dintre utopiile ei nu se materializează și editorul se vede constrîns la mercantilismul ultra-liberal – și se orientează înspre singura zonă a ideologiei dominante neatacată încă de acidul critic al scriitorului francez ultra-modern: corectitudinea politică. Iegor Gran publică în 2003 romanul *ONGI*, unde această instituție-far a societății liberale apare în ingenuitatea ei infantilă, incapabilă de a-și asuma vreo misiune socială autentică. ONG-ul este un moft într-o perioadă în care revolta însăși a devenit un fetiș al europeanului dezabuzat.

În sfârșit, cea mai nouă editură care încheie parcursul prozei recalcitrante – de la monolitul textual lipsit de orice urmă de viață reprezentabilă în personaj, dramă și psihologie la narațiunea marginal-magică, populată cu eroi pe jumătate fantastici, pe jumătate caraghioși – este Le Dilettante.

Înființată tot în 1984, și-a început activitatea publicîndu-i primul volum lui Eric Holder, *Nouvelles du Nord* (Eric Holder este unul dintre scriitorii francezi desueți, un minimalist bucolic pentru domnișoare de pension). Dar cunoscută se face mai tîrziu, spre sfîrșitul anilor 90. Scriitorul-fanion al editurii este o micuță Amelie Poulain – Anna Gavalda – și un micuț Boris Vian – Martin Page. Ce a rămas la ei din recalcitranta literaturii de altădată? Personaje puțin verosimile, uneori inconsistente, „de hîrtie”; lipsa viziunii totalizante, înlocuită de flash-urile unui *puzzle*; investigarea unui real marginal, adesea insignifiant. Adică mai nimic, pentru că cele trei caracteristici enumerate pot defini mai mult sau mai puțin aproape orice roman contemporan. Ce-a rămas din proza recalcitrantă este astăzi, cel mult, o intenție: aceea a de scrie altfel, de a re-orienta cititorul contemporan angrenat în Sistemul occidental (epatarea burgheziei de odinioară înlocuită fiind, între timp, cu cea a funcționarimii zilelor noastre).

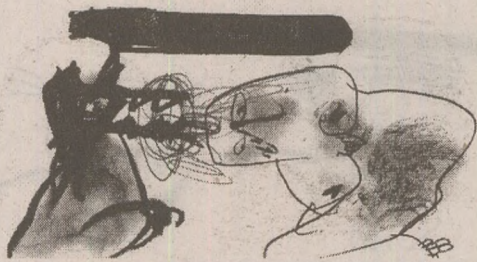
Ravel și Viața în trei

Proza lui Echenoz o știm de aproape treizeci de ani, de la debutul său din 1979 cu *Le Meridien de Greenwich*. Romanul relata povestea cu aromă de suspans a unor oameni singuri, disperați, incapabili de auto-gestiune; unul dintre ei se sinucide. Combinația de parodie a genurilor romanești populare și de existențialism *apres la lettre*, conjugată cu o scriitură aproape impecabilă, au putut face din Echenoz „scriitorul anilor 1980”.

Patrick Lapeyre debutează cu cinci ani mai tîrziu decît Echenoz, la POL, cu *Le Corps inflammable*. Este povestea cu același gust de *thriller* a unui actor dintr-un film de spionaj intitulat *Perceval*. Mai puțin livresc și cinic, Lapeyre nu va avea succesul de critică al confratelui său care-i este unul dintre maeștri. În fond, atît Echenoz, cît și Lapeyre au un crez poetic flaubertian. „Ceea ce este mai profund în viață devine perceptibil atunci cînd nu se întîmplă nimic” declară ultimul, în acord cu primul care-și surprinde personajele mai ales în momente moarte, de plictiseală, de așteptare. În romanul *Viața în trei*, un barbat la treizeci de ani, plecat la munte, în Italia, cu prietenul lui, trăiesc o pasageră *love affair* cu o puștoaică de nouăsprezece, detașată, instabilă, capricioasă; peregrinările ulterioare ale lui Ludo, de astă-dată prin Paris, îl duc în pragul unei relații sexuale cu o Lolita, dar mama fetei apare la timp. Nimic nu se întîmplă o dată pentru totdeauna între Ludo, prietenul lui, Samy, și răsfățata Catherine: nici desparțirile, nici înfîlnirile. Fiecare dintre cei trei dispare și rearepe ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat între timp, într-un învelis autoclav inexpugnabil pe care l-ar putea descrie această frază dinspre finalul unui roman echenozian: „Pe stradă, ca întotdeauna, deasupra craniilor pietonilor, se leagănă bulele gîndurilor lor” (*Nous trois*, 1992). *Viața în trei* este, asemenea romanelor echenoziene, „o satiră a singurătății moderne” (Patrick Lapeyre).

Dar lucrurile nu rămîn aici. La Patrick Lapeyre, interesul pentru intertextualitate, viu în literatura echenoziană, se reduce; de asemenea, abordarea behavioristă, „obiectivă”, face loc perspectivei psihologizante, chiar dacă naratorul omniscient nu se întinde niciodată prea mult la vorba: „Ludo deschide robinetul și rămîne un moment așezat pe marginea căzii privind apa cum curge. [...] Ar fi de ajuns să debranzeze telefonul, să nu mai comunice cu nimeni pentru a dispărea la fel de total precum un călător pierdut în stratosferă.” (*Viața în trei*). La Echenoz, singurătatea nu era tematizată atît de explicit. „Infidel și divorțat, singur și surmenat” își încondeiază Echenoz unul dintre personaje – și trebuie să convenim că avem de-a face cu un alexandrin aproape perfect mai degrabă decît cu o fugace analiză psihologică. Comparați însă citatele de mai sus cu această prozopopee lapidară, „fenomenologică”, care lasă să strălucească o „transcendență goală”, inamabila: „Ea ascultă cuvintele, liniștea, zumzetul îndărătul ochilor săi. E ca și absentă. Privește peretele gol. Se numește Vanadé.” (Alain Robbe-Grillet, *Topologie d'une cité fantôme*, 1976).

Ar fi o greșeală să înțelegeți că Ludo, Meyer (personajul lui Echenoz) și Vanadé sînt trei personaje construite din trei aluaturi diferite. Nu, de la Grillet la Lapeyre personajul rămîne, în linii mari, același – la fel de singur, de dur

meridiane

confruntat cu contingența lumii, de civilizat în felul în care gîndește, vorbește (dacă o face) și interacționează cu semenii (în sfîrșit, lucrurile păreau a se fi schimbat un pic la Echenoz, în anii 80, cei ai resurecției culturii de masă în Franța); eroul literaturii franceze recalitrante este un subiect husserlian căruia lumea i se dezvăluie nudă, undeva *dincolo*, începînd *de la el*, la fel ca Vanadé. Sigur, subiectul acesta esențializat, sustras lumii nu zăbovește prea mult *în text*, se hotărăște să iasă în lume și o face umanizîndu-se, îndrăgostindu-se, avînd uneori prieteni – deși rareori familie –, loc de muncă, etc. Dar între el și lume se interpune obsesiv membrana de celuloză a „bulei gîndurilor”, astfel că realitatea mundană se află mereu în altă parte, ca o maya pe care cu cel mai mic gest o spargi, desființînd-o. Acest *Dasein*, care în romanele lui Echenoz trece prin tot felul de extraordinare aventuri, capătă volum psihic în romanele lui Lapeyre, unde tematizarea singurătății și a dezechilibrului psihic devine tot mai explicită. La Martin Page, personajul are chiar și o istorie personală, dar este descris în culori atît de înduioșătoare, încît ai impresia că e o păpușă afîmată în pomul de Crăciun de un moș binevoitor, agent literar deghezizat.

Nu, nu personajul se schimbă, ci lumina în care-l așază autorul: rece, aspră la Noul Roman, de lanternă, intermitentă la Echenoz, de lustră de apartament la Lapeyre, de beculețe colorate la Martin Page. Același personaj – un Molloy, bunăoară – ajunge la cititorul anilor 2000 livrat cu fundă roșie de un scriitor pentru care Beckett capătă dimensiunile hiperbolice ale unui genial călău al literaturii.

De la recalitrantă la reverență

Cu excepția lui Beckett, scriitorii citați sînt în viață. Dacă Grillet aparține totuși unei alte epoci a literaturii, Echenoz, care n-a împlinit încă 60 de ani, dovedește prin ultimul lui roman – *Ravel* – că a spus ce a avut de spus în romanul francez. *Ravel* este un roman cu mai puțin de 120 de pagini care relatează ultimii ani de viață ai compozitorului eponim; nu știu în ce măsură scriitorul inventează, dar, în afara faptului că personajul Maurice Ravel se înscrie în galeria caracterelor echenoziene singure și nevracoase/depresive, nimic nu rămîne din această carte – poate cu excepția unei nostalgii, detectabilă și în *Jerome Lindon*, și în *Au piano* (romanul precedent al lui Echenoz), o nostalgie ce pare a autorului după el însuși ca romancierul anilor 1980. Mai mult, *Ravel* este primul roman echenozian

a cărui acțiune se petrece într-un trecut determinat, între 1927-1937 (ultimii zece ani de viață ai lui Maurice Ravel), ca și cum romancierul și-ar privi și cerceta din afară opera încheiată. Dispărut – cel puțin pentru moment – de pe firmamentul literaturii franceze, Echenoz îi urmează astfel editorului său. Minuit a murit, cel puțin pentru literatură. Pentru că minimalismul, ironia, nu au cum să se termine decît în repetiție, afîta vreme cît nu (mai) reprezintă expresia unei pulsuni, ci practicarea unei tehnici.

Lapeyre se află în schimb în ascensiune. *L'Homme-soeur*, romanul său din 2004, a fost bine primit de critică, despre el s-a scris în Franța foarte mult, a făcut-o și Dumitru Țepeneag. Dar Lapeyre scrie o literatură mai puțin distantă, mai puțin ludică, mai atașantă – ori de atașament, de afecțiune fugise dintotdeauna, de la Beckett încoace, literatura recalitrantă. Literatura lui Lapeyre este mai comodă, metaforele revin în discursul lui românesc fără nici o intenție subversivă; sentimentele, deși expresia lor e ținută în frîu, afluează. Naratorul își protejează tot mai vădit personajele.

Despre Martin Page nu se pot spune foarte multe. Succesul său e foarte relativ, scriitura lui nu numai că a renunțat la distanța fenomenologică, dar abundă în sintagme pret-à-porter și în ideologeme așijderea. Umorul lui e romantic, dacă se poate spune așa ceva, iar personajele lui descind din genul pastoral (adaptat decorului urban, ce-i drept).

Nu e nevoie să repetăm împreună cu Pierre Jourde că minimalismul poate fi un discurs literar „sans estomac” pentru a ne convinge că literatura recalitrantă franceză a murit – cel puțin în ceea ce privește proza. Și să nu spuneți că Houellebecq, ale cărui romane, majoritatea scrise la persoana I, sînt lizibilitatea însăși, desfășoară o scriitură recalitrantă. Nici vorbă.

Vîna Noului roman s-a stins. I-am adus cu această ocazie un pios omagiu. Rămîne ca excepția franceză în literatură să perpetueze această stranie coincidență cu cea din realitate: la fel ca francezii înșiși, personajele romanelor franceze sînt cele mai mari consumatoare de psihotrope (anxiolitice, mai ales) din Europa. Houellebecq e și aici în top: Daniel, personajul ultimului său roman, înghite deodată cîte 10 pastile de xanax fără să pășească nimic; măcar pentru chimiorezistență ar trebui să nu ne îndoim de faptul că personajul houellebecquian rămîne astăzi singurul erou literar francez.

Matei ALEXANDRU

Bref

Anul Senghor

● Léopold Sédar Senghor (1906-2001), unul din părinții „negritudinii” și ai francfoniei, e omagiat în Franța cu prilejul centenarului nașterii, atît ca poet, cît și ca om politic. După cum se știe, el și-a făcut studiile superioare la Paris, fiind primul licențiat în lingvistică franceză provenit din continentul negru, în 1935, an în care, împreună cu Aimé Césaire, a elaborat manifestul

Studentul negru. Mobilizat în 1939, prizonier la nemți timp de doi ani, Senghor a devenit după 1944, profesor de limbi și civilizații africane la „Ecole Nationale de la France d'autre mer”, deputat socialist al Senegalului la Paris, deputat în Consiliul Europei, iar după recunoașterea independenței țării sale în 1960, omul de litere a devenit președintele ei timp de 20 de ani, fiind reales din cinci în cinci ani. A demisionat din proprie inițiativă în 1979, gest ce a dovedit independența lui morală în raport cu puterea, stîmînd respect. A asigurat astfel o succesiune conformă Constituției, fără conflicte singeroase, lucru rar în Africa post-colonială. Scriitorul-președinte (poet, critic literar, filosof, analist politic, lingvist) a fost și primul african primit în Academia Franceză, în 1983. Printre numeroasele lucrări ce îi sînt consacrate lui Léopold Sédar Senghor cu ocazia centenarului (reeditari ale operei poetice, evocarea legăturilor lui cu Georges Pompidou, cu care a fost coleg de studii, și Charles de Gaulle, exegeze ce demonstrează că poetica lui rezistă și în afara contextului social și istoric, prin elaborare estetică) se numără și volumul *Senghor: geneza unui imaginar francfon*, publicat de Jean-Michel Djan la Ed. Gallimard.

Cel mai bun film spaniol din 2005

● Marea cîștigătoare a Premiilor Goya 2006 (recompense cinematografice spaniole echivalente cu Césarurile franceze) este Isabel Coixet (în imagine) care a obținut pentru ultimul său film, *Viața secretă a cuvintelor*, nu mai puțin de patru titluri, între care Goya pentru cel mai bun film și cel pentru regie. Cineasta barceloneză născută în 1962 a studiat istoria, a făcut jurnalism cultural și s-a întreținut de la 18 ani lucrînd în publicitate. Primul ei lungmetraj, *Destul de bătrîn pentru a muri tînăr* a fost un eșec și a trebuit să se ruineze pentru a face un al doilea film, *Lucruri pe care nu ți le-am spus niciodată* (1995), remarcat de frații Almodóvar, ceea ce a înlesnit producția celui de al treilea *Viața mea fără mine* (2002) și i-a adus propuneri de la Hollywood. Toate aceste trei filme sînt povești ale unor oameni mărunti ajunși în situații existențiale sau sentimentale dificile și care supraviețuiesc alegînd singurătatea. *Viața secretă a cuvintelor* (2005) e istoria unei infirmiere care îngrijește un om ce a suferit arsuri grave într-un accident de pe o platformă petrolieră și care ascunde un trecut teribil. Cele patru premii Goya se datorează și interpreților principali, Sarah Polley și Tim Robins. „Ceea ce e cel mai frumos cînd faci filme e să depășești limitele micii tale lumi și să reușești să emoționezi tot atît de mult un spectator dintr-o sală din Osaka sau din cinematograful tău de cartier” – a declarat Isabel Coixet în revista „El País semanal” din Madrid.

– Autorul ăsta e incredibil de reacționar, n-a scris decît pe paginile din dreapta.

actualitatea

Aproape de necrezut cât de repede trecem, și cât de transparent în neînțelegerea lor anii, care se mai simt doar în ce am scris fiecare și în urmași! Cărți și copii, detașându-ne din viața lor de-acum și din viitor, din memoria lor, într-un acces în exces de independență, care când le va trece, va fi oricum prea târziu. De la tabăra redactorilor de reviste școlare de la Bușteni, din 1972, au trecut chiar 34 de ani? Între timp, adolescentul de-atunci se apropie de o vârstă rotundă cu adevărat, a publicat douăsprezece cărți, teatru, poezie, sonete mai ales, reportaje, cărți de călătorie. Ion Simuț, spuneți că a scris despre prima dvs. carte, *50 de sonete*, apărută la Dacia, într-o prefată intitulată „Un sonetist printre optzeciști”, la care replicați acum, conform credinței dvs., că sunteți doar sonetist și nu și optzecist. Eminescu, ale cărui sonete sunt doar câteva, și sunt perfecte, și sunt moderne în spirit, e de mirare că geniul său l-a oprit din a fi prolix tocmai în ce făcea să ne sune, trecând din veac în veac, familiar nouă și contemporan, în gustul pentru o formă constrângătoare și nu chiar la îndemâna oricui. Limba română se va simți mereu onorată să rămână perfectă și nemuritoare tocmai în sonetele eminesciene, a căror cadență și a căror metrică m-au fascinat, ca și pe dvs., pe mine cu cele 11 silabe ale tuturor celor 14 versuri zidite și armonioase, ca o curgere lină de apă somnoroasă, de la unii la alții, de la el către noi, de parcă ieri s-ar fi scris, și parcă și noi ne-am fi născut tot ieri. „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri/ Și niciodată n-or să vie iară/ Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcă/ Povești și doine, ghicitori, eresuri./ Ce fruntea-mi de copil o-nșeninară/ Abia-nțelese, pline de-nțelesuri -/ Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri/ O, ceas al tainei, asfințit de sară./ Să smulg un sunet din trecutul vieții/ Să fac, o, suflă, ca din nou să tremuri/ Cu mâna mea în van pe liră lunec./ Pierdut e totu-n zarea tinereții/ Și mută-i gura dulce-a altor vremuri/ Iar timpul crește-n urma mea... mânturlec!” Dumneavoastră ați avut în vremea primei tinereți un curaj extrem să debutați cu sonete, și încă să continuați să le înmulțiți, în timp, mereu. Mie mi se pare că sonetul este, totuși, o hrană greu de digerat, dacă o ai la masa în tot ceasul și la toate vârstele. De aceea n-am avut nesațul și chiar m-am temut să doresc a dovedi la nesfârșit că *pot*, și abia pe la 50 de ani, credeam atunci, în anii aceia foarte greu de dus, că-mi voi încheia cariera poetică, și viața, cu cele 50 de sonete din *Ultima Thule*. N-a fost atunci să fie, dar astăzi,

Constanța Buzea

POST-RESTANT

nici că m-aș mai atinge de forma fixă a sonetului, efectul la cititor mi se pare că n-ar fi cel mai bun dacă m-aș nevoi să le înmulțesc, așa cum, fără răgaz și fără vreo îngrijorare bună, vă văd că faceți, propunându-vă teme vaste, repovestind pilde din Biblie, și dacă s-ar putea să le reformulați pe toate, care sunt minunat scrise și la locul lor doar acolo unde sunt așezate dintotdeauna. Nu vreau să vă micșorez importanța demersului nobil și nici să vă judec, Doamne ferește! Dintre cititorii sonetelor dvs. fiind și eu, atentă foarte, cu siguranță, am simțit că poetul *multului* a alunecat fără măcar să bage de seamă în postura versificatorului neobosit. Transcriu această *Rugăciune* în care, la pretențiile de astăzi ale limbii române, și ale din ce în ce mai distraților ei vorbitori, totul pare să fie în regulă, dar nu este pe alocuri deloc așa: „Tatăl nostru ce ne păzești din Ceruri/ Numele Tău sfințească-se în lume/ Că-mpărăția Ta în veci n-apune/ Și pâinea noastră coace-ne-o și-n geruri./ A Tale Scripte-n piatră-s giuvaieruri/ Ce ne tămăduiesc de frici nebune/ Tu izbăvește-ne de spurcăciune/ Și dă-ne cele zece adevăruri./ În orice clipă, iartă-ne greșale/ Și-ajută-ne să ne iubim dușmanii/ Să ocolim ale ispitei poale./ Pogoară mila Ta peste profanii/ Ce au uitat să umble pe-a Ta cale/ Și-ndură-te în veci de noi, sărmanii”. Și nouă, ce ne mai rămâne de făcut pentru a merita atenția, iertarea, ajutorul Lui, tămăduirea de frici, izbăvirea de spurcăciune, ajutorul în a-i iubi pe vrăjmași, îndurarea de noi, sărmanii, acum și în veci? Îi cerem ca unui serv al nostru, nu ca unui stăpân,

să ne coacă pâinea, sa ne dea (iarăși?) cele zece porunci, în orice clipă să fie gata de iertare când noi ucidem la nivel planetar, și îi distrugem creația, din care și noi facem parte și suntem cei mai iubiți ai Lui? Sărăm peste ordinea lucrurilor pe care le-am putea face și nu le facem. Îi cerem tot Lui să ne ajute să ne iubim dușmanii, când nici sa nu-i urâm nu am încercat, căci nici nu am fi în stare? Vai, *sărmanii* de noi, când doar cu un vers mai sus, dăm de înțeles că nu noi ci neapărat alții *au uitat să umble pe-a Sa cale*. Îmi vine în minte de-o dată, zicerea, sinceră de tot a unui Rică Venturiano: „ori toți ca să muriți, ori toți ca să scăpăm”. Inspirat din Parabole, din Psalmi, din învățăturile Sfinților Părinți, izvorând din smerenie și din slăbiciune omenească, se înțelege că și omului îmbunătățit îi este parca imposibil să urmeze fără ispitiri și fără lacrimi de căință Calea cea bună. Nici vorbă de păzire, ci de fiire! La versul al treilea deranjează *Că-mpărăția*, când afirmația ar fi deplină fără *ca*-ul justificator. Și cum sună, iarăși, sintagma *în veci n-apune*, unde ideea de neapănare se sfârșă în aceea, mai puternică fonic, de sugestivul...nap? Și deloc la urmă o diferență peste care nu trebuie să trecem măcar din respect pentru lucrurile sfinte. *Scripte* (chiar cu majusculă) și *Scripturi*, fiecare însemnând altceva, cu totul altceva. În alt sonet, în *Puterea dragostei*, am citit în două versuri – miezul celei de a doua strofe - o forțare a limbii de dragul rimei, o coborâre în ridicol: „Chiar de aş da strânsura pământescă/ Celor săraci, *chiar de-aş jertfi viţel/ Ori trupul să mi-l zvârl în foc surcel/ Nimic n-aş fi în cumpăna cerească*”. Rimați cu hotărâre viţel/surcel – efectul, recunoașteți, n-o să vi-l scuze în veci forma fixă a sonetului. Se poate face, în fine, o listă a exprimărilor chinute doar de dragul de a rima sau de a nu depăși cadrul dat, bine numărat, al silabelor: *pân-nu-i târziu, ca altadat vraja, unde-i licuric, Pe-adulteră surprinsă-n plin tertip, smulge-arpegii, c-un pic, Făr zeghe*, rimați absurd *Golgota* cu *liota* și *grôta*, *Ce neghiniți de literi, supremu-odor, o streășină ce cură, Scripta Sfântă*, rimați *moartea/soartea, rana stoarce-o zilnic de puroaie, cin' suspină, dup-ospaț*... Bănuiesc că v-ar fi bucurat apariția câtorva sonete la pagina noastră de poezie. Dar am văzut că unora le-ați făcut singur, chiar pe pagină, corecturi, înlocuind cu versuri mult mai bune pe cele care schiopătau. De ce n-ați continua lucrul mai cu atenție, mai cu răvnă și cu mai bună speranță. Eu vă mulțumesc pentru scrisoare și pentru amintirile la care cu drag v-ați referit. (Balaci Pașcu, Oradea) ■

Dreptul de autor în România 1906 - 2006

La 26 aprilie 2000, în calendarul ONU a fost inclusă o nouă sărbătoare, Ziua mondială a proprietății intelectuale. Inițiativa instituirii noii sărbători a aparținut Chinei, propunerea sa fiind adoptată de Adunarea Generală a Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale și apoi, promovată de către Organizație – care este una dintre cele 16 agenții specializate ale sistemului ONU, având în administrare cvasitotalitatea convențiilor și tratatelor internaționale din acest domeniu.

La noi, ziua de 26 Aprilie a fost celebrată, de atunci, în fiecare an, la inițiativa Oficiului Român pentru Drepturile de Autor și Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci, organele de specialitate ale guvernului pentru cele două ramuri ale proprietății intelectuale, drepturile de autor și drepturile conexe și respectiv, proprietatea industrială.

Anul acesta, ziua de 26 Aprilie ne dă ocazia să ne reamintim de cel mai important eveniment de talie internațională petrecut în România dinaintea primului război mondial, în domeniul dreptului de autor. Cel de al 29-lea Congres al ALAI (Asociația Internațională pentru Artă și Literatură), s-a desfășurat la București, în perioada 8(21)-14(27) septembrie 1906. Au fost de față Henri Morel, președinte al Biroului Internațional al Proprietății Literare de la Berna (predecesorul actualei OMPI), Auguste Rodin, Richard Strauss și Camille Flammarion, printre alți aproximativ o sută de invitați de marcă din țările mari ale Europei și delegați ai mai multor guverne – precum și, desigur, importanți reprezentanți ai oficialităților și culturii românești, începând cu Ioan Kalinderu, președintele Academiei, D. Greceanu, ministrul Justiției, Take Ionescu, ministrul de Finanțe, A. D. Xenopol, Barbu Ștefănescu

Delavrancea, George Enescu, pictorul Gheorghe Petrașcu, secretar general și poetul D. Ollănescu, președinte al Societății de Artă și Literatură Română, organizatoare a evenimentului.

Găzduit la București în perioada marii expoziții naționale ocazionate de jubileul celor 40 de ani de domnie ai lui Carol I, congresul a constatat, în mare parte, în dezbateri privind dreptul de autor. Se poate aprecia astăzi, la un secol după aceea, că una dintre cele mai importante consecințe, în ceea ce ne privește, a constatat în editarea, cu acest prilej, a câtorva lucrări juridice românești din domeniu, aparținând lui C. Hamangiu, Jean T. Ghica, At. Nicolau și T.G. Djuvara, care au pus bazele acestei discipline, la noi și au făcut parte, până de curând, din bibliografia obligatorie pentru orice specialist român în drept de autor.

ORDA este o instituție binecunoscută nu numai acelor care, în mod firesc, datorită condiției lor de creatori, au de-a face cu el, ci și celor care, știind doar superficial la ce se referă sintagma „drept de autor”, exploatează în fel și chip produsele purtătoare de drept de autor. Și trebuie spus că, în prezent, aceste creații și produse fac obiectul unui sferă din volumul tranzacțiilor comerciale ale întregii lumi.

Încă de la intrarea în vigoare a legii dreptului de autor (Legea nr. 8/1996), ORDA a făcut mult în apărarea acestuia, începând de la continuarea perfecționare a cadrului legal, impusă de schimbările sociale ale ultimilor 16 ani, de raportarea la cerințele organismelor europene și internaționale, dar și de dinamica progresului tehnologic (aparitia rețelei Internet, de exemplu). ORDA a contribuit într-o măsură semnificativă la crearea convingerii că și proprietatea intelectuală trebuie respectată, în special prin amenajările consistente aplicate în cazurile de piraterie investigate și prin deferirea făptașilor organelor de cercetare penală. Cea mai cunoscută consecință a exercitării atribuțiilor instituției a fost seria, intens mediatizată intern și internațional, de distrugerii publice ale celor aproape 550.000 de produse-pirat (compact discuri

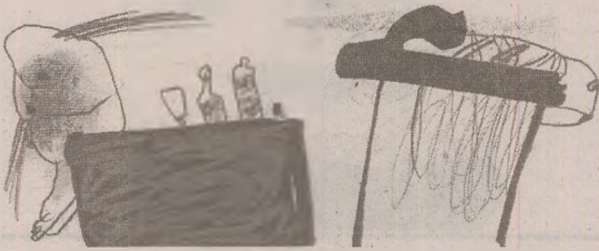
cu muzică, filme și programe de calculator, casete audio, casete video etc.) reținute în cadrul acțiunilor de control întreprinse pe cont propriu sau în cooperare cu alte organe ale statului, în perioada 2001-2005.

Mai puțin cunoscută de publicul larg, însă la fel de importantă, este activitatea de evidență a ORDA, concretizată în administrarea actuală a unui număr de cinci Registre Naționale: al Fonogramelor (înregistrărilor sonore), al Programelor pentru Calculator, al Videogramelor (domeniul audiovizualului), al Copiei Private (respectiv, al plătitorilor de remunerație compensatorie achitată titularilor de drepturi pentru folosirea incontrollabilă a creațiilor și produselor lor), și al Multiplicatorilor (evidența agenților economici care produc înregistrări pe discuri optice, în condiții standard). Într-un viitor apropiat, urmează să funcționeze și Registrul Național de Opere, care va acorda oricărui titular de drepturi, persoană fizică, posibilitatea de a-și crea dovada legală privind paternitatea asupra propriei opere, printr-o simplă declarație pe proprie răspundere.

Ansamblul de normative recente privind întărirea capacității administrative a ORDA, ce poate fi consultat pe site-ul instituției www.orda.ro, a și început să producă efecte vizibile în ceea ce privește respectarea drepturilor. Cel mai important este desființarea comerțului ambulant cu produse purtătoare de drepturi de autor și conexe, care a constituit până acum, de foarte multe ori, ocazia de a vinde produse piratate.

De asemenea, activitatea de multiplicare pe suporturi de tip disc optic, casetă audio și casetă video nu mai este posibilă, sub aspect legal, decât în condițiile standard impuse de legislație. De exemplu, comercializarea unui disc de tip „blanc” conținând muzică sau soft, realizat artizanal, va constitui, de acum înainte, o dovadă suficientă că produsul în cauză este piratat.

Rodica PÂRVU
director general al ORDA

actualitatea

Ce ascunde soluția Vanghelie

Ce coșmar pentru Ion Iliescu: Marean Vanghelie șeful pe București al PSD-ului! Interimar cu șanse mari la permanentizare, Marean a devenit crema partidului, salvatorul organizației din București, omul care va relansa PSD-ul. Sprijinitorul său, Sorin Oprescu, e și medicul personal al fondatorului, de a cărui sănătate nu prea pare să-i pese dacă l-a uns, cu sprijinul lui Geoană, tocmai pe Vanghelie șef peste pesedimea bucureșteană. Simpatizat pe la el prin sector, că altfel n-ar fi fost reales primar, pitorescul personaj nu e nici el din cale-afară de cușer, chiar dacă n-are nici mătușă, nici soacră. Așa că alegerea lui ca interimar n-a fost un semnal că partidul caută oameni instabili.

Să spui că prin Vanghelie PSD-ul se întoarce la popor e plauzibil numai pînă la un punct. Cu toate agramatismele și cu lipsa lui de instrucție școlară elementară, Vanghelie are un fel de a fi și de a se exprima în care se recunosc mulți. E omul lor. Dar șmecherașul care este nu e pe placul naționaliștilor din PSD, care acceptă minoritarii în partid, cu condiția să nu aibă funcții de conducere la vîrf. Pentru toți aceștia apariția lui Vanghelie la vîrfurile Bucureștiului e cu siguranță o mare dezamăgire. Marean nu e totuși omul cu care să te poți lăuda, în plină criză de credibilitate a partidului. Cu aerul lui de Hai, șefu', că rezolvăm, el rimează cu Mircea Geoană și cu problemele acestuia de credibilitate, dar nu are din start autoritate în fața filialelor de sector. Un analist politic era de părere că prin alegerea primarului "care este", semi-analfabet și cu diverse bube în cap, PSD-ul a ajuns la faliment.

N-aș băga mîna în foc. Marean face parte din generația de politicieni de tip Becali, care se laudă cu banii și cu școala vieții, mai mult sau mai puțin incult și care se cred făcuți pentru mari roluri politice. În PSD-ul lui Geoană, Vanghelie e convenabil pentru că nu e lider de aripă sau de aripioară în partid și n-are, deocamdată, o putere cu care să poată ținti apoi la șefia partidului. Demisiile care au apărut în PSD după scoaterea lui în față nu vin neapărat din exasperarea că partidul se face astfel de ris. Pleacă cei care și-au văzut puse în cui speranțele de ascensiune. Tinerii care nu mai sînt chiar atît de tineri și ai căror protectori au intrat în linie moartă. Nici unul dintre ei n-a reușit să-și facă un nume în opinia publică. Ceea ce nu se poate spune despre Vanghelie, cunoscut de o țară întreagă.

Totuși, cu siguranță că dacă susținătorii lui Adrian Năstase nu s-ar fi radicalizat, la un moment dat, împotriva lui Geoană, iar oamenii lui Dan Ioan Popescu și ai lui Ion Iliescu n-ai fi făcut același lucru, Vanghelie nu s-ar fi înfîlțit cu această șefie interimară.

Doctorul Oprescu, unul dintre creatorii lui Vanghelie, s-ar putea să fi căpătat ambiții mari în ierarhia PSD. Altfel nu se explică de ce el, apropiatul lui Iliescu, l-a contrariat pe marele fondator cu excluderea sa din partid, după înșelăciunea că îl supăra pe Iliescu, doctorul a mizat acum pe Vanghelie, pentru a submina poziția lui Geoană, cu aerul că e de partea lui? Acest ultim scenariu, ceva mai complicat, nu infirmă ipoteza că lui Sorin Oprescu i-a crescut apetitul pentru putere în PSD. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că doctorul visează prima poziție în partid, așteptînd sprijin la alegeri din partea grupării Năstase și din rîndul susținătorilor direcției Iliescu. În acest caz, am putea asista la o revenire spectaculoasă a lui Dan Ioan Popescu, dacă acesta scapă cît de cît de acuzațiile care i se aduc, ceea ce n-ar fi imposibil de cînd Monica Macovei încasează lovituri și de la Cotroceni.

Unii comentatori cred că toată această vînzoleală e provocată, de fapt, de serviciile secrete și de încercările lor de a se poziționa cît mai favorabil în momentul integrării europene a României. Ceva, acel ceva care se tot repetă la noi, mă face să bănuiesc că direcția Macovei din Justiția română a atins șerpăria suprapartinică în care, indiferent de unde încep, anchetele devin periculoase pentru toți. ■

Mai sînt 2 zile pînă la Marea Sărbătoare a Învierii...

E zi de vineri, Vinerea Mare, ziua simbolice spălări pe mâini, ziua în care Isus Cristos a urcat pe Golgota ducându-și Crucea (de vreo 70 de kilograme, se spune...) pe care a fost apoi răstignit... Am văzut la televizor asemenea momente într-un film de excepție, cu actori extraordinari... Și-o Marie interpretată fenomenal de Maia Morgenstern în filmul lui Mel Gibson... Filmul este producător de fiori reci, darmite realitatea!...

Dar, apropo de filme la televiziune: la ultima ședință în plen a familiilor noastre, am hotărât pe bază de cvorum: pînă la 1 ianuarie 2007, vom căuta „prin” canalele majorității televiziunilor și vom viziona exclusiv filme care să ne mobilizeze corespunzător moralul pentru șocul intrării în UE, despre care șoc, din cînd în cînd, ne amintește televizat, binevoitor și cu molipsitor răsnet, domnul Prim-ministru Tăriceanu. Și bine face – Doamne-ajută! – fiindcă domnia sa umblă la Bruxelles, vede și știe ce ne așteaptă. Nu mai spun ce efecte de iluminare au aceste vizite...

- Cu aromă feudal-relaxantă, mă completează Haralampy.

- Ești un Iago diabolic și respingător, zic nervos. Antipatrioticule! Unde am rămas?

- Îți spun eu, domnu' vecin... Dacă la acele vizite participă și domnul Președinte Traian Băsescu și le spune apoi reporterilor tv ce și cum, nu mai e nici o problemă apropo de... călirea noastră. Filmele *horror* ne ajută foarte mult...

I-auzi-l!, exclam imaginându-mi pe loc transmiterea la televiziune a intrării noastre falnice în UE. Însa, pînă atunci...

...Să zicem că e trecut cu mult de miezul unei nopți cu ploaie, vînt, miorlăituri de pisici, latrături de maidanezi, declanșări de alarme-sirene automobiliste, rașchetare de parchet (ziua oamenii sunt la serviciu...) și după vizionarea la televizor a unui film *horror*... Din această cauză, pînă să fiu sechestrat în mrejele *morfeice*, mi se pare că întinericul camerei este populat de vietăți-băzdgăanii misunând fără jena de acolo-acolo, drept care adorm cu suflul și mintea devastate, începînd să visez monștri cu cap de parlamentari sau invers, personaje din film ieșind prin ecranul televizorului ronțindu-și reciproc părți ale trupului... Aceasta în timp ce Morfeu mă strînge de gât cu sălbăticie, rînjind sardonice. Cu ultimele puteri mă vînzolesc revoltat simțînd că îmi este sugusat însuși dreptul la libertatea din decembrie '89 de către un balaur uriaș scremîndu-se să iasă din televizor... Are o mulțime de capete, poate chiar... Nu, n-o să pronunț cifra, deși ea este scrisă pe coada sa pătrată semănînd cu un ecran uriaș de televizor: 666, iar dedesubt, cu litere de foc „Eu sunt cel ce este și mă puteți contacta la adresa de internet: corupția/666.ro... Exact în acel moment, laba păroasă a unui personaj din filmul vizionat mă zgâlțâie puternic și aud o voce tenebroasă, de fapt, un urlet:

- Hei! Dragule... Vezi că e cineva la ușă!
E vocea Coryntinei, amplificată de niște forțe ale răului, desigur.

Să aprind lumina? Nu, nici într-un caz. Rapid, fac un inventar: bijuterii, avem? Nu. Porțelanuri? Un cap de bour cu un corn rupt și lipit cu „super glue” de-un colț al micului ecran al *Mega Vîjîanului* meu de Haralampy după vreo trei bîrdace de trîscău; apoi: o legătură de pătrunjel, poza domnului Prim-ministru Tăriceanu liniștindu-ne televizat că „situația inundațiilor e sub control” în timp ce imaginile ne arată sfîrtecări de diguri, prăbușiri de case, oameni cu priviri îngrozite, întinderi nesfîrșite de apă, animale moarte... Da' dacă domnu' Premier zice că situația e sub controoooool...

- Hi-hi-hi! Se aude un rîs homeric plutind prin noapte și peste ape.

- Haralampy!, țip. Râzi? Nu țî-e rușine?

- Nu eu am rîs – *schizmy!* Nu eu...

cronica tv

„Situația e sub control, stați liniștiți...”

Doar reporterii tv ne mint spunându-ne că e derută generală, disperare, teroare... O, da, îmi amintesc de acel reportaj... dar bine e că nu e nici un bai de-a lungul Dunării.

Bătăile în ușă se întesc. Aprind veioza și, după ce privesc în jur cu disperarea celui care avea să piardă totul: fotografia domnului Băsescu cu Gigi Becali la „Golden Blitz”, *Mega Vîjîanu*... deschid și... Haralampy!

- Ce naiba e cu tine, domnu' vecin? Îl întreb. Cît e ceasul? Ai înnebunit?

- Trei fără un sfert.

- Și, ai probleme cu doagele?

- Nu, da' a plesnit ecranul *televîjîanului* meu, tocmai cînd Robert Turcescu, la emisiunea „100%” (din 13.04), îl întreba pe Mircea Geoană: „Domnule președinte, cîtă ipocrizie și fătarnicie există într-un om politic și cît ar în dumneavoastră...?” Înainte sau după vanghelizare? se miră Haralampy.

POȘTA RUBRICII.

Stelian Tănase, la emisiunea dvs. „Zece fix” (din 11.04), Realitatea Tv, domnul Gheorghe Barbu a spus că puterea de cumpărare a pensionarilor a crescut cu 23 % de la venirea la putere a portocaliilor... Domnu' Tănase, fiți amabil și, pe viitor, spuneți-le invitaților dumneavoastră cînd sunt în direct – bine? Nu de alta, da' se creează confuzii...

Mircea Badea, emisiunea „În gura presei” din seara de 09.04 și reluarea în 10.04 (Antena 1). Știu că e grea singurătate, dar încercați să rezistați fără Marius Tucă (un moderator foarte bun de altfel), fiindcă a impresionat efortul amîndorura de a purta un dialog spiritual reușind fix o plăcută penibilitate. **Elena Udrea**, emisiunea „Sinteza zilei” din 10.04 (Antena 3). Spuneți: „Nu cred că țara stă în loc din cauza paharului lui Băsescu...” Așa... Poate că ar fi o mică problemă la efectuarea plății, avînd în vedere că totul se plătește și nu totdeauna după ce barcagiul Charon ne trece Styxul...

Conducerea echipei Dinamo. Da, am văzut la televizor (și s-a auzit), dar nu vă descurajați în calitate de fii ai Ministerului de Interne. Pentru pastrarea tradiției, după Florin Marin și Ion Marin ca antrenori, încercați și cu Andreea Marin. S-ar putea să aveți parte de surprize...

ZICERI.

Mona Muscă, la emisiunea lui Mihai Tatuleci „Deschide România” (Realitatea Tv) din 16.04: „Eu am intrat în toate birturile din Caraș-Severin”...

Vai nouă!, deși uneori am banuit și noi, telespectatorii, ceva. În orice caz, felicitări pentru sinceritate!

Crainica de la „Focus” (Prima Tv), în seara de 10.04: „Omul a fost desfigurat din cauza bătaii. Atacatorii, dacă vor fi găsiți vinovați, vor suporta ani grei de pușcărie. Dacă?!? Dar ce-ar mai fi trebuit să mai facă după desfigurare, oare?”

● La „Nocturne”, emisiunea de pe TVR 1 (din 10.04), moderată discret și agreabil de doamna Marina Constantinescu, invitatul serii a fost Cristian Opescu. Un dialog interesant, inteligent și acapartor pe un fond muzical foarte potrivit...

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Centenar

Revista **VIAȚA ROMÂNEASCĂ** și-a sărbătorit în luna martie centenarul. Înființată la Iași în martie 1906 de C. Stere, Paul Bujor și G. Ibrăileanu, revista avea să se mute la București în 1930, adunînd de-a lungul timpului în paginile ei semnătura unor personalități ca: C. Hogaș, I. L. Caragiale, L. Rebreanu, H.P. Bengescu, G. Calinescu, G. Topîrceanu, T. Arghezi, Mateiu Caragiale sau M. Sadoveanu. Prestigiul revistei de după primul război mondial se datorează în mare măsură celui mai celebru redactor al ei, G. Ibrăileanu. Le urăm colegilor de la *Viața românească* — Caius Traian Dragomir, Vasile Andru, Petre Got și Liviu Ioan Stoiciu — numere cît mai consistente și foarte mulți ani de apariție de acum încolo. La mulți ani!

În intimitatea lui Eugen Barbu

Nu este prima dată când revista focșăneană **SAECULUM** (nr. 2, 2006) publică extrase dintr-un jurnal al lui Eugen Barbu. Și o face și acum tot fără a ne spune despre el altceva decât că este inedit. Nici cine l-a încredințat redacției nu aflăm, nici dacă autorul a lăsat vreo vorbă în legătură cu destinul postum al notelor sale intime. Necesarele, după noi, adnotări redacționale lipsesc. Să înțeleagă fiecare cititor ce vrea și ce-i place. Să ia, eventual, drept bune și adevărate spusele despre unul sau altul ale pătinașului autor al *Groapei*.

Și, măcar de ne-ar fi descoperit, aceste notații intime, un Eugen Barbu necunoscut, mai altfel, fie și întrucâtva, decât acela pe care toată lumea îl cunoaște. Nici vorbă de așa ceva. Îl aflăm acolo, din păcate, pe același Eugen Barbu, știut și răștiut, adică ranchiunos, poltron, ahtiat după bărfe, grobian și antisemit.

Oarecum insolită totuși, deși nu chiar neașteptată, este turnura de notă informativă pe care o ia la Eugen Barbu jurnalul intim, dedicat parcă, mai degrabă decât posterității, unui lector avizat din proximitate. Iată: „La Paris, Tacu și Jean Părvulescu îmi spuneau că Marin Sorescu denigrează țara acolo, pe urmă se întoarce în țară și trage limbi nu știu cui. Mi se pare că Fanel l-a zărit intrînd în Templul masonic de la Paris, ca și pe Crohmălniceanu” [...] „Ce naiv am fost în cazul Mitea, se pare că are și el o Rîfcă în pat, ca și alții: Ioniță, Pană etc. D-sa fiind verde, ca și soțul lui Catrinel, după cum am dovedit-o cu o fotocopie primită de la binevoitori a unei poezii publicate într-o revistă legionară” [...] „La Paris le-am spus celor de acolo versiunea cu «Jurnalul» lui Miron Paraschivescu care și l-a depus în brațele Monicăi Lovinescu, care l-a pasat ciuntit unei edituri din Berlin, care nici nu l-a publicat. Numai la «Europa liberă» s-au citit câteva fragmente nesemnificative” [...] „Deocamdată scroafa de Maria Banuș îl atacă violent pe Nr. 1 (pe Ceaușescu, n.n.) în volumul *Oricine și ceva*, la pag. 71. E vorba de un pluton care stă la graniță cu gloanțe gata să tragă (plutonul ar fi rușii care ne-ar invadea). O să-i trimit lui B. (probabil Cornel Burtică, n.n.) un exemplar ca să știe ce fac editurile noastre la ora asta. Recent și «Tribuna României» a publicat poezia unui ovrei din străinătate în acrostih: Ceaușescu — nasol. «Europa liberă» a reluat rapid chestiunea” [...] „Din păcate toate sesizările de la Burtică până la actualul secretar cu propagandă, Enache, nu sunt transmise, de frică. În loc să pună oameni de nădejde la Edituri pentru ca astfel de atacuri să nu mai fie posibile, ei ascund atentatele”.

Cum sunt Petru Dumitriu, Marin Preda, Stancu, Jebeleanu, Breban, Deșliu, Petru Popescu și mulți alți confrăți de condei ai «diaristului»? Desigur alcoolici, trădători, muieratici, șantajisti, jidaniți, ahtiați de parale. Cum sunt colegele? Cutare poetă «a rămas la Londra ca prostituată», alta, «rea

ochiul magic

de muscă”, venită “de prin Aiud”, e asaltată în odaia de la Mogoșoaia de “cohorte de decavați”.

Să admitem că cei tratați astfel i-au fost lui Barbu în epocă, inamici, adversari literari, compunînd cu toții o “Societate de demenți și borfași”, alt nume pentru Uniunea Scriitorilor. Dar amicii, dar aliații “Patronului”, cum sunt văzuți în jurnal? Dinu Săraru, de pildă, cum este văzut? Deoarece nouă ne este jenă să cităm, îl lăsăm pe Dinu Săraru să caute singur în *Saeculum*, la pag. 14, pentru a vedea cum vorbea despre el, în notele intime, marele său prieten din frumoasele vremuri de altădată.

Litere

Iar au scos o revistă studenții Facultății de Litere din București. A cita? N-are importanță! Studenții nu sunt aceiași, studenții sunt mereu alții, iar aspirațiile lor publicistice reprezintă o fericită constantă a vieții universitare. Revista **ELITEREBELLE** (titlul, prezumțios, nu păcătuiește prin modestie), aflată deocamdată la numărul 1, pare o compoziție serioasă, inteligentă și de bună calitate; ea își propune să fie lunară și tematică.

Numărul 1 are în centru *Obscenitatea* (mai ales culturală). În ciuda temei de aparență provocatoare, găsim doar câteva articole închinatote noțiunii de bază; restul — ca la orice revistă de cultură — este format din cronici literare, plastice, ale filmului și spectacolului, din cronici muzicale și comentarii politice, puțină poezie și un extrem de interesant interviu cu cineastul Cristi Puiu.

Două cadre didactice de la Facultatea de Litere, aflate în puncte opuse ale scării virstelor, profesorul Mihai Zamfir și asistenta Luminița Marcu, au ținut cu tot dinadinsul să arate că și iau în serios studenții și le-au oferit articole legate de “obscenitate”. În ceea ce îi privește pe tinerii care încep acum o aventură de cursă lungă, ei se arată a fi condeie dezinhibate și promițătoare; Igor Mocanu, inițiatorul publicației, ca și Ruxandra Ana, Mioara Angheluță, Ana Chiritoiu, Ilinca Șchiopu, Răzvan Mihai Năstase, Mihai Mandache, Cristian Cercel, împreună cu mulți alții, se află abia la început, dar le putem prevedea trasee frumoase. Cu condiția să persevereze și să nu coboare stacheta exigenței intelectuale.

Intrați? Intrați!

Așa a sunat, din 10 pînă-n 13 aprilie, o invitație. A Facultății de Litere din Universitatea București către studenții a venir. Deja cu parfum de tradiție, *Zilele Porților Deschise* au dus vestea-n țîrg că-n Edgar Quinet 14 e, vorba lui Lodge, meserie! A absolvenților de succes (prezenți la întâlnirea de joia trecută), oameni cu Litere la baza, indiferent ce fac acum (și ce nu fac! N.B. între ei, și excelențe ale catedrei...), a profesorilor de română din liceu, invitați la o masă rotundă și — asta e ideea „promoției” — a cît mai multor dintre elevii lor, care-au venit, deocamdată, în recunoaștere. Tot meserie, una frumoasă (vorba nou-lansatei reviste a facultății, poate chiar *cea mai belă dintre bele*), e și scrisul, așa că pe afiș a fost o întâlnire cu profesorii-scriitori (alții ar spune scriitorii-profesori sau, deranjați, numai scriitori), Ioana Părvulescu, Simona Popescu, Paul Cernat, Ion Manolescu, Ovidiu Verdeș. Presa, altă slăbiciune forte a filologilor, și-a tăiat două părți. Una marți seară, cînd critica literară, restantă la emisiunea profesorului Eugen Negrici, a promovat Facultatea de Litere. Și nu doar critica (prin profesorul Mihai Zamfir și omul cu carte Dan C. Mihăilescu) ci, la fel de bine, capii trebii (decanul, Liviu Papadima, și șefii de secții mai noi și atractive, Adela Rogojinaru — CSRP, Andre Comea — RISE), absolvenții (din două părți a lumii: afaceri — Gilda Lazăr, catedră — Cecilia Barbu) și tineretul (Florin Iaru & studenții). Alta joi la prînz, la întâlnirea cu redacțiile revistelor culturale: **România Literară**, *Dilema Veche*, *Observator Cultural*. Și asta a fost, o acțiune de PR (că nu degeaba a pus osul la treabă PRIME România, asociația studenților de la Comunicare și Relații Publice) reușită, în stare să schimbe orice întrebare (vezi titlul) într-o exclamație de (plăcută) surpriză.

Top 2005

Un recent număr 2-3 din februarie-martie 2006, și în alte privințe interesant, din *Contrafort* de la Chișinău face o anchetă privind cărțile anului trecut la care răspund șapte scriitori din țară și cinci din Republica Moldova. Fiecare a pus în ordine, de la 1 la 10, volumele pe care le-a considerat reprezentative, indiferent de genul literar ori dacă sint noutăți, respectiv reeditări. Pe podium s-au situat *Anatomia unui faliment geopolitic: Republica Moldova* (Polirom) de Vitalie Ciobanu, *Intellectualul ca diversiune* (Polirom) de Vasile Gârnet și *În intimitatea secolului XIX* (Humanitas) de Ioana Părvulescu. În imediata apropiere: *Istoria literaturii române contemporane* (Mașina de scris) de Alex. Ștefănescu și *Cruciada copiilor* (Cartea românească) de Florina Ilis. Un singur roman, așadar, printre eseu și istorii. Cît despre poezi, abia dacă au avut cîteva nominalizări.

Cronicar

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C. Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR: RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei